

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Miroslav Scheinost
Martin Cejp
Petr Pojman
Tomáš Diviák

Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem

Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem

Miroslav Scheinost
Martin Cejp
Petr Pojman
Tomáš Diviák

Autoři:

PhDr. Martin Cejp, CSc. (kapitola 2, 3)

Mgr. Tomáš Diviák (kapitola 6)

PhDr. Petr Pojman, Ph.D. (kapitola 5)

PhDr. Miroslav Scheinost (kapitola 1, 4)

Recenzenti:

doc. PhDr. Marián Brzybohatý, Ph.D.

katedra kriminální policie, Fakulta bezpečnostně právní, Policejní akademie ČR

pplk. Mgr. Jan Čáp, Ph.D.

Národní centrála proti organizovanému zločinu, SKPV Policie ČR

Technická spolupráce:

Lucie Černá

Studie byla zpracována jako součást projektu **Organizovaný zločin na území České republiky – vývoj, možné kriminogenní faktory, vybrané aktivity a právní nástroje postihu.**

Odpovědný řešitel: PhDr. Miroslav Scheinost

Obsah

I. Úvod	9
II. Základní charakteristiky organizovaných zločineckých skupin v České republice v roce 2015 a 2016	13
2. 1. Východiska a metody	13
2. 2. Stupeň organizace zločineckých skupin	14
2. 3. Externisté	14
2. 4. Ženy	18
2. 5. Cizinci	23
2. 6. Činnosti skupin organizovaného zločinu v České republice v letech 2015 a 2016	26
2. 7. Nejčastější aktivity zahraničních skupin	29
III. Identifikace možných společenských vlivů a rizik, které mohou být organizovaným zločinem zneužity	39
3. 1. Metody	39
3. 2. Kriminogenní faktory v oblasti mezinárodní situace 2015 (Exp. 2016)	40
3. 3. Kriminogenní faktory v oblasti mezinárodní situace 2016 (Exp. 2017)	41
3. 4. Vnitřní rizika 2015 (Exp. 2016)	43
3. 5. Vnitřní rizika 2016 (Exp. 2017)	47
IV. Aktivity organizovaného zločinu ve vztahu k nelegální migraci v ČR a dopady projevů nelegální migrace na společnost	55
4. 1. Úvod	55
4. 2. Předmět, cíl a metody studie, definice pojmů	58
4. 3. Informace z domácích a zahraničních pramenů	60
4. 4. Kriminalita cizinců	65
4. 5. Analýza soudních spisů a případové studie	69
4. 6. Rozhovory s experty	75
4. 7. Porovnání se situací v devadesátých letech	79
4. 8. Postoje a názory veřejnosti	81
4. 9. Závěry	84
V. Organizovaná kriminalita v Ukrajině a její vliv na Českou republiku	89
5. 1. Úvod	89
5. 2. Skupiny organizovaného zločinu	90
5. 3. Kriminalizace a viktimizace jako norma	95
5. 4. Společnost a státnost jako oběť kriminální agentury	98
5. 5. Kriminální agentura jako instrument hybridní agrese	99
5. 6. Závěr	102
VI. Síťová analýza metanolové aféry	105
6. 1. Úvod	105
6. 2. Klíčoví aktéři v kriminálních sítích	106
6. 3. Struktura a koheze kriminálních sítí	107
6. 4. Pozadí případu – metanolová aféra	109
6. 5. Data a jejich zpracování	110

6. 6. Diskuze a závěr

117

Resumé

121

Summary

133

Použité prameny

145

I.

Úvod

Společenská závažnost organizovaného zločinu je mimořádně vysoká. Nejde jen o přímé následky konkrétních trestných činů násilných, majetkových a dalších, ale i o širší dopad aktivit organizovaného zločinu na společnost např. v podobě šíření drog, dodávání zbraní a vojenského materiálu do míst válečných konfliktů, poškozování životního prostředí nelegálním nakládáním s odpady, obchodováním s chráněnými živočišnými a rostlinnými druhy apod. Aktivity organizovaného zločinu a jejich důsledky mají negativní dopad na kvalitu života občanů a mohou narušovat chod společnosti.

Velmi závažným důsledkem organizované kriminality může být vznik tzv. paralelní společnosti v důsledku toho, že vznikají a upevňují se paralelní nelegální struktury, které nejenže nerespektují, ale organizovaně a cílevědomě porušují základní pravidla řádu a chodu společnosti. Hospodářskou základnou tohoto procesu jsou ohromné zisky, které zločinecké organizace generují a částečně přelévají do legálního hospodářského systému, přičemž do něj zavlečují zvyklosti obvyklé v kriminálním prostředí, jako jsou ničení konkurence a udržování monopolních cen za pomoci násilí a vydírání, podvodné machinace, vydírání, zastrašování apod. Nebezpečným nástrojem organizovaného zločinu je také korupce směřovaná vůči státním úředníkům a představitelům, pracovníkům policie, justice a médií, zaměřená např. na neoprávněné získávání zakázek a dotací, vytváření vlastních lobby k ovlivňování všech pilířů státní moci. To vše destabilizuje a rozkládá legální ekonomické a politické instituce, které přestávají řádně plnit své funkce a mohou tak ztrácet důvěru a podporu občanů (Gřivna, Scheinost, Zoubková, 2014, str. 399). Stát se může v určitých případech dostat velmi významně pod vliv organizovaného zločinu.¹ Může ovšem docházet i k méně častému, ale nikoli výjimečnému jevu, kdy stát, resp. jeho představitelé, využívají zločinecké struktury k prosazování některých svých zájmů či dosahování aktuálních cílů (Kenney, Finckenauer, 1995, str. 76–78).

Pod dojmem závažné a nebezpečné kriminality musí stát vynakládat velké prostředky na policii a justici a dochází k posilování represivního charakteru trestního práva. Má-li být postup proti organizovanému zločinu účinný, je nezbytné vybavovat orgány činné v trestním řízení mimořádnými prostředky a nástroji odhalování a vyšetřování organizovaných kriminálních aktivit, což zvyšuje riziko jejich ingerence do sféry chráněných práv a svobod občanů.

Aktivity organizovaných zločineckých skupin tedy nepředstavují pouze bezprostřední ohrožení bezpečnosti občanů, ale zejména vedou k poškození a někdy i k deformaci společnosti a jejích institucí. Mohou mít značné dopady na politiku, ekonomiku, právní systém, státní správu i soukromý sektor, sociální strukturu, média a další složky společnosti.

Tato rizika plně opravňují výzkumný zájem kriminologie o tento jev, byť jsou možnosti jeho poznávání limitované a nelze používat některé standardní kriminologické výzkumné postupy a metody.

Projekt „Organizovaný zločin na území České republiky – vývoj, možné kriminogenní faktory, vybrané aktivity a právní nástroje postihu“ řešený v letech 2016–2017, navazoval na relativně rozsáhlou výzkumnou činnost IKSP, která již byla této oblasti věnována. Proble-

1 viz např. postavení a vliv drogového bossa Pabla Escobara v Kolumbii v osmdesátých letech 20. století.

matika organizovaného zločinu je soustavně zkoumána od začátku 90. let. Pravidelně každý rok byly sledovány charakteristiky vývoje a struktury zločineckých skupin a jejich aktivit. Výzkum se v první fázi zaměřil také na specifické aktivity jako působení organizovaného zločinu při výrobě, pašování a distribuci drog, organizování a provozování prostituce, nelegální migraci, krádežích uměleckých památek, násilné kriminalitě a vydírání. Podrobněji jsme se zabývali organizovanou trestnou činností občanů České republiky a stejně tak jsme se věnovali podílu cizinců. Sledovali jsme působení organizovaného zločinu ve finanční oblasti, zabývali jsme se hospodářskou kriminalitou, a to zvláště problematikou úmyslného krácení daní. Opakovaně byla posuzována účinnost specifických právních prostředků, které byly za účelem boje proti organizovanému zločinu přijaty a aplikovány.

Vedle charakteristik, týkajících se přímo organizovaného zločinu, byly sledovány také širší společenské souvislosti jeho působení. Koncem 90. let a v letech 2011–2015 se výzkum zaměřil na identifikaci kriminogenních faktorů, které by mohly organizovanému zločinu umožňovat realizaci jeho aktivit a získávat spolupracovníky nebo klienty pro nelegální zboží a služby. V rámci pokusu o prognózu vybraných druhů kriminality byly ve druhé polovině devadesátých let stanoveny problémové i rozvojové skutečnosti, které by mohly v příštích letech působit. V období let 2004–2007 byl rozšířen výzkumný záběr a organizovaný zločin byl zkoumán spolu s ekonomickou kriminalitou, korupcí a terorismem jako závažné formy trestné činnosti. Zaměřili jsme se hlavně na ohrožení, které tyto typy zločinu společnosti způsobují a na opatření, která může společnost proti organizovanému zločinu využít. Současně byly – v rámci pravděpodobných scénářů vývoje kriminality – vypracovány i scénáře, týkající se organizovaného zločinu. Součástí výzkumu v letech 2008–2010 bylo pět dílčích témat: „Český organizovaný zločin v mezinárodním kontextu“, „Vývoj organizovaného zločinu na území České republiky“, „Sexuální vykořisťování jako forma závažné organizované kriminality“, „Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě a možnosti jejich zlepšení (použití agenta)“, „Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality“. Výzkumný úkol „Vývoj závažné trestné činnosti ve vztahu ke společenským vlivům a rizikům“, řešeném v letech 2011–2015, byl opět zaměřen na kriminogenní faktory, které by mohly být světem zločinu zneužity. Dále byl sledován vývoj základních charakteristik skupin organizovaného zločinu na území České republiky od počátku devadesátých let s výhledem k horizontu 2020.

Současně řešený projekt pokračoval v identifikaci možných společenských vlivů, rizik a kriminogenních faktorů, které mohou ovlivňovat vznik, utváření a působení forem a aktivit organizovaného zločinu. Pokračovalo také mnohaleté expertní sledování vývoje aktivit a struktur organizovaného zločinu na území ČR.

S ohledem na aktuální problém a jev současné doby, který se projevuje v Evropě – a nejen v Evropě – se projekt také zaměřil na fenomén migrace a zejména na analýzu dostupných pramenů k aktivitám organizovaného zločinu ve vztahu k nelegální migraci. Předmětem pozornosti byly rovněž dopady projevů nelegální migrace na společnost, především na názory veřejnosti a obavy z kriminality.

Jako součást projektu byla rovněž zpracována studie stavu a forem organizovaného zločinu na Ukrajině, zejména s ohledem na některé důsledky, které aktivity ukrajinského organizovaného zločinu mají i na Českou republiku. Vzhledem k mimořádné závažnosti

se výzkum také věnoval tzv. metanolové aféře, kde rozsáhlá organizace pachatelů prováděla výrobu a distribuci alkoholu znečištěného metanolem. Jejich činnost měla otřesné následky – v jejím důsledku zemřelo v ČR několik desítek lidí. Ke zpracování této studie byla použita tzv. síťová analýza jako relativně nový přístup ke studiu organizovaných kriminálních aktivit.

Po určitém časovém odstupu se projekt vrátil k hodnocení účinnosti vybraných nástrojů trestního práva (z nich zejména operativně pátracích prostředků) při potírání organizovaného zločinu. Projekt zde navázal na již provedené studie z předchozích let (Scheinost, 1997; Karabec, Budka, 2010) a vyústil v některé návrhy a náměty reflektující posuny v této oblasti a nové potřeby. Studie z této části výzkumu již byla publikována pod názvem „Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu“ (Budka, 2017).

Předkládaná publikace tvoří ucelený soubor, který vychází z charakteristiky organizovaných zločineckých skupin působících v ČR a dále postupuje k potenciálním kriminogenním faktorům, které mohou činnost organizovaného zločinu stimulovat. Následně se věnuje dvěma závažným jevům, které významně ovlivnily Českou republiku a znamenaly nezanedbatelný dopad na veřejnost a veřejné mínění: jednak problematice migrace a zapojení organizovaného zločinu, jednak tzv. metanolové aféře, která svými důsledky neměla v ČR obdoby a byla stíhána a souzena jako aktivita zločinecké organizace. K dokreslení závažnosti organizovaného zločinu obsahuje studie také analýzu organizované kriminality v jiné zemi, natolik rozvinuté a specifické, že svými projevy může významně a mnohostranně ovlivňovat nejen hospodářské, společenské a politické procesy v této zemi, ale ve svých důsledcích dopadat i na Českou republiku.

II.

Základní charakteristiky organizovaných zločineckých skupin v České republice v roce 2015 a 2016

K základním kvantitativním údajům, vypovídajícím o struktuře zločineckých skupin působících na území České republiky, patří data o stupni rozvinutosti, o míře účasti stálých členů a externistů, o účasti žen. Vzhledem k nadnárodnímu charakteru organizovaného zločinu je důležitou částí tohoto pojednání míra a skladba účasti cizinců. V kvantitativní podobě lze vyjádřit i expertní odhady o tom, které činnosti organizovaných skupin byly v jednotlivých letech na území České republiky nejrozšířenější, které se pohybovaly na střední úrovni, které byly zárodečné, které se nově objevily i ty, které postupně ztratily na významu. Podobně byly sledovány i aktivity jednotlivých národnostních skupin.

2. 1. Východiska a metody

Pro potřeby výzkumu vycházíme z pracovní **kriminologické definice**, která je základem pro expertní dotazování: Organizovaný zločin je opakující se (soustavně) páchaní cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (většinou s vícestupňovou vertikální organizační strukturou) a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika.

Všechna prezentovaná data byla získána z **expertních odhadů**. Využití této techniky je možné zejména při zjišťování údajů, které zůstávají skryty. Prostředí organizovaného zločinu je zakonspirováno, nelegální aktivity jsou dokonale maskovány, konání je promyšleno tak, aby bylo právně nepostižitelné, pro případné zadržení jsou připraveny legendy, je mařeno vyšetřování, jsou zastrášováni svědci, případně je zorganizován útek pachatele. Kromě toho nemáme jako výzkumní pracovníci přístup k vyšetřovacím spisům, soudní spisy můžeme využít pouze u uzavřených případů. Ty nemají vzhledem k malému počtu konkrétních případů v České republice dostatečnou vypovídací schopnost. Stejně tak omezená je statistika. Experti, kteří přicházejí s organizovaným zločinem do kontaktu, podrobnější poznatky mají a jejich dotazováním je možné je od nich získat.

V souvislosti s expertizami je však nutné připomenout i jejich limity. Jde pouze o kvalifikované odhady, které neposkytují objektivní obraz skutečného stavu, ale pouze názor přesně definované skupiny odborníků na tento stav. Expertní šetření mohou být zatížena subjektivními postoji dotazovaných expertů. Je nutné je kombinovat s dalšími výzkumnými postupy. Pro charakteristiku základních ukazatelů, uvedených v této studii, se expertní šetření ukázalo jako relativně optimální.

Jako experti jsou dotazováni pracovníci speciálních útvarů Policie České republiky (Služba kriminální policie a vyšetřování – SKPV, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu – ÚOOZ, resp. Národní centrála proti organizovanému zločinu – NCOZ, Národní protidrogová centrála – NPC, Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality – ÚOKFK) a od roku 2012 i pracovníci Generálního ředitelství cel a Celního ředitelství Praha.

Počet dotazovaných expertů v roce 2016 byl 39. (Exp. 2016) Experti, kteří byli dotazováni v roce 2016, měli v průměru 19 let praxe u policie nebo u celní správy a 11 let praxe v oblasti boje proti organizovanému zločinu. Z ÚOKFK bylo 7 respondentů, z ÚOOZ bylo 13, z NPC 4, z KŘP SKPV Praha 12, z celních útvarů 3.

Počet dotazovaných expertů v roce 2017 byl 34. (Exp. 2017) Experti, kteří byli dotazováni v roce 2017, měli v průměru 21 let praxe u policie nebo u celní správy a 12 let praxe v oblasti boje proti organizovanému zločinu. Z NCOZ bylo 13 respondentů, z NPC 10, z KŘ SKPV 10 a z celních útvarů 1.

2. 2. Stupeň organizace zločineckých skupin

Podle stupně organizace rozlišujeme organizované skupiny, které jsou uspořádané v horizontální struktuře, nebo plně hierarchicky uspořádané skupiny, které mají třístupňovou řídicí strukturu – s nejvyšším vedením, středními články a řadovými členy.

Plně rozvinuté skupiny, které mají třístupňovou řídicí strukturu, na jejímž vrcholu je nejvyšší vedení, na druhém stupni relativně samostatně operující jednotky, a na nejnižší úrovni řadoví členové a externisté, byly v 90. letech zastoupeny na scéně organizovaného zločinu v České republice z jedné třetiny. V roce 2000–2014 se jejich zastoupení pohybovalo většinou kolem 40 % (s výjimkou let 2007, kdy bylo rozvinutých 54 % a 2009, kdy jich bylo 57 %).

Ve sledovaném období bylo za rok 2015 podle odhadu expertů skupin:

s plně rozvinutou strukturou	37 %
s neúplně rozvinutou strukturou	63 %.

Za rok 2016 bylo podle odhadu expertů skupin:

s plně rozvinutou strukturou	36 %
S neúplně rozvinutou strukturou	64 %.

Nepotvrdil se tedy předpoklad, že podíl třístupňově uspořádaných organizovaných zločineckých skupin by se měl zvyšovat, protože mají větší šanci obstát v konkurenčním boji, mohou dosahovat vyšších zisků, mohou si lépe zabezpečit beztrestnost. Situace je po roce 2000 (s výjimkou let 2007 a 2009) spíše stabilní, s náznakem mírného poklesu.

2. 3. Externisté

Na zajišťování řady činností organizovaných zločineckých skupin se do značné míry podílejí externisté. Podle odhadů expertů tvořili v období od roku 1993 do roku 2008 externisté více než polovinu ze všech členů zločineckých skupin. V roce 2009 už byl zaznamenán o něco nižší podíl. Experti odhadli, že externistů bylo 41 % a kmenových členů 59 %. V roce 2010 se situace opět vyrovnala. Experti uvedli 49 % kmenových členů a 51 % externistů. V roce 2011 bylo 59 % kmenových členů a 41 % externistů, v roce 2012 bylo 51 % kmenových členů a 49 % externistů, v roce 2013 byl poměr 50 % na 50 %, v roce 2014 56 % 44 % ve prospěch kmenových členů. Za rok 2014 bylo zjištěno: 56 % kmenových členů, 44 % externích spolupracovníků.

V roce 2015 bylo podle odhadu expertů:

kmenových členů	54 %
externích spolupracovníků	46 %.

Jaké činnosti externí spolupracovníci v roce 2015 nejčastěji vykonávali?

Jednoduché servisní činnosti:

- řídiči, převoz osob a zboží, kurýrní služby,
- pronájem nemovitostí, pronájem budov a prostorů,
- nákup zboží a majetku,
- zajišťování kradených vozidel.

Složitější servisní činnosti:

- zajišťování zbraní, výbušnin,
- obstarávání finančních prostředků,
- padělání dokumentů, zajišťování falešných dokladů,
- legalizace pobytu cizinců v ČR, popř. v EU,
- zajištění pracovní síly,
- zajištění alibi,
- zajištění nelegálního zboží,
- distribuce OPL.

„Často jsou externí spolupracovníci využiti k dodání něčeho nezbytného (ovšem také ilegálního) pro samotnou organizovanou skupinu – např. dodavatel léčiv s obsahem pseudoefedrinu pro výrobu pervitinu, (...) dodavatelů může být několik a mohou být využiti např. pouze v jediném případě.“ (Exp. XXIII, 2016)

Specializované služby:

- IT služby – informační poradenství, specialisté v oblasti kyberkriminality, vývoj a distribuce malware (systémů ohrožujících počítač),
- právní služby, advokátní činnost,
- ekonomické poradenství, daňové poradenství, výběr nelegálně získaných finančních prostředků a jejich následné přeposílání za účelem „praní“, držení obchodních podílů během legalizace,
- technická spolupráce, „např. u vietnamských gangů pěstitelů marihuany jsou najímáni evropští odborníci na elektřinu“ (...) „činnost nemusí být nutně přímo či trvale v rozporu se zákonem, ale slouží k naplňování cílů kriminální organizace“ (Exp. XXIII, 2016),
- specialisté na bezpečnostní činnost (soukromí detektivové) – „bývají najímáni ekonomicky zaměřenými kriminálními strukturami k provádění specializovaných činností, které mohou i nemusejí být přímo v rozporu se zákonem (najímané subjekty zpravidla dovedou minimalizovat nezákonnost na nejnižší nutnou míru a mají praxi v jejím skrývání před orgány činnými v trestním řízení)“ (Exp. XXIII, 2016).

Logistika:

- zajištění zázemí, či konečné fáze trestné činnosti,
- opatření materiálních prostředků na páchaní trestné činnosti,
- úplatky,
- zajišťování písemných dokumentů,
- zajištění případných odběratelů služeb,
- legalizace výnosů z trestné činnosti,
- lobbying.

Fiktivní akce:

- vytváření fiktivních společností,
- zakládání obchodních společností,
- zakládání řetězců firem v České republice,
- zakládání řetězců firem v tzv. „daňových rájích“,
- účast v statutárních orgánech, uplatňování odpočtu DPH,
- zakládání bankovních účtů,
- činnost „bílých koní“ – „tj. osob, které na příkaz kriminální organizace páchají přímou a často dobře prokazatelnou trestnou činností, nebo vědomě propůjčí svoji identitu k páchání této trestné činnosti a obvykle nemají ani celkovou představu o dosahu kriminálních aktivit, na nichž se podílejí“. (Exp. XXIII, 2016)

Kontakty a styky:

- obstarávání kontaktů, styků,
- jednání s institucemi,
- zastupování na úřadech, zařizování na úřadech,
- přímý kontakt s poškozenými a dalšími subjekty.

Zjišťování informací: (v roce 2016 bylo zmíněno málo).

Násilí: (bylo zmíněno 1x).

Uvedena byla i možnost, že externista může být: **návodce k trestné činnosti, příp. hlavní organizátor trestné činnosti.**

V roce 2016 bylo podle odhadu expertů:

kmenových členů	66 %
externích spolupracovníků	34 %.

Z hlediska dlouhodobých trendů je patrné, že došlo k poklesu externistů.

Jaké činnosti externí spolupracovníci v roce 2016 nejčastěji vykonávali?

Jednoduché servisní činnosti:

- podřadné, dílčí úkoly, k podřadnější práci, která sebou nese větší rizika a menší zisky,
- řidiči, převoz osob a zboží, přepravní služby, např. „doprava a distribuce nelegálního alkoholu a cigaret“ (Exp. XXIV, 2017),
- transport migrujících osob na objednávku,
- kurýrní služby,
- ubytovací služby,
- pronájem nemovitostí, pronájem budov a prostorů, přepravní služby, nákup zboží a majetku,
- prodej zboží,
- ukrývání kradených věcí,
- zajišťování kradených vozidel,
- ukrývání a přechovávání zboží.

Složitější servisní činnosti:

- tipování místa činu, hlídání na místě činu,
- zajišťování zbraní, výbušnin,
- obstarávání finančních prostředků,
- obstarávají prostředky, nástroje, odbyt,
- obstarání věcí důležitých pro páchání dané organizované trestné činnosti,
- „zajišťují servis na určité zakázky např. na OPL, najímají vozidla k převozu OPL, sami převázejí kurýry s OPL,“ (Exp. XXIV, 2017)
- padělání dokumentů, zajišťování falešných dokladů, opatření padělaných dokladů,
- obstarávání pravých dokladů formou krádeží,
- vyhledávání příležitostí ke korupci,
- prostředníci uplácení,
- tipování dalších osob pro činnosti externích spolupracovníků,
- verbování migrantů na území cizích států, podíl při náborech cizích pracovníků k nelegální práci,
- legalizace pobytu cizinců v ČR, popř. v EU,
- zajištění pracovní síly,
- zajištění alibi,
- zajištění nelegálního zboží,
- distribuce OPL, vary OPL na zakázku.

Specializované služby:

- IT služby – informační poradenství, specialisté v oblasti kyberkriminality, vývoj a distribuce malware (systémů ohrožujících počítač),
- „programování škodlivého software, nabídky celých botnet sítí apod. zejména na darknetových tržištích“ (Exp. XXIV, 2017)
- právní služby, advokátní činnost, notářské služby,
- ekonomické poradenství, daňové poradenství,
- poradenská činnost v rámci daňové optimalizace,
- výběr nelegálně získaných finančních prostředků a jejich následné přeposílání za účelem „praní“,
- držení obchodních podílů během legalizace výnosů z trestné činnosti,
- tunelování evropských fondů,
- vysoce specializované činnosti „např. rozvod elektřiny“ (Exp. XXIV, 2017),
- celní služby.

Logistika:

- zajištění zázemí, či konečné fáze trestné činnosti, „u výroby OPL – zajišťují nákup legálních surovin k výrobě OPL např. u firem obchodujících s louhem, fosforem, kyselinou chlorovodíkovou atp., ke kterým je však buď potřeba živnostenského oprávnění a je zde např. u prodávajících povinnost evidence nakupujících“ (Exp. XXIV, 2017)
- opatření materiálních prostředků na páchání trestné činnosti,
- „zajišťují základní logistiku, najímají domy a byty, kde dochází k trestné činnosti kmenových členů“ (Exp. XXIV, 2017)

Fiktivní akce:

- zakládání fiktivních firem, zakládání účtů, zakládání řetězců firem v ČR,

- zakládání řetězců firem v tzv. daňových rájích,
- účelové dosazení osob do společností,
- shánění bílých koní „zakrývání identit, záměrů, majetkových poměrů a činnosti skutečných pachatelů nábořem třetích osob (bílých koní)“ (Exp. XXIV, 2017)

Kontakty a styky:

- obstarávání kontaktů, styků důležitých pro organizovanou skupinu,
- jednání s institucemi,
- komunikace a vyřizování úkonů s veřejnou správou, státní správou a samosprávou,
- zastupování na úřadech, zařizování na úřadech, pochůzky po úřadech,
- kontakty do zahraničí,
- přímý kontakt s poškozenými a dalšími subjekty.

Zjišťování informací:

- informátoři, sběr podstatných dat a informací.

Násilí:

- přímý výkon spojený s násilím,
- „vydírání, zastrasování, vyhrožování“ (Exp. XXIV, 2017),

Uvedena byla i možnost, že externista může být:

návodce k trestné činnosti, příp. hlavní organizátor trestné činnosti.

2. 4. Ženy

Ve skupinách organizovaného zločinu na území České republiky se vyskytují i ženy. Odhad podílu žen se v období 2000–2011 pohyboval mezi 11–16 %. V roce 2012 byl podíl žen odhadnut na 18 %, v roce 2013 bylo žen 13 %, v roce 2014 20 %.

V roce 2015 bylo podle odhadu expertů:

mužů	86 %
žen	14 %.

To, **jakým způsobem** se ženy podílejí na organizovaném zločinu, je charakterizováno v několika variantách.

Většinou jsou v **podpůrném postavení**, tedy jako kurýrky, prostředníci apod. „*V rámci kriminálních struktur původem z Ukrajiny, Ruské federace, Arménie, Gruzie je role žen vysloveně podřízená. Ženy vystupují spíše v rolích podřízených a zároveň pomocných, pokud přímo nevystupují v rolích obětí organizované trestné činnosti.*“ (Exp. XXIII, 2016)

Jedná se zpravidla o trestnou činnost, kde se nevyskytuje hrubé násilí, ženy jsou pečlivější a mají větší smysl pro pořádek. Obvykle jsou využívány vzhledem ke své pozici, např. v zaměstnání nebo společenskému postavení, nebývají řídicí články organizace.

V řadě případů se jedná o **přítelkyně či rodinné příslušnice pachatelů** organizované trestné činnosti, které nemusejí nutně znát celé pozadí nelegální činnosti, nicméně vy-

konávají drobné úkoly, které napomáhají k fungování celé struktury. „Existují zde však výjimky v případě partnerek vysoce postavených organizátorů trestné činnosti, které mohou postupně získat částečný vliv na řízení organizace nebo její řízení dočasně převzít v případě uvěznění jejich partnera – organizátora.“ (Exp. XXIII, 2016)

Občas působí už nejen jako společnice, volavky nebo support, ale i jako **plnoprávné členky či manažerky**, v některých prokázaných případech samy vytvoří strukturovanou organizovanou skupinu, kterou řídí.

Různé typy se často **prolínají**. Záleží na charakteru skupiny a na jejím zaměření. „V případě kriminálních struktur původem z Vietnamu lze konstatovat, že ženy se mohou vyskytovat v různých úrovních (podřízených i řídicích) struktury kriminální organizace. Procházejí napříč spektrem od nejnižších funkcí (kurýr, posel) až po řídicí funkce. Způsob zapojení do organizované kriminality zde v mnoha případech závisí na postavení manžela/partnera v kriminální hierarchii. V případě trestné činnosti související s nedovolenou výrobou, pašováním a distribucí zakázaných omamných a psychotropních látek se vyskytují zejména v nižších výkonných člancích a maximálně středních řídicích/organizačních člancích. V případě hospodářské trestné činnosti (celní a daňové podvody, nelegální posílání hotovosti) se v některých případech vyskytují i v nejvyšších řídicích člancích. I v případě vietnamské organizované kriminality však platí, že ženy jsou daleko častěji než muži obětmi (nucená prostituce, nucená otročká práce) trestné činnosti nebo nejnižšími články kriminální struktury. V rumunských organizovaných skupinách ženy samy provádějí krádeže, případně odvádějí pozornost potenciálních poškozených. V ruskojazyčných skupinách ženy vystupují jako volavky nabízející sexuální služby, jejich zákazníci jsou posléze obětmi loupežných přepadení ze strany „žárlivých manželů“. (Exp. XXIII, 2016)

Experti se vyjadřovali nejen k tomu, jakým způsobem se ženy na organizovaném zločinu podílejí, ale také k tomu **v jakých oblastech**.

Obecněji bylo řečeno, že „ve všech oblastech, které jsou schopné způsobit vydělávat“ nebo že „stejně jako muži a ve stejných oblastech“. (Exp. XXIII, 2016)

Konkrétněji byly uvedeny následující oblasti.

Pomocné servisní činnosti:

- napomáhání k pobytu na území ČR (ubytovací a zprostředkovatelské činnosti), kurýr, posel.

Náročnější servisní činnosti:

- pronájem nemovitostí,
- zajištění pracovní síly,
- zajištění alibi.

Specializované činnosti:

- jako volavky při nabídce sexuálních služeb za úplatu,
- podvody s platebními kartami,
- právní služby, právní činnost, služby v právní oblasti.

Zajišťování organizačního zázemí a managementu:

- logistika,
- administrativní činnosti,
- zajištění materiálního vybavení,
- zajištění případných odběratelů služeb,
- jednání s úřady.

Ekonomické a finanční zajištění:

- vedení účetnictví, ženy především obhospodařují zájmové účty,
- finanční služby, obstarání finančních prostředků,
- úplatky.

Ekonomická a finanční kriminalita

- hospodářská trestná činnost,
- korupce,
- daňové, úvěrové, pojišťovací podvody dotační podvody, pojistné podvody,
- zakládání podvodných a fiktivních firem,
- zastírání původu peněz,
- zneužívání prostředků z dotací EU.

Kuplířství a obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, v některých případech i nucených prací:

- obchod se ženami,
- nábor prostitutek,
- zajišťování pobytu v ČR,
- provoz nočních klubů,
- provoz nelegálních erotických podniků,
- výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií,
- organizování účelových sňatků,
- obchodování lidí za účelem nucených prací, způsob obstarání osob pro uvedené aktivity.

Za povšimnutí stojí zajímavý názor jednoho z expertů: „*podíl žen je již z logiky věci registrován v oblasti organizované prostituce, kde ač by se mohlo zdát, že tyto ženy jsou k prostituci nuceny, vykonávají tuto činnost dobrovolně a o zisk se dělí podle předem stanovené domluvy s organizátory, kteří zajišťují zázemí, logistiku a ochranu*“. (Exp. XXIII, 2016)

Obchodování s omamnými a psychotropními látkami:

- pašování a distribuce drog.

Organizování internetové kriminality.

Majetková trestná činnost.

Kontakty:

- komunikativnost a schopnost získat podstatné informace,

Informace:

- tipování, zjišťování informací.

Nelegální migrace.

Organizované kapesní krádeže.

V roce 2016 bylo podle odhadu expertů:

mužů   **88 %**

žen   **12 %.**

Jakým **způsobem** se podílely na organizovaném zločinu ženy?

Byly uvedeny nejrůznější role, od nejnižších článků až po koordinaci celé zločinecké skupiny.

Ženy „zaujímají v organizovaných skupinách spíše průměrná či podprůměrná místa“, „jsou v pozici osob organizovaným zločinem zneužívaných“, působí „v rolích prostitutek, konzumentů OPL“, „zpravidla nemají dominantní postavení“. (Exp. XXIV, 2017)

V některých případech působily ženy jako „hlavy“ organizovaného zločinu, jinde střední článek např. pro najímání dalších pracovníků apod.

„U OPL jsou schopny řídit i celý obchod s OPL“, „ve vietnamském etniku to často bývají právě ženy, kdo obchod řídí“, „zejména ve vietnamských zločineckých kriminálních skupinách zajímají ženy velmi vysoká místa ve strukturách skupin“. (Exp. XXIV, 2017)

V jakých oblastech ženy působily:

Za rok 2016 nebyly jmenovány pomocné servisní činnosti.

Konkrétně byly uvedeny následující typy:

Náročnější servisní činnosti:

- tipování, volavky: „ *tedy role svědkyně, dostat vyhlédnutou oběť na určité místo nebo získat určitou informaci*“ (Exp. XXIV, 2017)

Specializované činnosti:

- právničky a advokátky v souvislosti s legalizací a krácením daní
- notářské služby,
- celní služby,
- daňové poradenství.

Zajišťování organizačního zázemí a managementu:

- administrativní činnosti,
- logistika,
- vedení účetnictví.

Fiktivní akce:

- Některé ženy jsou občas využívány také jak tzv. bílí koně,
- zakládání podvodných a fiktivních firem, „*ženy bývají často využívány jako účetní, které kryjí a maskují trestnou činnost hospodářského a daňového charakteru ve společnostech k tomu určených*“ (Exp. XXIV, 2017),
- vylákání peněz pod záminkou velkého zhodnocení,
- vytvoření dojmu solidnosti v případě podvodů.

Ekonomické a finanční zajištění:

- finanční služby.

Ekonomická a finanční kriminalita:

- daňové, úvěrové a pojišťovací podvody, daňová trestná činnost,
- praní peněz,
- působení ve statutárních orgánech společností dopouštějících se korupce, krácení daní,
- podvodů,
- napomáhání formou spolupachatelství v hospodářské trestné činnosti, „*obecně lze konstatovat, že ženy působí důvěryhodněji zejména ve spojení s trestnou činností daňovou, pojišťovací a finanční*“ (Exp. XXIV, 2017)
- udávání padělané měny do oběhu,
- finanční kriminalita,
- korupce ve veřejné sféře,
- zneužívání prostředků EU.

Kuplířství a obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, případně i nucených prací:

- organizování prostituce a obchod se ženami „*v oblasti organizování prostituce a obchodu se ženami plní zejména roli externích spolupracovníků, jejichž úkolem je získávat nové kontakty (oběti) a prolomit jejich počáteční nedůvěru*“ (Exp. XXIV, 2017),
- dohled a dílčí úkoly ve vztahu k prostitutkám, organizování prostituce – nábor prostitutek,
- kuplířství – lákají ženy (dívky) pod příslibem výdělku,
- zajišťování pobytu v ČR,
- provoz erotických podniků,
- provozní nočních klubů.

Pornografie:

- v případech šíření dětské pornografie občas participují na výrobě, případně na dodání obětí.

Obchodování s omamnými a psychotropními látkami:

- drogová trestná činnost spojená především s distribucí drog a pašování prekurzorů k jejich výrobě, „*u OPL jsou ženy schopny řídit i celý obchod s OPL, zajišťují odbyt OPL, objednávají kurýry OPL, podílí se na distribuci, vozí OPL, kontrolují podřízené distributory, řeší reklamace za své podřízené, dojednávají smír mezi dalšími distributory a jejichmi podřízenými*“ (Exp. XXIV, 2017).

Organizování internetové kriminality:

- v oblasti kyberkriminality „využívají znalostí počítačových hackerů a pomocí jejich znalostí je nechávají proniknout do zájmových webových aplikací“ (Exp. XXIV, 2017).

Kontakty:

- jednání s úřady,
- přímé jednání s potencionálními oběťmi.

Informace:

- „volavky – tedy role svědkyně, dostat vyhlédnutou oběť na určité místo nebo získat určitou informaci“, (Exp. XXIV, 2017).

Nelegální migrace:

- padělání dokladů,
- nelegální zaměstnávání.

2. 5. Cizinci

Z hlediska podílu cizinců na organizované zločinecké činnosti patří Česká republika k zemím, kde je i přes drobné výkyvy poměr mezinárodního a domácího prvku trvale v podstatě stejný. Od počátku 90. let bylo mezinárodního prvku mírně přes polovinu a domácího mírně pod ni. Což bylo v letech 1993–1995, kdy se u nás organizovaný zločin v rozvinuté podobě začal objevovat, dosti překvapivé, protože se očekával masivní nápor zahraničních skupin. Pouze v roce 2005 bylo českého prvku něco přes polovinu, v roce 2006 byl poměr domácího a cizího prvku stejný (50:50), v roce 2007 jsme opět zaznamenali převahu zahraničního prvku, v roce 2008 bylo 52 % zahraničního a 48 % domácího prvku, v roce 2009 bylo 55 % zahraničních účastníků a 45 % domácích, v roce 2010 bylo domácího prvku 51 %, mezinárodního 49 %, v roce 2012 se podíl rozdělil přesně na polovinu. V roce 2013 došlo k výraznému oslabení podílu cizinců (37 %) a posílení podílu Čechů (63 %). V roce 2014 se situace opět vyrovnala: cizinců bylo 49 %, Čechů 51 %.

V roce 2015 bylo podle odhadu expertů:

Cizinců	50 %
Čechů	50 %.

V detailnějším členění bylo:

- 27 % skupin tvořeno pouze cizinci,
- 23 % skupin bylo smíšených s převahou mezinárodního prvku,
- 20 % skupin bylo smíšených s převahou domácího prvku,
- 30 % skupin bylo ryze českých.

Ve strukturách organizovaného zločinu na území České republiky **podle jednotlivých cizích národností** byli v 90. letech v organizovaném zločinu na území České republiky z dlouhodobého hlediska nejsilněji zastoupeni Ukrajinci a Rusové. Po roce 2000 se k nim připojili Vietnamci a Albánci (většinou kosovští) a od té doby jejich podíl neustále vzrůstá.

2 V tomto případě je účelem získat informaci.

Také za rok **2015** zůstaly tyto čtyři národnosti s převahou v čele. Druhou skupinu tvořili Rumuni, Bulhaři, Slováci, Číňané, Poláci. Ve třetí skupině byli: Arméni (proti roku 2014 vzestup) a Srbové, ve čtvrté: Nigerijci, Gruzínci, Italové, Dagestánci, Čečenci, Němci (proti roku 2014 vzestup), Moldavané. Bosna a Hercegovina. Málo byli zastoupeni: Lotyšši, Iráčané, Syřané, Kazaši, Uzbeki.

Tabulka 1: Míra zastoupení cizinců v organizovaném zločinu na území ČR v roce 2015

Pořadí	Stát	Index
1.	Vietnamci	314
2.	Rusové	242
3.	Ukrajinci	206
4.	Albánci	204
5.	Rumuni	89
6.	Bulhaři	88
7.	Číňané	79
8.	Slováci	66
9.	Poláci	57
10.	Arméni	43
11.	Srbové	35
12.	Nigerijci	21
13.	Gruzínci	19
14.	Italové	18
15.–16.	Dagestánci	17
	Čečenci	17
17.	Němci	15
18.	Moldavané	13
19.	Bosna a Hercegovina	8
20. – 21.	Lotyšši	5
	Černohorci	5
22.	Maročané	4
23. – 24.	Turci	3
	Thajci	3
25. – 30.	Maďaři	2
	Tunisané	2
	Chorvati	2
	Iráčané	2
	Syřané	2
	Kazaši	2
31.	Uzbeki	1

Pozn.: Experti mohli uvést deset možností (ve výzkumech z let 1993–2003 pouze šest). Souhrnný index jsme stanovili tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušnou státní příslušnost (občanství) na 1. místě, byl násoben 10x, na 2. místě 9x atd. až na 10. místě 1x. Celkový index je pak součtem těchto násobků. Jeden bod uvedený v indexu např. znamená, že pouze jeden ze všech expertů uvedl příslušnou národnost na desátém místě.

V roce 2016 bylo podle odhadu expertů:

Cizinců 48 %

Čechů 52 %.

V detailnějším členění bylo:

28 % tvořeno pouze cizinci,

20 % bylo smíšených s převahou mezinárodního prvku,

22 % bylo smíšených s převahou domácího prvku,

30 % bylo ryze českých.

Ve strukturách organizovaného zločinu na území České republiky **podle jednotlivých cizích národností** byli v roce 2016 opět nejvíce zastoupeni Vietnamci, Ukrajinci, Rusové a Albánci. Ve druhé skupině byli Srbové (proti roku 2015 vzestup), Slováci, Bulhaři, Rumuni. Do třetí skupiny sestoupili Poláci (i když umístěním zůstali na 9. místě, jejich podíl se snížil) a Číňané, patřili do ní ještě Nigerijci. Ve čtvrté skupině byli Chorvaté, Turci, Arméni (proti roku 2015 méně), Syřani, Čečenci. Málo zastoupeni byli Bosňané, Iráčané, Gruzínci (proti roku 2015 méně), Tunisané, Dagestánci, Litevci, Izraelci, Moldavané, Alžířani, Thajci, Makedonci. Proti roku 2015 se snížil podíl Němců, nevyskytli se Italové.

Tabulka 2: Míra zastoupení cizinců v organizovaném zločinu na území ČR za rok 2016. (N=34)

1.	Vietnamci	267
2.	Ukrajinci	226
3.	Rusové	204
4.	Albánci/ Kosovští Albánci	195
5.	Srbové	109
6.	Slováci	108
7.	Bulhaři	94
8.	Rumuni	85
9.	Poláci	58
10.	Číňané	44
11.	Nigerijci	30
12.	Chorvaté	23
13.	Turci	16
14.	Arméni	14
15.–16.	Syřani	12
	Čečenci	12
17.–18.	Bosňané	9
	Iráčané	9
19.–20.	Gruzínci	8
	Tunisané	8
21.–23.	Němci	7
	Dagestánci	7
	Litevci	7
24.	Izraelci	5

25.	Moldavané	4
26.–27.	Alžírani	3
	Thajci	3
28.	Makedonci	2

Pozn.: Experti mohli uvést deset možností (ve výzkumech z let 1993–2003 pouze šest). Souhrnný index jsme stanovili tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušnou státní příslušnost (občanství) na 1. místě, byl násoben 10 x, na 2. místě 9 x atd. až na 10. místě 1 x. Celkový index je pak součtem těchto násobků. Jeden bod uvedený v indexu např. znamená, že pouze jeden ze všech expertů uvedl příslušnou národnost na desátém místě.

2. 6. Činnosti skupin organizovaného zločinu v České republice v letech 2015 a 2016

Od roku 1993 odhadují experti každoročně, které **činnosti** skupin organizovaného zločinu patří mezi nejrozšířenější.

V roce **2015** to byla – stejně jako v letech předchozích – výroba, pašování a distribuce drog. Po určitém poklesu opět vzrostly krádeže aut. Podobně – i když ne v takové míře – se zvýšilo organizování prostituce a obchod se ženami. Stabilní přední místo jsme zaznamenali u nelegální výroby a pašování alkoholu a cigaret. V souladu s tím, že po roce 2010 začal stoupat význam činností souvisejících s ekonomickou kriminalitou, patřil mezi nejrozšířenější i tento druh aktivit – i když v poněkud jiném pořadí. Nejvýše z nich bylo praní špinavých peněz, následovala korupce a mírný pokles jsme zaznamenali u daňových, úvěrových, pojišťovacích a směnečných podvodů a u zakládání podvodných a fiktivních firem. Výrazně vzrostly podvody s platebními kartami. Dostí významné zůstalo zneužívání prostředků Evropské unie, padělání dokumentů, zneužití PC k trestné činnosti a celní podvody (i když trochu poklesly). K významnějším aktivitám patřily i kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím (ty proti roku 2014 enormně vzrostly) a vymáhání dluhů na objednávku. Stále klesal význam nelegální migrace (v roce 2015), zatím se příliš neprojevovalo obchodování s lidmi za účelem nucených prací. Tradičně méně významné byly krádeže uměleckých předmětů, mezinárodní obchod se zbraněmi, vydírání a vybírání poplatků za ochranu, hazardní hry, nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů, bankovní loupeže, vraždy. Téměř mizí padělání CD a podobných nosičů. Experti vůbec nezaznamenali obchodování s lidskými orgány.

Za rok **2016** zůstala v čele výroba, pašování a distribuce drog. Z ekonomické kriminality bylo nejvýše praní špinavých peněz, korupce. Zvýšily se podvody s platebními kartami. Poněkud poklesly krádeže aut a organizování prostituce a obchod se ženami. Pokračoval mírný pokles daňových, úvěrových, pojišťovacích a směnečných podvodů, k určitému poklesu došlo u nelegální výroby a pašování alkoholu a cigaret a u zakládání podvodných a fiktivních firem. Mírně se zvýšilo zneužití prostředků EU a zneužití počítače k trestné činnosti i vymáhání dluhů na objednávku. Výrazně vzrostly hazardní hry.

Tabulka 3: Rozvinuté formy činnosti organizovaného zločinu za rok 2015

	Činnost	N=39	%
1.	Výroba, pašování a distribuce drog	32	82
2.	Praní špinavých peněz	29	74
3.	Krádeže aut	28	72
4. – 5.	Nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret	25	64
	Korupce	25	64
6. – 7.	Organizování prostituce a obchod se ženami	24	61
	Podvody s platebními kartami	24	61
8. – 11.	Daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody	23	59
	Zakládání podvodných a fiktivních firem	23	59
	Zneužití prostředků EU	23	59
	Padělání dokumentů	23	59
12.	Zneužití počítače k trestné činnosti	22	56
13. – 14.	Celní podvody	21	54
	Kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím	21	54
15.	Vymáhání dluhů na objednávku	20	51
16.	Bankovní podvody	19	49
17.	Překupnictví odcizených předmětů	18	46
18.	Organizování nelegální migrace	17	44
19.	Padělání šeků, peněz a mincí	15	38
20. – 23.	Krádeže vloupáním	14	36
	Mezinárodní obchod se zbraněmi	14	36
	Krádeže uměleckých předmětů	14	36
	Vydírání a vybírání poplatků za ochranu	14	36
24.	Vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení	13	33
25.	Hazardní hry	12	31
26. – 29.	Obchodování s lidmi za účelem nucených prací	9	23
	Nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů	9	23
	Vraždy	9	23
	Bankovní loupeže	9	23
30.	Padělání CD a podobných nosičů	6	15

Pozn.: Činnosti, které uvedlo více než 50 % respondentů, jsou vyznačeny tučně

Tabulka 4: Rozvinuté formy činnosti organizovaného zločinu za rok 2016

	Činnost	N=33	%
1.	Výroba, pašování a distribuce drog	28	85
2. – 4.	Praní špinavých peněz	27	82
	Korupce	27	82
	Podvody s platebními kartami	27	82
5.	Krádeže aut	26	78
6. – 9.	Organizování prostituce a obchod se ženami	23	69
	Daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody	23	69
	Nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret	23	69
	Zneužití prostředků EU	23	69
10.	Zneužití počítače k trestné činnosti	19	57
11. – 13.	Vymáhání dluhů na objednávku	18	54
	Hazardní hry	18	54
	Celní podvody	21	54
14.	Bankovní podvody	17	51
15.–17.	Zakládání podvodných a fiktivních firem	16	48
	Organizování nelegální migrace	16	48
	Padělání dokumentů	16	48
18.	Mezinárodní obchod se zbraněmi	15	45
19.	Krádeže vloupání	14	42
20.	Krádeže uměleckých předmětů	13	39
21.–23.	Vydírání a vybírání poplatků za ochranu	12	36
	Vraždy	12	36
	Kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím	12	36
24.	Obchodování s lidmi za účelem nucených prací	11	33
25.	Padělání CD a podobných nosičů	10	30
26.–27.	Vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení	9	27
	Padělání šeků, peněz a mincí	9	27
28.	Nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů	9	21
29.	Bankovní loupeže	5	15

Pozn.: Činnosti, které uvedlo více než 50 % respondentů, jsou vtištěny tučně.

Každoročně mohou experti **doplnit seznam činností o další**, které považují za významné. Dlouhodobě je tak seznam aktualizován. Činnosti, které ztrácejí na významu, jsou vyřazovány a nové mohou být doplněny.

V šetření v roce 2017 byly jednak **podrobněji charakterizovány** činnosti uvedené v tabulce pod obecnějším shrnujícím názvem:

Počítačová kriminalita: skimming – kopírování platebních karet, kriminalita páchaná prostřednictvím MALWARE – RANSOMWARE – CRYPTOLOCKER – zašifrování dat a následné vydírání za jejich znovu zpřístupnění,

Obchodování s lidmi: kořistění agentur na zaměstnávání cizinců,

Nelegální migrace: padělání cestovních dokladů a jejich zneužívání v rámci nelegální migrace, legalizace pobytu cizinců, žadatelů o azyl, převaděčství,

Korupce: korupce soudců a ústavních činitelů, komunálních politiků, přerůstání lobbingu do trestně právní roviny,

Nové doplněné činnosti:

- fiktivní sňatky za účelem legalizace pobytu na území ČR,
- trestná činnost proti lidskosti – tzv. extremistické TČ spojené s migrační krizí,
- nezákonný obchod s chráněnými živočichy a planě rostoucími rostlinami podléhajícími tzv. Washingtonské úmluvě (Úmluva CITES),
- nezákonná výroba a obchod se zbožím porušujícím práva k ochranné známce, chráněnému označení původu nebo průmyslovému vzoru.
- nezákonný obchod s léky a léčivy.

2. 7. Nejčastější aktivity zahraničních skupin

V rámci expertiz pravidelně zjišťujeme od roku 1999, jakými aktivitami se na území České republiky zabývají **jednotlivé zahraniční skupiny**.

Za rok 2015

Vietnamci 2015

26x³ drogy, 15x daňové podvody, 11x padělky, 6x celní podvody, legalizace výnosů, 5x výroba a pašování cigaret a alkoholu, nelegální migrace, 3x praní špinavých peněz, korupce, vydírání, 2x obchod s lidmi, 1x prostituce, krádeže, vybírání peněz za ochranu, hazardní hry.

Rusové 2015

10x vydírání, praní špinavých peněz, 5x obchod se zbraněmi, drogy, prostituce, 4x celní podvody, daňové podvody, hospodářská trestná činnost, majetková trestná činnost, 3x legalizace výnosů z trestné činnosti, vymáhání dluhů na objednávku, zakládání fiktivních firem, nelegální migrace, hazard, 2x krádeže aut, korupce, násilná trestná činnost, 1x pornografie, padělání dokumentů, podvody, kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím, obchod se sakrálními předměty, vybírání poplatků za ochranu.

3 Číslo znamená, že z 39 respondentů uvedlo příslušnou činnost 26, atd.

Ukrajinci 2015

10x obchod s lidmi, 8x nelegální zaměstnávání, 7x vydírání, 5x krádeže aut, 4x násilná trestná činnost, obchod se zbraněmi, celní podvody, daňové podvody, 3x padělání osobních identit, majetková trestná činnost, praní špinavých peněz, vybírání poplatků za ochranu, 2x legalizace výnosů z trestné činnosti, prostituce, 1x vraždy, padělání alkoholu, drogy, pašování tabákových výrobků, korupce, zakládání fiktivních firem.

Albánci/Kosovští Albánci 2015

16x drogy, 8x násilná trestná činnost, 7x prostituce, 6x legalizace výnosů – praní špinavých peněz, 5x nelegální migrace, 4x obchod se zbraněmi, 2x majetková trestná činnost, krádeže aut, vraždy, vylákání peněz se slibem zhodnocení, vymáhání dluhů, 1x padělání dokladů a dokumentů, korupce, vydírání, podvody, loupeže, padělání dokumentů.

Rumuni 2015

9x krádeže, 3x podvody přes internet, skimming (zneužití platebních karet), padělání dokladů, 2x nelegální zaměstnávání, prostituce, drogy, nelegální migrace.

Bulhaři 2015

9x krádeže, 4x prostituce, 3x drogy, padělání dokladů a peněz, 2x pašování cigaret, krádeže aut, podvody, 1x skimming, pornografie.

Číňané 2015

3x daňové podvody, celní podvody, praní špinavých peněz, 2x zakládání podvodných a fiktivních firem, 1x drogy, legalizace výnosů.

Slováci 2015

5x daňové podvody, 3x majetková trestná činnost, krádeže, 2x drogy, 1x zakládání fiktivních firem, celní podvody, krádeže aut.

Poláci 2015

3x drogy, 2x krádeže aut, 1x daňové podvody, padělání, vloupání, krádeže.

Arméni 2015

4x násilná trestná činnost, 3x padělání dokladů, obchod se zbraněmi, 2x drogy, 1x legalizace zisků, vydírání.

Srbové 2015

4x drogy, 2x loupeže, 1x legalizace výnosů, korupce, padělání.

Nigerijci 2015

3x drogy, 1x prostituce, skimming, padělání.

Gruzínci 2015

1x násilná trestná činnost, podvody.

Italové 2015

5x padělání značek, 4x drogy, 3x podvody s nemovitostmi, 2x podvody, 1x obchod s lidmi, prostituce.

Dagestánci 2015

1x zřizování fiktivních firem.

Čečenci 2015

1x drogy, vydírání, obchod se zbraněmi, vraždy.

Němci 2015

2x drogy, 1x dovoz a vývoz nelegálního odpadu.

Moldavané 2015

1x majetková trestná činnost.

Turci 2015

1x obchod s lidmi, padělání značek, účelové sňatky.

Maďaři 2015

1x daňové podvody.

Maročané 2015

1x drogy.

Černohorci 2015

1x drogy.

Za rok 2016**Vietnamci 2016:**

27x drogy, 15x daňové podvody, 12x padělání ochranných značek, 9x celní podvody, 4x výroba a pašování cigaret a alkoholu, nelegální migrace, obchod s lidmi, 3x praní špinavých peněz, 2x hazardní hry, 1x korupce, násilná trestná činnost.

Ukrajinci 2016:

11x násilná trestná činnost, 9x krádeže aut, nelegální migrace, 7x nelegální zaměstnávání, drogy, 5x pašování cigaret, vydírání, 4x prostituce, padělání dokladů, obchod s lidmi, 3x krádeže vloupáním, obchod se zbraněmi, majetková trestná činnost, 2x daňové podvody, bankovní podvody, loupeže, 1x kyberkriminalita, praní špinavých peněz, celní podvody, pašování alkoholu.

Rusové 2016:

13x násilná trestná činnost, 9x vydírání, 7x daňové podvody, zakládání fiktivních firem, 6x praní špinavých peněz, 4x korupce, 3x kyberkriminalita, úvěrové podvody, drogy, 2x kuplířství, krádeže aut, obchod se zbraněmi, majetková trestná činnost, 1x pašování cigaret, překupnictví, nelegální migrace.

Albánci /Kosovští Albánci 2016:

19x drogy, 7x prostituce, 6x vydírání, 5x obchod s lidmi, nelegální migrace, násilná trestná činnost, 2x padělání ochranných známek, krádeže, krádeže aut, 1x překupnictví, praní peněz, obchod se zbraněmi, daňové podvody, padělání dokladů, skimming.

Srbové 2016:

12x drogy, 6x násilná trestná činnost, 5x krádeže aut, 1x loupeže, daňové podvody, vydírání, padělání dokladů.

Slováci 2016:

6x krádeže vloupáním, drogy, 5x daňové podvody, 4x krádeže aut, 3x násilná trestná činnost, 2x majetková trestná činnost, korupce, 1x pašování cigaret, vydírání, obchod se zbraněmi, praní peněz.

Bulhaři 2016:

6x krádeže, drogy, 4x daňové odvody, násilná trestná činnost, skimming, 2x krádeže aut, padělání dokladů, 1x phishing.

Rumuni 2016:

5x krádeže, 4x daňové podvody, 3x skimming, 2x krádeže vloupáním, nelegální migrace, 1x padělání dokladů, krádeže aut, kuplířství.

Poláci 2016:

7x daňové podvody, 4x krádeže aut, drogy, 2x majetková trestná činnost, 1x násilná trestná činnost, loupeže, vydírání, padělání ochranných známek, praní peněz.

Číňané 2016:

4x celní podvody, padělání ochranných značek, 2x drogy, 1x daňové podvody, padělání dokladů, pašování cigaret, podvody v environmentální oblasti.

Nigerijci 2016:

8x drogy, 4x nelegální migrace, 2x podvody, 1x podvody v environmentální oblasti, praní peněz.

Chorvaté 2016:

2x drogy, 1x daňové podvody, padělání dokladů, krádeže aut.

Turci 2016:

3x drogy, 2x prostituce, 1x nelegální migrace, celní podvody.

Arméni 2016:

4x násilná trestná činnost, 3x padělání dokladů, obchod se zbraněmi, vydírání a vybírání poplatků za ochranu, 2x drogy, 1x legalizace zisků.

Syřani 2016:

1x nelegální migrace, majetková trestná činnost, úvěrové podvody, padělání dokladů.

Čečenci 2016:

1x vydírání, obchod se zbraněmi, obchod s lidmi.

Iráčané 2016:

1x nelegální migrace, drogy, daňové podvody, majetková trestná činnost, padělání dokladů.

Makedonci 2016:

3x drogy, 2x obchod se ženami, 1x vydírání.

Alžíráné 2016:

1x padělání dokladů, drogy, nelegální migrace.

Gruzínci 2016:

1x násilná trestná činnost, padělání dokladů.

Bosňané 2016:

1x drogy.

Izraelci 2016:

1x finanční kriminalita, krádeže aut.

Země Magrebu 2016:

1x padělání dokladů, finanční podvody.

Uvedené údaje můžeme přehledně shrnout podle jednotlivých činností a častěji zastoupených zahraničních skupin (viz Tabulka 5).⁴

Tabulka 5

ČINNOST	2015	2016
Drogy	Vietnamci, Albánci, Chorvaté, Srbové, Alžíráné, Tunisané, Makedonci, Rusové Číňané, Bulhaři, Poláci, Arméni, Gruzínci, Ukrajínci, Holanďané, Turci, Srbové, Rumuni, Slováci, Nigerijci, Italové	Vietnamci, Srbové, Nigerijci, Slováci, Bulhaři Turci, Ukrajínci Rusové, Chorvaté, Arméni, Makedonci, Číňané, Iráčané, Alžíráné
Praní špinavých peněz	Rusové Vietnamci, Albánci Srbové, Ukrajínci, Číňané, Arméni	Rusové Vietnamci, Arméni, Poláci, Slováci, Ukrajínci, Albánci
Korupce	Vietnamci, Rusové, Ukrajínci, Albánci	Rusové, Slováci Vietnamci, Arméni
Skimming / phishing	Bulhaři, Nigerijci	Rumuni Bulhaři, Albánci
Podvody s platebními kartami	Rumuni, Bulhaři	

4 U jednotlivých činností jsou tučně v prvním řádku uvedeny činnosti silně frekventované, případně ve druhém řádku (tučně kurzívou) činnosti frekventované středně. Nezvýrazněně jsou uvedeny činnosti, které se u skupin vyskytují v menší míře.

ČINNOST	2015	2016
Krádeže aut	Albánci, Rumuni, Srbové <i>Ukrajinci,</i> Poláci, Albánci, Rusové, Slováci, Bulhaři	Ukrajinci <i>Poláci, Slováci, Srbové</i> Bulhaři, Litevci, Chorvaté, Albánci, Rusové, Rumuni
Prostituce, kuplířství, obchod se ženami	<i>Rusové, Albánci</i> Vietnamci, Ukrajinci, Rumuni, Bulhaři, Nigerijci	Albánci <i>Ukrajinci, Rusové</i> Makedonci, Turci, Číňané
Daňové podvody	Vietnamci <i>Slováci,</i> Poláci, Rusové, Ukrajinci, Číňané	Vietnamci <i>Rusové, Poláci, Slováci, Bulhaři, Rumuni,</i> Ukrajinci, Albánci, Srbové, Číňané, Chorvaté, Iráčané
Úvěrové podvody		Rusové <i>Syřané</i>
Výroba a pašování cigaret a alkoholu	Poláci <i>Vietnamci, Rusové, Ukrajinci, Slováci</i> Bulhaři	Vietnamci, Ukrajinci <i>Slováci, Číňané</i>
Kyberkriminalita	Nigerijci Rusové, Rumuni	Rusové <i>Ukrajinci</i>
Hazardní hry	Vietnamci, Rusové	Vietnamci
Celní podvody	<i>Vietnamci, Rusové</i> Ukrajinci, Číňané, Slováci	Vietnamci, Číňané <i>Turci, Ukrajinci</i>
Zakládání fiktivních firem	Rusové, Ukrajinci, Slováci, Číňané	Rusové
Nelegální migrace	<i>Vietnamci, Albánci</i> Rusové, Rumuni	Ukrajinci <i>Albánci, Vietnamci, Nigerijci</i> Rumuni, Alžírčané, Iráčané, Syřané, Turci, Rusové
Finanční kriminalita/ finanční podvody	Gruzínci, Italové	Izraelci, země Magrebu
Padělání dokladů	Nigerijci, Poláci, Arméni, Srbové, Albánci, Rumuni, Bulhaři, Rusové, Ukrajinci	Ukrajinci Bulhaři, Rumuni, Srbové, Albánci, Syřani, Gruzínci, Iráčané, Číňané, Chorvaté, Alžírčané, země Magrebu
Padělání ochranných značek/známek	Vietnamci Italové	Vietnamci, Číňané Albánci, Poláci
Vydírání a vybírání poplatků za ochranu	Rusové <i>Ukrajinci</i> Vietnamci, Arméni	Rusové <i>Albánci, Ukrajinci, Arméni</i> Čečenci, Slováci, Srbové, Poláci, Makedonci
Násilná trestná činnost	Albánci Rusové, Ukrajinci, Arméni, Gruzínci	Rusové, Ukrajinci Srbové, Albánci, Slováci Arméni, Vietnamci, Gruzínci, Poláci
Obchod se zbraněmi	<i>Rusové</i> Arméni, Albánci, Ukrajinci	Ukrajinci, Rusové, Arméni Albánci, Slováci, Čečenci
Obchod s lidmi	Ukrajinci Albánci, Číňané, Rumuni, Bulhaři, Srbové, Syřané, Bělorusové, Vietnamci	Vietnamci, Ukrajinci Makedonci, Čečenci, Albánci
Nelegální zaměstnávání	Ukrajinci Rumuni	Ukrajinci
Majetková trestná činnost	Rusové, Ukrajinci, Albánci, Slováci	Ukrajinci, Rusové, Slováci, Poláci Syřané, Iráčané
Krádeže vloupáním/ krádeže	Rumuni, Bulhaři Poláci, Slováci	Slováci <i>Ukrajinci, Rumuni,</i> Srbové, Poláci
Podvody v environmentální oblasti		Číňané, Nigerijci

Závěr

Prostřednictvím dotazování expertů ze speciálních policejních a celních složek, které se zabývají organizovaným zločinem, zjišťujeme od roku 1993 každoročně základní kvantitativní údaje o stupni rozvinutosti zločineckých skupin působících na území České republiky. Data se týkají účasti externistů, žen a cizinců, míry rozsahu činností a toho, na jaké činnosti se zaměřují cizinci. Díky dlouhodobému sledování těchto ukazatelů můžeme aktuálně zjištěná data porovnávat s dlouhodobými trendy.

Z expertiz realizovaných v letech 2016 (za rok 2015) a 2017 (za rok 2016) je možné upozornit na následující skutečnosti.

Podíl rozvinutých hierarchicky uspořádaných skupin se nezvyšuje. V devadesátých letech tvořil asi třetinu, po roce 2000 se pohyboval okolo 40 %, výjimečně se v letech 2007 a 2009 dostal mírně přes polovinu, ale v současnosti je jen o něco vyšší než jedna třetina. To znamená, že převažují skupiny s nižší úrovní řízení, jimž se mimo jiné organizovanost obtížněji prokazuje. Setrvalý trend, spočívající v tom, že v rámci organizovaných zločineckých skupin dlouhodobě působí kolem poloviny externistů, se narušil v roce 2016, kdy se jejich podíl snížil na jednu třetinu. Dlouhodobě se mění i obsah. Externisté stále ve větší míře zajišťují právní služby, informační, ekonomické a daňové poradenství, podílejí se na zakládání fiktivních firem, zakládání účtů, obstarávají kontakty, jednájí s institucemi, mají kontakty do zahraničí. Podíl žen se kvantitativně příliš nemění. Pokud se týká zaměření, přechází se od kuplířství a obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, zabezpečování nelegální migrace a zajišťování organizačního zázemí k tomu, že ženy zajišťují ve větší míře finanční, právní, notářské a celní služby, zakládají podvodné a fiktivní firmy, organizují internetovou kriminalitu. V posledních letech bylo zaznamenáno, že ženy řídí obchod s omamnými a psychotropními látkami, zajišťují jejich odbyt, podílí se na distribuci, kontrolují podřízené distributory. Poměr Čechů a cizinců v rámci organizovaného zločinu je přes drobné výkyvy v podstatě stejný. Po roce 2000 jsou trvale nejvíce zastoupeni Vietnamci, Ukrajinci, Rusové a Albánci. V dlouhodobých trendech došlo k vzestupu Slováků, Rumunů, v posledních letech Srbů. Snižuje se účast Bulharů, Poláků, Číňanů, Nigerijců. Na organizovaném zločinu se dlouhodobě podílí kolem třiceti národností.

Z činností organizovaných skupin je dlouhodobě nejrozšířenější drogová kriminalita. Dlouhodobě se zvyšují aktivity, související s ekonomickou kriminalitou, dále nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret, podvody s platebními kartami, zneužití prostředků EU, v posledním roce hazardní hry. Přes určitý ústup zůstaly na předních místech krádeže aut a organizování prostituce a obchod se ženami. Mírně kleslo zakládání podvodných a fiktivních firem. Důležitým poznatkem je upozornění expertů na nově vznikající aktivity: fiktivní sňatky, nezákonný obchod s chráněnými živočichy a planě rostoucími rostlinami, nezákonnou výrobu a obchod se zbožím porušujícím práva k ochranné známce, nezákonný obchod s léky a léčivy. Nebezpečné mohou být i extremistické trestné činy spojené s migrační krizí. V rámci expertiz pravidelně zjišťujeme, jakými aktivitami se na území České republiky zabývají jednotlivé zahraniční skupiny. Jejich zaměření je setrvalé a k výraznějším výkyvům nedošlo.

V souvislosti s tím, že prezentovaná data byla získána z expertních odhadů, je nutné připomenout, jde pouze o kvalifikované odhady, které nemusí poskytovat objektivní obraz skutečnosti, ale pouze názory přesně definované skupiny odborníků. Expertní šetření je nutné kombinovat s dalšími výzkumnými postupy. V případě organizovaného zločinu jsou možnosti využití dalších postupů omezené: nemáme přístup k vyšetřovacím spisům, soudní spisy můžeme využít pouze u uzavřených případů, které nemají vzhledem k malému počtu konkrétních případů v České republice dostatečnou vypovídací schopnost. Stejně tak omezená je statistika.

III.

Identifikace možných společenských vlivů a rizik, které mohou být organizovaným zločinem zneužity

V životě společnosti existuje řada okolností, které vyvolávají, usnadňují nebo podporují vznik nežádoucích a ohrožujících skutečností. Tyto okolnosti charakterizujeme jako rizikové faktory. Ta bezpečnostní rizika, která souvisejí s kriminalitou, označujeme jako kriminogenní faktory. Rozlišujeme kriminogenní faktory individuální (subjektivní), které jsou spjaty se strukturou osobnosti, s psychickými a fyzickými vlastnostmi a chováním jedince a společenské (objektivní), které působí v rámci společenského systému.

Cílem výzkumu v oblasti kriminogenních faktorů bylo najít ve struktuře podmínek života společnosti možné zdroje, které může organizovaný zločin využívat: jednak přímo k páchaní trestné činnosti za účelem zisku, jednak nepřímo k získávání informací, navazování kontaktů, zajišťování beztrestnosti a ovlivňování rozhodovacích procesů, k získávání spolupracovníků, k vytváření poptávky po nelegálním zboží a službách. Při jejich nalézání jsme se zaměřili na možná rizika vyplývající pro Českou republiku z mezinárodního vývoje a možná rizika spojená s vnitřním společenským vývojem v České republice, tj. oblasti politiky, ekonomiky, práva, státní správy a samosprávy, sociální struktury a sdělovacích prostředků.

3. 1. Metody

Všechna prezentovaná data byla získána z expertních odhadů. Navázali jsme na expertní dotazníkové šetření mezi soudci a státními zástupci (Exp. 2013) (N=39) a Expertizu XXII. (Exp. 2015) (N= 58), ve které byli jako experti dotazováni pracovníci speciálních útvarů Policie České republiky a pracovníci Generálního ředitelství cel a Celního ředitelství Praha. Do expertiz XXIII a XXIV zaměřených na základní charakteristiky organizovaného zločinu, které proběhly v roce 2016 a 2017, jsme zařadili otázky na vnější a vnitřní kriminogenní faktory. (Otázka na vnější faktory byla souhrnná, nečlenili jsme ji podrobně na oblast politiky, ekonomiky, práva, státní správy a samosprávy, obyvatelstva, médií, ale dotázaní se mohli v rámci vnitřních faktorů vyjádřit ke všem.)⁵ U vnějších faktorů byla v roce 2016 formulována i doporučení k dalšímu postupu.

Konkrétně byly využity:

- **Expertiza XXIII.** (Exp. 2016) – počet dotázaných 39. Z ÚOKFK bylo 7 respondentů, z ÚOOZ bylo 13, z NPC 4, z KŘP SKPV Praha 12, z celních útvarů 3.
- **Expertiza XXIV.** (Exp. 2017) – počet dotázaných 34. Z NCOZ bylo 13 respondentů, z NPC 10, z KŘ SKPV 10 a z celních útvarů 1.

5 Znění otázky: V rámci společenského systému existují různé kriminogenní (rizikové) faktory, které mohou skupiny organizovaného zločinu zneužívat. Posuďte, které faktory jsou nejvýznamnější z toho hlediska, že jejich odstranění by mohlo boj proti organizovanému zločinu usnadnit. 10a. V oblasti mezinárodní situace: 10b. V oblasti vnitřní situace V ČR (v politice, ekonomice, státní správě, včetně policie, u občanů, v médiích a informačních technologiích).

3. 2. Kriminogenní faktory v oblasti mezinárodní situace 2015 (Exp. 2016)

Politická situace ve světě

- Válečné konflikty.
- Dlouhodobá politická a bezpečnostní nestabilita v oblasti Balkánského poloostrova, v oblasti Blízkého a středního východu a v oblasti severní Afriky (Maghreb a Sahel).
- Politická situace a eskalace napětí na Ukrajině.

Ekonomická situace

- Ekonomická situace v rozvojových státech.
- Existence daňových rájů a to nejen mimo území vyspělých demokracií, ale v některých případech i na území vyspělých demokracií. Nejde pouze o vlastní daňovou zátěž, ale i o možnost utajení skutečného vlastníka firmy.
- Benevolence společnosti ke korupci.
- Klientelismus.
- Neregulovaný lobbying.

Migrační krize

- Prudký nárůst legální či nelegální migrace.
- Migrace uprchlíků.
- Přehnaný humanismus ze strany EU, „merkelovská migrace“ (Exp. 2016)
- Příliš vysoké sociální dávky v některých evropských zemích.
- Problematická „integrace přistěhovalců (nemíním tím osoby, kterých se dotýká současná tzv. uprchlická krize) – imigranti obývají stejné čtvrti – např. Turci v Německu, Rumunské tábory ve Francii nebo Itálii, apod.“ (Exp. 2016)
- Nulová kontrola pohybu osob a věcí v rámci EU.
- V důsledku existence Schengenu – neexistence státních hranic.
- Snížení ochrany schengenského prostoru a zrušení vízové povinnosti rizikovým zemím.
- Uzavření a kontrola hranic jednotlivých států by zamezila nekontrolovanému pohybu rizikových osob po EU, ukrývání a převoz nelegálního, odcizeného či jiného zájmového zboží.

Nedostatečná mezinárodní spolupráce

- V oblasti mezinárodní situace se jedná o nekonceptní způsob komunikace mezi státy.
- Těžkopádná spolupráce mezi jednotlivými státy vytváří prostor pro páchaní trestné činnosti.
- Přijetí jednotného přístupu k problematice uprchlíků, zefektivnění mezinárodní policejní spolupráce.
- Nestejnost právních úprav v jednotlivých státech Evropy a světa.
- Pomalá spolupráce v rámci mezinárodní spolupráce, nejednotnost legislativy v jednotlivých zemích.
- Legislativní problémy mezi státy, „byť máme mezinárodní justiční spolupráci jako jeden z pilířů EU, všechny členské státy si hlídají své výsostné území – tedy opět se píše právní pomoci a další papíry“. (Exp. 2016)
- Nefungující mezinárodní spolupráce v oblasti justice, nepružná spolupráce mezi policejními orgány.
- Nedostatečná mezinárodní spolupráce v trestních věcech.

- Rychlejší komunikace s mezinárodními úřady, rozšíření propojených evidencí v EU, urychlení mezinárodní právní pomoci, mezinárodní databáze DKT, BIO.
- Velký problém získání informací u různých států v Evropě po pracovní době anebo o víkendu (Belgie, Francie, Velká Británie).
- Jazyková bariéra.
- Nulová kontrola na hranicích, špatně nastavené smlouvy v oblasti vydávání cizinců apod. (viz nejkřiklavější případy posledních let).
- Mizivá úroveň azylového řízení, špatné ne-li žádné informační toky mezi institucemi, např. OLAF, EUROPOL s velmi dobře placenými funkcionáři.

Internet

- Legálnost anonymizačních nástrojů a služeb pro internetová připojení.
- Relativní anonymita internetu.
- Existence anonymních SIM karet.

Drogy

- Benevolence společnosti ke zneužívání drog.
- Výroba a distribuce drog (nákup léků pro výrobu drog bez receptů v zahraničí – Polsko apod.)
- Historicky přísně pozitivně (tj. seznamem na základě chemického složení) mezinárodně vymezená definice zakázaných omamných a psychotropních látek.

3. 3. Kriminogenní faktory v oblasti mezinárodní situace 2016 (Exp. 2017)

Situace ve světě

- Válečné konflikty.
- Situace v Afghánistánu.
- Nestabilita v rozpadlých či polorozpadlých státech – Sýrie, Libye, Afrika, Ukrajina.
- Nestabilní poměry v zemích původu cizinců.
- Chudoba.
- Proces globalizace současně se stále se prohlubujícími rozdíly mezi vyspělými a zaostalými zeměmi.
- Volný pohyb osob, služeb, zboží, kapitálu v rámci EU.
- Volný pohyb osob ze třetích zemí a volný pohyb zboží v rámci schengenského prostoru.

Ekonomická situace

- Systém daně z přidané hodnoty v rámci harmonizovaného systému daní v EU; korupce; systém umožňující legalizaci výnosů a praní peněz v Evropě (špatná administrativní spolupráce, různé právní systémy).
- Daňové ráje.
- Různý pohled na různé zboží z hlediska embarga.
- Korupce.

Doporučení

- *Zpřísnit podmínky v bankovní sféře, zavést efektivnější právní nástroje zamezující odvádění nelegálně získaných prostředků do zahraničí.*
- *Zvýšit investice západních států a zvýšení zaměstnanosti v těchto oblastech.*

- Zrušit možnost registrace firem v tzv. „daňových rájích“.
- Zavést důsledné daňové kontroly – prokazování původu majetku – povinnost převést na subjekt řízení.
- Centrální registr účtů + vzájemná výměna informací s obdobnými orgány v cizích státech.
- Povinnost zahraničních společností podnikajících v ČR platit daně z příjmu.
- Zjednodušit zajišťování majetku a výnosů v zahraničí, znemožnit skrývat majetek v zahraničí.
- Zpřísnit podmínky pro přesuny finančních hotovostí mezi bankovními ústavami – prokazování legálního nabytí majetku na straně vlastníků.

Migrační krize

- Nelegální migrace – terorismus, organizovaný zločin spojený s pašováním lidí.
- Liberální a vstřícná migrační politika EU.
- Trend oslabování pravomocí orgánů vymáhajících právo ve prospěch ochrany lidských práv.
- Absence jednotného postupu řešení migrační krize.
- Zneužití Schengenu.
- Nulová kontrola pohybu osob a věcí v rámci EU.

Doporučení

- Migrační politika ČR a s ní související legislativa s větší možností reakce na trestnou činnost cizinců.
- Uzavřít opětovně hranice.
- Nutnost zvýšení kontroly vnější hranice EU; zajištění vyšší bezpečnosti uvnitř EU.
- Zpřísnění podmínek migrace cizinců a volného cestování v rámci EU.
- Zlepšit nedokonalou evidenci a kontrolu nad pohybem zájmových (rizikových) osob.
- Nefunkčnost vnějších hranic EU. Otevřený systém státních hranic – uzavřít opětovně hranice.
- Zrušení volného pohybu osob v schengenském prostoru. Zpřísnění vstupu do schengenského prostoru a zvýšená ochrana vnitřních hranic. Zastavení nelegální migrace, na hranicích Schengenu. Znovuzavedení hraničních kontrol mezi jednotlivými státy v schengenském prostoru.

Nedostatečná mezinárodní spolupráce

- Nefungující policejní popř. právní spolupráce.
- V mnoha oblastech nejednotná legislativa každého ze států, nejednotná a špatná legislativa, nefunkční mezinárodní struktury pro boj s mezinárodním zločinem.
- Nejednotnost legislativních opatření zejména v oblasti praní špinavých peněz.
- „Existuje volný pohyb osob, zboží, kapitálu, ale už ne práva (právní pomoci jsou zdlouhavé, některé státy reagují pomalu, neadekvátně, některé vůbec, politici na úrovni EU jen řeší naprosto nepodstatné věci, svazují státy nepochopitelnými směrnicemi, ale zásadní ekonomické a jiné problémy neřeší (moc dobře ví, že by vypustili vlastní rybník)“. (Exp. 2017)
- 3. pilíř EU je naprosto nefunkční, každý stát má jiné trestněprávní předpisy, které si vzájemně neuznáváme a bojíme se pustit jiné orgány do vlastních zemí, tedy spolupráce je pouze formální a založená opět na žádostech cestou justice.
- Podfinancování orgánů vymáhajících právo.

- Korupce.
- Klientelismus.
- Pomalé a selektivní poskytování informací v rámci mezinárodní policejní spolupráce.
- „*Nucená data retention v délce 2 let v rámci uchování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu, EIO + production order a sdílení dat.*“ (Exp. 2017)

Doporučení

- *Efektivnější mezinárodní justiční spolupráce, efektivnější správní řízení v cizinecké oblasti.*
- *Sjednocení právních systémů.*
- *Sjednocení právních předpisů v rámci jednotlivých států.*
- *Sjednotit zákony v EU (trestní).*
- *Nutnost markantně zjednodušit mezinárodní spolupráci; zjednodušit vyžadování právních pomoci.*
- *Prohloubení spolupráce policejních sborů včetně vytvoření společných mezinárodních týmů.*
- *Nutnost navázání efektivní spolupráce s Ruskem.*
- *Důsledné vyhošťování cizinců odsouzených za TČ, zkrácení řízení o azylu + následného soudního přezkumu.*
- *Zejména zefektivnění mezinárodní policejní spolupráce v oblasti týkající se uprchlíků, padělání dokladů, včasné a přesné předávání si informací na úseku boje proti daňovým únikům a boje proti terorismu.*
- *Propojit informační systémy.*
- *Tlačit policisty k jazykové vybavenosti; školit v oblasti mezinárodní spolupráce.*
- *Úzkostlivá ochrana osobních dat.*

Internet/moderní komunikační prostředky

- Závislost na počítačových systémech, energetických zdrojích.
- Otevřenost internetu.
- Neregulované prostředí sítě internetu, otevřenost internetu.

Doporučení

- *Lepší vybavení IT, spolupráce s IT experty.*

Drogy

- *Afghánistán, největší producent heroínu pod dohledem spojeneckých jednotek.*

Doporučení

- *Důraz na výchovu a celkovou osvětu dětí a mládeže.*

3. 4. Vnitřní rizika 2015 (Exp. 2016)

Politika

- *Jeden z nejzávažnějších kriminogenních faktorů souvisí s tím, že organizovaný zločin usiluje o napojení nebo proniknutí do veřejného života, tedy i do politiky. Jeho cílem je, kromě získávání informací, zejména ovlivňování politických rozhodnutí.*

- Všeobecně řečeno, bez bližšího zdůvodnění, je rizikem „*politická garnitura, která svou činností deformovala vztah společnosti k základním lidským hodnotám i samotné demokracii*“ (Exp. 2016).
- Konkrétním rizikem je „*nedostatečné povědomí o specifikách boje proti organizovanému zločinu a přehnané prosazování lidských a občanských práv, kterými se omlouvá překročení práv a povinností*“ (Exp. 2016).
- Dlouhodobě pocíťovaným rizikem je nekoncepčnost. V politice by se měl „*ustálit cíl vlády a politických stran v tom, aby byli všichni za jedno, že každý krok k potírání organizovaného zločinu by se měl realizovat a měly by k tomuto kroku být jednoznačně schváleny zákony*“ (Exp. 2016).
- Opakovaně je experty zmiňována „*dlouhodobě nevyřešená transparentnost financování politických stran (činnosti i předvolebních kampaní)*“ (Exp. 2016).
- Rizikové je vměšování politiky do práce Policie ČR.

Migrační politika ČR

- Nezajištění vnější hranice státu, kontroly cizinců.
- Lepší cizinecká politika – tj. kontroly vstupu osob z třetích zemí, snížení byrokracie, důsledné hraniční kontroly vstupu osob z 3. zemí.
- Vízová politika – osoby z rizikových regionů buď detailně prověřovat, včetně jejich vazeb na území ČR, nebo je na území ČR vůbec nepouštět.
- Jako značné riziko byly v roce 2016 zmíněny „*nadstandardní migrační politika, vstřícná azylová politika*“. V této souvislosti konkrétně experti poukazovali na „*mizerný přihlašovací systém cizinců, kteří brázdí našimi ulicemi s vozidly s prapodivnými registračními značkami, cizinci hlášeni jenom administrativně, neexistuje přechodný pobyt jako dříve*“, a na „*neexistenci zdravotního pojištění*“. V důsledku těchto skutečností „*policista v podstatě nemá možnost nikde zjistit, kde se cizinec zdržuje, bydlí, pracuje*“ (Exp. 2016).
- Za problematický byl považován rovněž „*špatně nastavený obchodní rejstřík, který skýtá možnost registrace kdekoho na jakoukoliv firmu, jako zástěrka pro udělení pobytu*“ (Exp. 2016).
- Nedostatečná právní úprava služeb pro přeposílání finančních prostředků.
- Uzákonění vietnamské minority do postavení národnostní menšiny.

Ekonomika

- V oblasti ekonomiky byla jako rizikový faktor zmíněna ekonomická krize a nízká socioekonomická situace některých skupin obyvatelstva.
- Problematická byla „*dlouhodobě nevyřešená transparentnost financování politických stran (činnosti i předvolebních kampaní) a neprůhlednost při výběru dodavatelů v rámci vyhlášených veřejných zakázek či výběrových řízení*“ (Exp. 2016).
- Špatně nastavený obchodní rejstřík – možnost registrace kdekoho na jakoukoliv firmu.
- Soustavně je zmiňován nárůst korupce ve státní správě a mocenských složkách, klientelismus.
- Korupce ve státní správě je dávana do souvislosti s nedostatečným finančním ohodnocením státních zaměstnanců.
- Paradoxem je, že organizovaný zločin má více finančních prostředků než stát a může si dovolit diskreditační kampaně státních orgánů.

Doporučení

- *Policie by měla mít přístup k evidenci bankovních účtů a všech bankovních převodů.*
- *Doporučováno je odstranění nebo regulace lobbingu.*

Právo

- *Obecné formulace typu „nekvalitní zákony a nedobře nastavený a fungující právní řád“ (Exp. 2016) byly některými experty poněkud rozvedeny v tom smyslu, že jde o zastaralou trestně-právní legislativu a někteří experti pak upozornili, že „základní právní předpis upravující průběh trestního řízení, tedy trestní řád, je z roku 1961, byť byl mnohokrát novelizován, jeho základní obsah i duše je opravdu určen pro socialistické zřízení“ (Exp. 2016).*
- *Konkrétně pak byla zmíněna nedostatečná legislativa v oblasti daňové.*
- *Za omezující lze považovat i některé vágní právní formulace například „příliš striktní právní úpravu ohledně trestnosti legalizace zisků pocházejících z trestné činnosti (praní peněz), kdy možnost vyšetřování a trestnost je striktně vázaná na existenci predikativní trestné činnosti“ (Exp. 2016).*
- *Obecně byla i zmíněna nepružnost soudního systému, nefungující státní zastupitelství, schopnost státu při vymáhání práva, bez bližší specifikace. Obecněji byla zmíněna přílišná délka soudních řízení v ČR, konkrétněji nutnost lepší práce soudů týkající se propadnutí majetku pachatelů.*
- *Konkrétněji bylo zmíněno, že orgány vymáhající právo, jsou poddimenzované.*
- *Experti se zmiňovali o přílišné toleranci, nedostatečné kontrole, nedodržování všech platných norem ČR, snížené efektivitě vymáhání práva, nedostatečném vynucování zákona.*
- *Rizikovým faktorem byla i nedostatečná represe, nízké trestní sazby za zločiny, velmi nízké tresty, například v oblasti nelegální migrace. S tím souvisí i recidiva pachatelů trestné činnosti. Má-li například dojít k vyhoštění cizince jako pachatele úmyslného trestného činu, „existuje značné množství případů, kdy cizinec s (dočasně) uděleným povolením k pobytu v ČR spáchal opakovaně trestný čin, a přesto nebyl vyhoštěn“ (Exp. 2016).*
- *Kupčení s informacemi a jejich výměna mezi některými advokáty.*
- *Dalším rizikem bylo negativní vnímání orgánů dohlížejících na dodržování zákonných předpisů a norem. „Jakákoliv zákonná iniciativa ve věci prevence či potírání protiprávního jednání je vnímána jako omezování demokratických principů, překážky v podnikání či neúměrná zátěž podnikatelských subjektů ze strany byrokratického státního aparátu.“ (Exp. 2016).*
- *Prestiž právního systému a právní vědomí obyvatelstva je navíc narušováno tím, že „sami ústavní činitelé a zákonodárci právo nedodržují, pohrdají jím, zneužívají imunit“ (Exp. 2016).*

Státní správa

- *Přílišné podřízení státní a veřejné správy vůli politických stran. Příliš velké množství úředníků fakticky nominovaných politickými stranami a „příliš velký vliv politických činitelů na celostátní i na lokální úrovni na činnost i nepolitických státních úředníků (snadnost propouštění či přesouvání z místa na místo pomocí různých účelových reorganizací apod.)“ (Exp. 2016).*

- Přehnané prosazování lidských a občanských práv, kterými se omlouvá překročení práv a povinností.
- Nedostatečná funkčnost státní správy a s tím spojená korupce.
- Korupce ve státní správě z důvodů nedostatečného finančního ohodnocení státních zaměstnanců.
- Schengenský prostor, nezajištění vnější hranice státu.
- Benevolence v přístupu ze strany úředníků k zákonu o pobytu cizinců.
- Nedostatečná evidence cizinců a hlásná povinnost cizinců k jejich pobytu.
- Nedostatečná kontrola totožnosti při ověřování plných mocí, které jsou často uzavírány na falešný nebo propadlý doklad totožnosti, případně osobou různou od dokladu totožnosti.
- Negativní vnímání orgánů státní správy jako autorit dohlížejících na dodržování zákonných předpisů a norem.
- Organizovaný zločin má více finančních prostředků než stát a může si dovolit diskreditační kampaně státních orgánů.

Policie

- Nebezpečí pronikání organizovaného zločinu stejně jako u státní správy.
- V této souvislosti může být rizikové „*napojení na některé bývalé policisty, kteří jsou obeznámeni s formami a metodami policejní práce*“ (Exp. 2016).
- Významným rizikovým faktorem je vměšování politiky do práce Policie ČR.
- Důsledkem je neustálá výměna ve vedení PČR, nedostatek a špatné rozdělení finančních prostředků, zejména na nové technologie i mzdové prostředky.
- Podfinancování policie vede k personální devastaci – schopní lidé odcházejí.
- Rizikem je náročná administrativa, chybějící flexibilita, personální stav v policii – nízká zkušenost, výcvik, (v důsledku zoufalého stavu policejního školství) nedostatečná vzdělanost, nekompetentnost některých vysokých policejních manažerů.
- Nevyměňují se informace, vše záleží na osobních vztazích mezi policisty.
- Konkrétně byl uveden rizikový faktor související se špatnou evidencí obyvatel (např. přechodné pobyty, bydliště na úřadech či ubytovnách).
- Nedostatečná evidence cizinců a hlásná povinnost cizinců k jejich pobytu.
- Nedostatečná kontrola totožnosti při ověřování plných mocí, které jsou často uzavírány na falešný nebo propadlý doklad totožnosti. Případně osobou různou od dokladu totožnosti. Recidiva pachatelů trestné činnosti – vyhoštění cizince jako pachatele úmyslného trestného činu – značné množství případů, kdy cizinec s (dočasně) uděleným povolením k pobytu v ČR spáchal opakovaně trestný čin, a přesto nebyl vyhoštěn.

Doporučení

- *Zvýšení kompetencí PČR, ujasnění role PČR ve společnosti, definice požadavků, které jsou na ni kladeny a následně dodržování a respektování těchto kompetencí.*
- *Stabilizace PČR, ucelení pravomocí ve smyslu nadřízených a podřízených složek, „např. Policejní prezidium je nadřízeno KŘP a KŘP je nadřízeno OŘP apod.“ (Exp. 2016).*
- *Posílení bezpečnostních složek, zejména tajné služby, která by měla činnost zájmových osob monitorovat, ale také dokumentovat, aby tyto výsledky bylo možné použít v trestním řízení tak, aby nedošlo k vyzrazení metod a způsobů práce BIS. Totéž lze vztáhnout i na činnost Policie ČR.*

- *Důslednější kontrola, resp. vyvození závěrů z jednání podmíněčně propuštěných pachatelů trestné činnosti. „V praxi zjišťujeme, že se cizinec propuštěný z výkonu trestu na udané adrese nezdržuje, nikde oficiálně nepracuje (resp. nepracuje tam, kde udal, že bude pracovat), a v důsledku se vlastně nic nestane.“ (Exp. 2016).*
- *Jazyková zkouška – provádění důsledných kontrol a zavedení sankcí vůči firmám zabývajícím se jazykovými zkouškami pro cizince – „zkoušky jsou udělovány, i když dotyčný neumí ani po letech v ČR slovo česky“ (Exp. 2016).*
- *Důslednější prověřování a větší pravomoci pro kontrolu uzavírání sňatků cizince s občanem ČR, díky kterému cizinec získá povolení k pobytu v ČR – množství případů, kdy český občan za úplatu vstoupil do manželství s cizincem, přičemž poprvé a naposledy se viděli na své svatbě.*
- *Kontroly vstupu osob z třetích zemí.*
- *Zjednodušit institut vyžadování odposlechu telekomunikačního provozu a výpisu telekomunikačního provozu bez souhlasu soudu (jako původně odposlech podle zákona o Policii ČR č. 273/2008 Sb.).*
- *Přístup Policie ČR k systému bankovních převodů.*
- *Jestliže v některých případech dochází k neoprávněnému negativnímu hodnocení činnosti Policie ČR od médií, a tím ke snižování její autority, pak je chybou policejního managementu, že na tyto výtky nereaguje.*

Obyvatelstvo

- Výrazné snížení právního vědomí u občanů.
- Benevolence společnosti k drogám i korupci.

Doporučení

- *Větší míra edukace občanů o hrozbách a typech trestné činnosti.*
- *Jednodušší přístup k informacím z veřejné správy, centrální registr účtů.*

Internet/ Informační technologie

- Chybějící zákonná povinnost uchovávání logů u všech provozovatelů internetových služeb a poskytovatelů internetového připojení.

Doporučení

- *Efektivnější možnost vyžadování informací od provozovatelů internetových služeb a poskytovatelů internetového připojení.*

Média

Prudký nárůst mainstreamových médií a ztráta důvěry občanů v HSP.
Negativní hodnocení činnosti PČR od médií.

3. 5. Vnitřní rizika 2016 (Exp. 2017)

Politika

- Orientace na nekalé praktiky a nekorektní jednání ve veřejném prostoru.
- Nekoncepční, administrativní přístup řešící pouze aktuální situaci s absencí možnosti řešení dlouhodobých důsledků.
- Nekomplexní zdlouhavé a složité řešení schvalování novel zákonů.

- Nesystémový přístup při vytváření legislativy, kdy základním předpokladem je schopnost různých zájmových skupin jdoucích napříč politickým spektrem prosadit svůj zájem.
- Absence jednotné migrační politiky.
- Nedostatek politické vůle k boji s jakoukoliv kriminalitou.
- Nepřijímání mezinárodních úmluv o boji s konkrétními druhy kriminality.
- V politické rovině neschválení zákona o prokazování původu majetku.
- Propojení moci politické s mocí ekonomickou.

Ekonomika

- Podfinancování orgánů vymáhajících právo (policie).
- Nedostatečné využití dotačních programů poskytovaných EU.
- Systém veřejných zakázek a přerozdělování dotací a pobídek.

Doporučení

- *Vhodnější nastavení podmínek pro kontrolu vzniku firem (vznik firem pouze administrativní, firemní sídla – z důvodu praní špinavých peněz), prokazování získání majetku a finančních prostředků na straně vlastníků (angloamerický systém).*
- *Znemožnit znovuzakládání obchodních společností osobami, které v minulosti již vlastnily společnosti, které skončily v konkurzu, insolvenci apod. a z hlediska finanční správy se jednalo o účelová jednání tzv. tunelářů.*
- *Korupční prostředí. Možnosti korupce vzhledem k nedostatečným příjmům ve státním sektoru. Korupce na všech místech, jak politických, ekonomických, tak i policejních.*
- *Klientelismus, tušené klientelistické vazby.*
- *Nezaměstnanost.*
- *Daňová soustava ČR, zjednodušení daňového řízení.*
- *Zrušení anonymních předplacených SIM karet.*
- *Zavést centrální registr účtů.*
- *Kontrola existence firem – zda skutečně vykonávají činnost a rušení neaktivních firem.*
- *Nekompromisně potírat šedou ekonomiku v souvislosti s černou prací zahraničních pracovníků.*

Právo

- Neodbornost orgánů tvořících právo – parlament.
- Nekvalitní legislativní proces, nedostatky v legislativě, nereakce legislativy na nové trendy v oblasti zločinu a kriminality.
- Nepřehledná legislativa (předpis na všechno), zdravý rozum se vytratil.
- Naprosto nevyhovující právní úprava.
- Nedobře nastavený a fungující právní řád, nestabilizovaný právní řád, neustálá novelizace pravidel znesnadňuje jeho vymáhání.
- *„Naprosto zastaralá právní norma – Trestní řád z roku 1961, jednotlivé procesní požadavky jsou téměř nesplnitelné, stejně tak nereálné lhůty např. 48 hod. na zadržení § 76 TR, to snad šlo plnit za socialismu, tyto absurdní lhůty má už snad jen ČR a Slovensko.“ (Exp. 2017)*
- Přílišná formalizace trestního řízení.
- Nedostatky v soudnictví, zdoluhavý systém soudnictví.
- Špatná vymahatelnost práva, nevšímavost občanů spojená s obavou z případných následků.

- Špatně nastavené instituty v trestním řádu a zejména upozorňujeme na tendence ještě zkomplikovat oprávnění Policie a státních zástupců.
- Nedostatečná právní ochrana svědků, absence zákonných mechanismů podporujících motivaci svědků.
- Neustálé přeslýchání osob v rámci trestního řízení.
- Systém zajišťování výnosů z trestných činností.
- Nejednotný právní systém k řešení migrační krize.
- Nedostatečné tresty způsobující recidivu.

Doporučení

- Upevnění vlády práva bez výjimek.
- Zkvalitnění legislativy, zpřísnění trestů pro nejzávažnější zločiny, 3x a dost – zavedení pravidla 3x zvlášť závažný zločin = doživotí.
- Omezování a přísnější kontrola nástrojů, které v boji proti organizovanému zločinu využívají orgány vymáhající právo.
- Omezení byrokracie a formalizmu v trestním a správním řízení.
- Přijetí legislativních změn a opatření (zákonů) v souvislosti s přílivem migrantů.
- Zjednodušit procesní formu trestního řízení, zejména za účelem jeho zrychlení.
- Zabránit hypertrofii znaleckého dokazování v trestním řízení, které jej značně prodlužuje a prodražuje.
- Novelizovat zákon o Policii ČR, kde je nezbytné rozšíření oprávnění policie ve smyslu použití operativně pátracích prostředků a jejich následné využitelnosti v trestním řízení (odposlech a záznam telekomunikačního provozu, sledování osob a věcí) to vše s ohledem na bezpečnostní hrozby spojené s terorismem a nelegální migrací.
- Rozvázání rukou policii – zjednodušení odposlechů, sledování, agentů apod., evidence rizikových faktorů (registračních smluv, bankovních účtů, plateb).
- Radikálnější změna oprávnění policejních orgánů a státních zastupitelství k možnosti potírat zejména organizovaný zločin.
- Zejména zvýšení kompetencí Policie ČR v oblasti vyžadování, předávání si informací a součinnosti s ostatními subjekty státní správy a samosprávy.
- Transparentnost při zadávání veřejných zakázek a jejich následná kontrola.
- Zefektivnění zajišťování výnosů a majetku pachatelů.
- Novelizovat zákon o svobodném přístupu k informacím tak, aby nebylo možné šikanózní jednání podezřelých osob vůči orgánům činným v trestním řízení, typicky dotazování na výši příjmů konkrétního policisty, jeho služební zařazení apod.
- Oslabení rozbujelých práv pachatelů.
- Zkvalitnění práce s vězni, přísnější režim ve věznicích („aby se pachatelé trestu skutečně báli“) (Exp. 2017).

Státní správa

- Nedostatečná odborná připravenost pracovníků, nízká profesionalita.
- Absence odpovědnosti orgánů státní správy za jimi vydaná rozhodnutí.
- Zneužívání pravomocí.
- Zneužívání citlivých informací.
- Státní správa nedostatečně komunikuje uvnitř, občan běhá od jednoho k druhému.

Doporučení

- *Transparentnost.*
- *Zamezit opakovaným reorganizacím státní správy.*
- *Vzdělávání státních zaměstnanců.*
- *Spolupráce s experty.*
- *Posílení IT bezpečnosti ve státní správě.*
- *Větší provázanost informačních systému státní správy.*
- *Regulace migrační krize a dokonalá evidence rizikových osob.*
- *Důsledná kontrola cizinců, zpřísnění podmínek pro vstup cizinců na území ČR („např. biometrické údaje, které jsou cizincům odebírány, nezůstávají k dispozici orgánům vymáhajícím právo a státním úřadům a jsou pouze nahrávány do paměti identifikačních dokladů“). (Exp. 2017)*
- *Existence místa, kde lze ověřit platnost dokladu (pas).*

Policie

- *Nepříznivým faktorem je ne vždy dostatečná odborná připravenost a profesionalita pracovníků v daných problematikách.*

Doporučení

- *Stabilizovat a zlepšit celkovou kondici Policie.*
- *Konečně vybudovat plně funkční, hrdý a profesionální sbor.*
- *„Nelze vybudovat PČR jak shora uvedeno, pokud vedení je pod politickým vlivem a každé volební období se mění Policejní prezident, tedy vybudovat jeho apolitické postavení, práva, relativní neodvolatelnost a změnit způsob jeho volby.“ (Exp. 2017)*
- *Zamezit opakovaným reorganizacím policie.*
- *Školení.*
- *Zvýšení počtu specialistů na celorepublikových útvarech.*
- *Zlepšit práci cizinecké policie při kontrole a evidování nelegálních pobytů cizinců.*
- *Navýšení platů policistů („jak jinak přilákat odborníky?“). (Exp. 2017)*
- *Vybavení policistů (PC, mobily, programy).*
- *Posílení postavení orgánů činných v trestním řízení.*
- *Eliminovat možnost zneužití citlivých informací.*
- *Zamezit korupci.*
- *„Ze strany bezpečnostních složek státu se zasadit o vyšší bezpečnostní situaci a usilovat o důvěru veřejnosti, včetně zlepšení jejího postavení a kreditu ve společnosti, zejména vstřícnějším postojem k veřejnosti, působit více preventivně a represivní prostředky užívat v souladu se zásadou krajní možnosti (ultima ratio), bližší kontakt s veřejností (community policing).“ (Exp. 2017)*

Občané

- *Pokles životní úrovně, nezaměstnanost.*
- *Nedostatečné možnosti trávení volného času.*
- *Náročný konzumní způsob života.*
- *Alkoholismus, toxikománie.*
- *Nedostatečná informovanost obyvatelstva o zločinu.*
- *Tolerance zločinu.*

- Totální selhání společenských hodnot – „za normální je považováno krást, podvádět, lhát, osočovat jiné a mít máslo na hlavě (všeci kradnú – iba ja čerpám dotácie), neúcta k právu, tolerance ke zločincům a šmejdům, quasi demokracie“ (Exp. 2017).

Doporučení

- Usilovat o vytvoření takových podmínek, které zlepší sociální, ekonomickou a hospodářskou situaci občanů a státu.
- Zlepšení životní úrovně lidí s nejnižšími příjmy.
- Srovnat disproporce mezi právy a povinnostmi občanů.
- Důraz na rodinné zázemí.
- Morálka, výchova mládeže v rodině a ve školství, zlepšit kulturní a mravní výchovu mladé generace.
- Vytvořit takové podmínky, aby došlo k začlenění migrantů do společnosti (majoritní).
- Zavedení povinné základní vojenské služby.

Internet/ Informační technologie

Doporučení

- Investice státu do informačních technologií využívaných státními úřady.
- Vytvoření základních regulačních mechanismů v síti internetu umožňující identifikaci a postih osob využívajících otevřenost internetu k páchání trestné činnosti.

Média

- Média využívají zločinu ke zvýšení sledovanosti vzhledem k jeho atraktivnosti.
- Agrese a násilí v médiích.
- Veřejná prezentace pochybného životního stylu.
- Nepřesné a zavádějící informace ve zpravodajství.
- „Naprostý úpadek zaznamenala média, která velmi ovlivňují společnost (jsou odborníci na všechno, ale většinou věcem nerozumí, důležitá je zpráva bez ohledu na její validnost, následně je neochota napravit škody, které způsobují subjektům, o kterých informovali zcela účelově a nepravdivě)“. (Exp. 2017)
- Veřejná dehonestace autorit.
- „Média – zpravidla zveřejní to, co se údajně nepovedlo, ovšem policie je vázána mlčenlivostí a tedy nemůže oponovat a mlčí. Ve výsledku to vypadá, že je to pravda a veřejnost to pak v negativním převezme, skutečnost, že po 2 letech po pravomocném rozsudku by bylo možné sdělit pravdu, už nikoho nezajímá. Pokud někdo s odvahou sdělí pravdu, je perzekuován a vláčen po kázeňských řízeních, popř. Úřadem na ochranu osobních údajů viz plk. Mgr. Šlachta kauza Nagyová.“ (Exp. 2017)

Doporučení

- Využívání mediálního prostoru pro poskytování objektivních informací a ne pro manipulaci s veřejným míněním ve prospěch různých zájmových skupin.
- Postihovat více projevy rasismu, nenávisti a xenofobie šířené médii a zejména internetem.
- Ze strany médií se snažit o osvětu společnosti a odstranění strachu společnosti před migrační krizí a přesvědčování k toleranci, zabývat se více tématem nutné pomoci a tím potírání nenávisti majoritní společnosti vůči minoritám.

Závěr

V expertních šetřeních z let 2016 a 2017 jsme se, kromě zjišťování trendů, zaměřili i na identifikaci společenských kriminogenních faktorů, které by mohly skupiny organizovaného zločinu zneužívat k páchání trestné činnosti, k získávání informací, navazování kontaktů, zajišťování beztrestnosti a ovlivňování rozhodovacích procesů, k získávání spolupracovníků, k vytváření poptávky po nelegálním zboží a službách.

Experti uvedli celou řadu skutečností, které by se mohly stát riziky, vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodního vývoje i z vnitřního vývoje v České republice v oblasti politiky, ekonomiky, práva, státní správy a samosprávy, sociální struktury a sdělovacích prostředků. Jednotlivé uvedené faktory jsou různého rozsahu i charakteru, takže není možné je hierarchizovat a sestavovat jakési žebříčky podle míry jejich nebezpečnosti. Jde hlavně o varování, že každá z uvedených okolností by mohla být zneužita. V návaznosti na výzkumy rizik z let 2015, 2013 a 1998 je možné porovnat, zda některé faktory ztrácejí na významu, a zda jiné nově vznikají. Podobně by i v budoucnosti měly být čas od času aktualizovány dosavadní poznatky a monitorovány případné změny.

Je nutné připomenout, že expertní šetření je jen jeden z možných zdrojů poznatků. Limitující je, že dotázaní experti vyslovují svoje osobní názory, které mohou být více či méně podloženy znalostí všech okolností a nemusejí být zcela objektivní. Přestože právě u kriminogenních faktorů je expertní hledisko dosti významným zdrojem, je nezbytné kombinovat takto získané poznatky s daty získanými z jiných pramenů.

Aktivity organizovaného zločinu ve vztahu k nelegální migraci v ČR a dopady projevů nelegální migrace na společnost⁶

6 Autor děkuje pracovníkům Cizinecké policie ČR, zejména panu plk. JUDr. Vladimíru Takáčovi, pracovníkům NCOZ Policie ČR, pracovníkům BIS a pracovníkům nevládních organizací, zejména paní Mgr. Zuzaně Lenhartové za poskytnutou pomoc při získávání dat a materiálu a za uskutečněné konzultace.

4. 1. Úvod

Migrace, resp. přesouvání větších skupin lidí z původního obývaného teritoria do jiného, se vyskytuje po celé období existence lidstva; ne nadarmo se určité historické období nazývá dobou stěhování národů. Asi jen obtížně bychom našli i v novodobých dějinách století, ve kterém nedošlo k významným migračním pohybům, ať už v důsledku demografické, ekonomické či mocenské expanze, krizí, válek a konfliktů, přírodních katastrof, klimatických změn, neúrody a hladu, ekonomických a sociálních problémů apod. Tyto jevy, vedoucí k migraci, můžeme případně chápat z hlediska stability společnosti jako nežádoucí, ale z historického hlediska jsou migrační pohyby spíše obvyklé než mimořádné. Migrace je přirozeným a trvalým historickým jevem a to i migrace hromadná, ne jen individuální; příčiny migračních pohybů jsou obvykle velmi hluboké a vícerozměrné, z čehož vyplývá, že migraci nelze řešit jednoduše nějakými izolovanými administrativními opatřeními v cílových či tranzitních zemích.

Migrační pohyb směrem do Evropy, k němuž dochází v posledních letech, se nám, viděno našima středoevropskýma očima, může jevit jako mimořádný, i když je jen součástí mohutných migračních pohybů v dnešním světě, které se zdaleka neomezují jen na imigraci do Evropy.

Frieder Dünkler v roce 2015 napsal, že čelíme humanitární katastrofě. Odhadem 45 až 60 milionů lidí je ve světě v pohybu v důsledku válek nebo etnické, náboženské nebo politické perzekuce. Napsal tehdy také, že do konce roku 2015 lze v Evropě čekat 1,5 milionu běženců, z nichž většina prchá před válkou v Sýrii, v Iráku, na Ukrajině a v dalších regionech. Většina z nich prošla traumatizujícími situacemi a zažila útrapy dlouhé cesty. Evropské země se k této situaci postavily různě – od otevřenosti až po preventivní odmítání. Problém imigrantů je mnohočetný – od jejich vlastních zažitých traumat přes schopnost a příležitost integrovat se do majoritní společnosti a podmínek, které jsou k této integraci vytvořeny, možnost vzniku kriminálního způsobu života při nedostatečné integraci nebo odmítnutí ze strany majority, možnost pronikání islámských radikálů nebo teroristů mezi imigranty (nicméně zde Dünkler upozorňuje, že reálnější nebezpečí představují lidé, kteří již do Evropy pronikli a jsou zde usídleni). Reálný problém dle Dünklera vyvolává způsob ubytování imigrantů, kdy skupiny především mladých mužů, heterogenní z hlediska kulturního a náboženského zázemí, jsou shromažďovány v přeplněných ubytovnách, což zvyšuje tenze a vede někdy k násilnostem. Ale toto je problém, který řešit lze.

Dünkler v závěru konstatuje, že kriminologové by měli zvednout hlas a přispět k realističtějšímu diskursu o migraci, kriminalitě a humanitním řešení. Preventivní a zásadní uzavření hranic problém neřeší. Je třeba poukazovat na konkrétní a skutečné příčiny migračního pohybu – válečné konflikty, bídu a hlad v některých částech světa (Dünkler, 2015).

Migrace je nyní více než živým tématem, diskutovaným se silným emočním nábojem a se silnou vazbou na otázky bezpečnostní politiky. U některých politických subjektů tvořilo téma migrace podstatnou součást jejich předvolebních prezentací. To se samozřejmě netýká jen České republiky (Danics, 2016). Pro odpovědné posouzení problému je ale užitečnější oprostít se od emocí a držet se faktů.

Je pravda, že zejména s hromadnou migrací mohou být spojena bezpečnostní rizika týkající se nejen států cílových, ale také tranzitních a někdy i zdrojových. Není účelem této studie všechna uvedená reálná i potenciální rizika rozebírat, ale z hlediska cílových, a někdy také tranzitních zemí by rizika hromadné migrace – vyjádřená ve velké zkratce – mohla stimulovat destabilizaci společnosti.

V souladu s auditem národní bezpečnosti (Audit národní bezpečnosti, 2016; Pikna, 2016) lze vznik a nárůst takových rizik považovat obecně za důsledek v zásadě dvou chyb, tj. za:

- důsledek neřízené a nezvládnuté masové migrace;
- důsledek nezvládnuté integrace imigrantů (příčemž zkušenosti zemí, které mají s imigrací podstatně větší zkušenosti než ČR, ukazují, že často jde o neúspěšnou integraci až druhé či třetí generace imigrantů).

Z hlediska kriminologie se důsledky nezvládnutých migračních a integračních rizik mohou projevat v:

- a) nárůstu kriminality cizinců;
- b) vzniku a nárůstu konfliktů mezi majoritou a minoritami;
- c) nárůstu tzv. hate crimes, tedy zločinů vyplývajících z nenávisti, v tomto případě motivované odporem vůči určitým náboženstvím, kulturám či národnostem.

Ve Strategii prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 aktualizované v roce 2018 se uvádí, že „... v současné době nepředstavuje v ČR kriminalita páchaná cizinci a na cizincích významnější problém (byť u některých druhů kriminality je podíl zahraničních zločineckých organizací a cizinců – pachatelů či obětí významný, např. v organizované drogové kriminalitě, padělání a pozměňování úředních dokumentů a listin, obchodování s lidmi). Nicméně ve světle nejnovějších migračních vln, kdy do Evropy a zejména některých jejích zemí (Německo, Francie, Velká Británie, skandinávské státy ad.) přicházejí statisíce cizinců z válkou či chudobou zblázněných zemí Asie či Afriky většinou bez jakéhokoli zázemí a bez prostředků, může i tuto situaci velmi rychle změnit a je nutné na to být připraveni. Může hrozit rozrůstání či vznik nových sociálně vyloučených lokalit, cizinci se mohou stát zájmem skupin páchajících organizovaný zločin (nábor nových členů, ale i parazitování na neštěstí těchto osob). Nejdůležitějším prvkem v boji s těmito hrozbami je kvalitní integrační politika. V oblasti prevence kriminality se uplatní standardní prostředky sociální či situační prevence, pomoc obětem trestné činnosti atd., nicméně je třeba se připravit na to, že bude nutné ji poskytovat v mnohem větším rozsahu, než doposud a vůči skupinám cizinců, se kterými jsme dosud neměli zkušenosti.“ (Strategie prevence kriminality, 2016).

Z tohoto hlediska je potřebné, aby státy – na národní úrovni i společně – přijaly opatření, aby migrace byla kontrolována a kontrolovatelná, a aby byly k dispozici dostatečně účinné integrační mechanismy ve vztahu k imigrantům. Ponechme stranou fakt, že za perspektivně účinná lze považovat především ta opatření, která omezující příčiny migrace ve zdrojových zemích (pokud jsou ještě řešitelné).

Studie, zpracovaná jako výstup z dílčí části projektu výzkumu organizovaného zločinu, se zaměřuje na současný reálný stav v ČR z hlediska imigračních či tranzitních pohybů,

kteří se nás týkají, kriminality spojené s cizinci a na reakce veřejnosti. Zabývá se také zapojením organizovaného zločinu do migračních pohybů, především z hlediska jeho projevů a forem na našem území.

Někdy se setkáváme s názorem, že současná migrační vlna do Evropy byla vyvolána či stimulována záměrně, a to i jednotlivci, „kteří za ní stojí“. Z povahy jevu je toto tvrzení těžko akceptovatelné; k vyvolání masivních migračních pohybů jsou nutné podstatně hlubší a zásadnější společensko-ekonomické, případně klimatické a další stimuly. Z tohoto důvodu také nelze akceptovat zjednodušující tvrzení, že migraci vyvolává a řídí organizovaný zločin.

Z toho, co víme o povaze organizovaného zločinu, je zřejmé, že má samozřejmě velkou ekonomickou a potažmo někdy i politickou moc. Existují příklady zemí, kde organizovaný zločin zesílil do té míry, že různými prostředky velmi významně ovlivňoval nebo ovlivňuje ekonomické procesy a správu země. Nicméně platí, že charakteristickým rysem organizovaného zločinu není přebírání politické moci a řízení společenských procesů, ale především to, že z existujících příležitostí k zisku, resp. z poptávky, dokáže těžit a tyto příležitosti v zisk přeměňovat, někdy i s tím, že existující poptávku dále záměrně stimuluje a cílevědomě zneužívá nedostatky v organizaci společnosti, ve veřejné správě, právním systému atd. To se bezpochyby děje, i pokud jde o nelegální migraci, ale stále platí, že její příčiny jsou jiné a nespočívají primárně v působení organizovaného zločinu. Ten až následně využívá migrační procesy a tlaky pro svůj zisk – konkrétně v případě nelegální migrace organizuje pro migranty přepravu, přechody hranic, padělané doklady atd., přičemž využívá stavu, kdy zájem migrantů o přesun přesahuje legální možnosti jeho uspokojení nebo schopnost migrantů si tento přesun sami zorganizovat a zabezpečit. A jak bylo výše řečeno, může v zemích původu tento zájem i podněcovat, např. šířením nepravdivých informací. Samozřejmě tím migrační toky a procesy ovlivňuje, ale nelze to zaměňovat s řízením a kontrolou migrace jako určitého společenského procesu, to bychom připisovali organizovanému zločinu ještě větší moc než skutečně má a přisuzovali atributy, které neodpovídají jeho povaze.

V tomto smyslu bychom mohli ve vztahu k nelegální migraci přirovnat organizovaný zločin k hypertrofovanému parazitu, který kořistí z jevu, jenž je vyvoláván podstatně širšími pohnutkami. Pro organizátory je migrace (zejména pokud jde o velké migrační vlny) velmi výdělečným byznysem: migranti obvykle platí za každou část trasy zvlášť a celková suma je odhadována na tisíce nebo i desítky tisíc EUR. Není tedy tomu tak, že by organizátoři migrace byli placeni kýmisi za zajišťování resp. vyvolávání migrace; naopak jde z jejich strany o výdělečný byznys, ve kterém jsou migranti těmi, kteří tvrdě platí. To neznamená, že se na pomoci migrantům nepodílejí i jiné skupiny či organizace, vesměs nevládní a dobrovolné, které tak činí převážně z humanitárních pohnutek a nikoli za úplatu a stávají se za to často terčem kritiky, ale nelze je stavět na roveň sítím a skupinám, organizujícím nelegální migraci jako byznys (Siegel, de Wildt, 2016).

Poznatky ukazují, že podoba převaděčských organizací se proměňuje v čase a podle podmínek: od relativně stabilních buněk navázaných na sebe a zajišťujících pohyb migrantů na jednotlivých úsecích jejich trasy až po volně propojené sítě rozprostřené podél hlavních tras migrace. Formy organizovaného zločinu navázané na nelegální migraci se

mění, užívají se různé prostředky, ale smysl a cíl je stejný – zisk, těžící ze zájmu lidí předsídlit do míst, od nichž si slibují ať už bezpečí nebo lepší životní podmínky. Mnohdy jde spíše o iluzi než střízlivé zvážení reality, ale to nemění nic na ochotě zaplatit za pomoc při překonávání překážek, které se zájemcům o migraci stavějí do cesty k naplnění představy o lepší budoucnosti, lepších podmínkách pro ně či jejich děti.

Je třeba počítat s tím, že současná vlna migrace rozhodně není poslední v dějinách. V roce 1995 v rámci devátého světového kongresu OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli v Káhiře jednal ISPAC (Mezinárodní vědecký a odborný poradní výbor OSN) o migraci a kriminalitě. Jedním z hlavních závěrů bylo – zjednodušeně řečeno – že minulost je jen prologem. Další vývoj situaci nijak podstatně nezmění. Podstatnými stimulatory migrace zůstane násilí státu vůči vlastním obyvatelům. S odvoláním na studii Rudolpha Rummela bylo konstatováno, že v genocidách 20. století bylo vlastními vládami zabito na 170 milionů lidí, což je čtyřikrát více, než padlo ve válkách (Rummel, 1994 podle Migration and Crime, 1995), což vedlo odhadem k exodu 140 milionů lidí z jejich zemí. Dalším mocným prediktorem migrace je demografický vývoj a demografický tlak spolu se změnami životního prostředí. Významným faktorem je ekonomický vývoj – např. zničí-li vysoký import a zájmy nadnárodních společností lokální – někdy primitivní – výrobu, lidé jsou nuceni k emigraci z ekonomických důvodů. Označovat je pak za ekonomické migranty není v souladu s realitou (Migration and Crime, 1995). Asi lze konstatovat, že predikce vývoje vyslovená v roce 1995 nebyla daleko od skutečnosti.

4. 2. Předmět, cíl a metody studie, definice pojmů

Předmětem výzkumného projektu IKSP bylo působení organizovaného zločinu na území České republiky se zaměřením na některé vybrané konkrétní oblasti a jevy. Mezi jinými předmět výzkumu zahrnoval aktivity organizovaného zločinu ve vztahu k nelegální migraci a dopady projevů nelegální migrace na společnost, především na názory veřejnosti a obavy z kriminality a z dalších negativních jevů ve společnosti.

Cílem bylo popsat a charakterizovat působení skupin a sítí organizovaného zločinu při napomáhání k nelegální migraci. Zapojení organizovaného zločinu do nelegální migrace bylo sledováno se zaměřením na Českou republiku zejména v současném období. Při popisu působení skupin organizovaného zločinu v této oblasti se pozornost zaměřila s využitím dostupných pramenů na typické způsoby jednání, mezinárodní přesah, charakteristiku sítí a odhady výše zisků s pokusem o případné historické a mezinárodní srovnání. Cílem bylo rovněž vyhodnotit odraz problematiky nelegální migrace ve veřejném mínění.

Organizovaný zločin byl pro potřeby výzkumu definován jako opakující se (soustavné) páčání cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (většinou s vícestupňovou vertikální organizační strukturou), a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika (zajišťovaného prostřednictvím krycích aktivit, případně kontaktů v rozhodovacích společenských strukturách).

Pokud jde o právní vymezení podle platného českého trestního práva, je **organizovaná zločinecká skupina** podle ustanovení § 129 tr. zák. č. 40/2009 Sb. společenstvím více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.

Nelegální migraci rozumíme pohyb osob spočívající v překračování státních hranic bez platných dokladů nebo spojený s porušováním platných zákonných norem upravujících překračování hranic nebo pobyt na území daného státu. Z hlediska tohoto projektu nebylo rozhodující, zda území daného státu má sloužit jako tranzitní či cílové, ani pohnutky vedoucí k migraci.

Lze také odkázat na znění článku 3 *Vymezení pojmů Protokolu proti pašování migrantů po souši, mořem a vzduchem*, doplňujícího Úmluvu Spojených národů proti mezinárodnímu organizovanému zločinu: (Konvence OSN, 2001, str. 43)

Pro účely tohoto Protokolu:

- (a) „**Pašováním migrantů**“ se rozumí zprostředkování, za účelem získání ať již přímo nebo nepřímo, finančního nebo jiného hmotného prospěchu z ilegálního vstupu osoby do členského státu, jehož tato osoba není státním občanem nebo tam nemá trvalý pobyt;
- (b) „**Ilegálním vstupem**“ se rozumí překročení hranic bez splnění nutných požadavků pro legální vstup do přijímacího státu.

Podrobnější rozbor fenoménu pašování migrantů včetně role organizovaného zločinu a jednotlivých aktérů nalezneme též v publikaci OSN „A short introduction to migrant smuggling“ (2010).

Při řešení úkolu byly použity následující metody a techniky:

Expertní šetření

Prováděná expertní šetření zahrnuje především pracovníky Policie ČR – Služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV), zejména pracovníky ÚOOZ (Útvar pro odhalování organizovaného zločinu; název pak upraven v důsledku reorganizace na NCOZ – Národní centrála proti organizovanému zločinu), odbor obchodu s lidmi a nelegální migrace a Cizinecké policie. Expertní rozhovory byly uskutečněny rovněž s pracovníky Ministerstva vnitra – odboru bezpečnostní politiky. Dále byly uskutečněny opakované konzultace s pracovníky Bezpečnostní informační služby a také s pracovníky nevládních organizací. Expertní šetření provedené formou řízených rozhovorů bylo uskutečněno v letech 2016 a 2017.

Sekundární analýza pramenů s využitím odborné domácí i zahraniční literatury k tématu, dokumentů OSN, případně EU, Rady Evropy, Europolu a Interpolu. Využity byly statistiky Policie ČR, zejména Cizinecké policie a data Českého statistického úřadu. Použity byly rovněž Zprávy o činnosti státního zastupitelství, Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky, Zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v příslušných letech. Jako specifický pramen k názorům veřejnosti byly využity výsledky šetření prováděných Centrem pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV.

Analyza soudních spisů, kdy byly na základě údajů zjištěných z justiční statistiky vyžádány od příslušných soudů spisy k pravomocně ukončeným případům stíhaným a souzeným obvykle na základě ustanovení § 340 tr. zák. (organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice).

Případové studie byly zpracovány na základě analýzy vybraných spisů z pravomocně ukončených případů.

4. 3. Informace z domácích a zahraničních pramenů

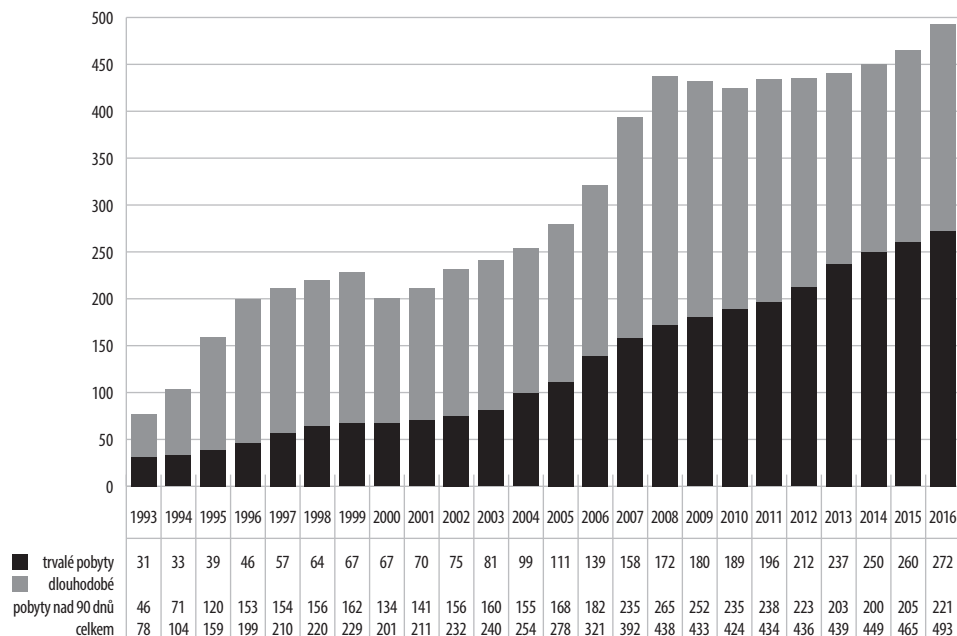
Počet cizích státních příslušníků pobývajících dlouhodobě či trvale na území České republiky poměrně rychle narůstal zejména ve druhé polovině devadesátých let. Mezi lety 1994 a 1999 se více než zdvojnásobil ze zhruba 100 tisíc na počty kolem 200 tisíc pobývajících cizinců.

V roce 2016 dosáhl počet cizinců žijících legálně v ČR 493 tisíc; k 30. 6. roku 2017 to bylo podle údajů Cizinecké policie 510 tisíc osob, z toho cca 278 tisíc osob s trvalým pobytem. Podíl cizinců na celku obyvatelstva ČR činil tedy k 30. 6. 2017 cca **4,8 %** (ČSÚ, 2017).

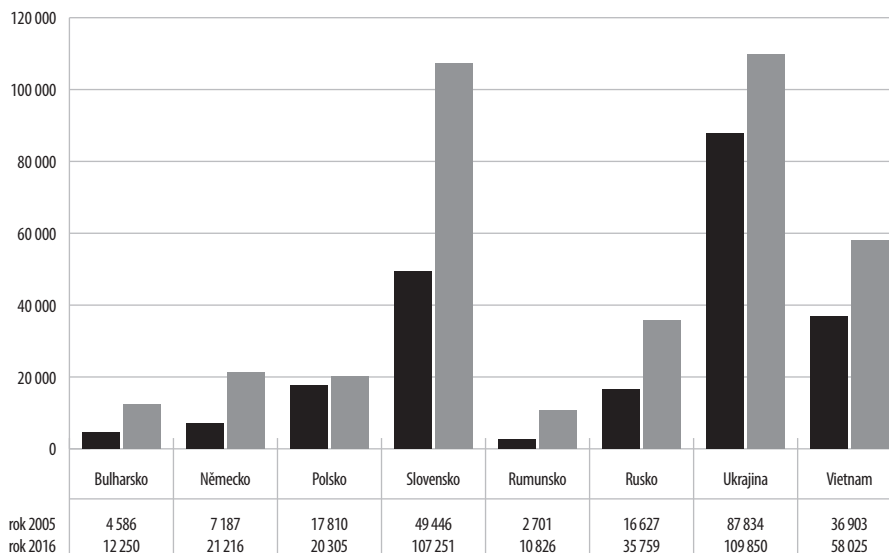
Největší počet cizinců žijících v ČR tvořili k tomuto datu občané Ukrajiny (112 tisíc), Slovenska (109 tisíc), Vietnamu (59 tisíc) a Ruské federace (36 tisíc). Pokud vezmeme v úvahu zde žijící cizince z islámských států, je jejich počet minimální – nejpočetněji byli k 30. 6. 2017 zastoupeni lidé ze Sýrie – 1228, 587 z Pákistánu, 526 z Iráku, 508 z Iránu a 455 z Afghánistánu.

Tato čísla přirozeně nezahrnují cizí státní příslušníky přijíždějící do ČR na krátkodobý pobyt, ani osoby pobývající zde nelegálně.

Graf 1: Vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu (1993–2016)

Graf 2: Národnosti zastoupené v ČR v počtu nad 10 tisíc – srovnání 2005 a 2016

Pramen: Český statistický úřad

Tabulka 6: Počty cizinců z islámských států s trvalým nebo dlouhodobým pobytem v ČR

Stát	2005	2015	30. 6. 2017
Afghánistán	359	419	455
Irák	269	496	526
Irán	159	414	508
Sýrie	378	1071	1228
Pákistán	243	543	587

Uvedená čísla se týkají cizinců s legálním pobytem v ČR. K nelegální migraci je třeba říci, že nelegální překročení státní hranice není trestným činem podle českého trestního práva, je to přestupek, který je řešen podle práva správního a může být potrestán vyhoštěním. Trestným činem je organizování migrace, resp. pašování osob.

Do roku 2007 mohl být pachatel tohoto trestného činu potrestán, pokud jej spáchal v organizované skupině nebo za úplatu až třemi lety nepodmíněného trestu odnětí svobody. Od roku 2007 je možné uložit podstatně přísnější trest – pokud je čin spáchán při naplnění zvláště přitěžujících okolností, např. může být uložen trest až do 12 let vězení (TZ, 2009).

Migrační vlna, která se u nás projevila v letech 2014 až 2016, měla specifický charakter. Na rozdíl od devadesátých let se ČR nenacházela na hlavních trasách migrace. Za hlavní problém byli považováni migranti, kteří pocházeli ze států Blízkého a Středního východu, převážně islámských. Na území ČR se objevovali v malých počtech a byli jsme pro ně tranzitní zemí, ale přesto vzbuzovali největší obavy. Jejich cesta z domovských zemí do střední Evropy vedla obvykle přes Turecko, Řecko, balkánské země a Maďarsko, kde byly jejich

počty výrazně vyšší a tím také způsobené problémy. Tato trasa byla známá a identifikována, i když se částečně měnila v závislosti na situaci a protiopatřeních přijatých státy, které na této trase ležely. Motivací tohoto migračního pohybu byl stav v domovských zemích, z něhož vyplynulo hledání bezpečí, ale samozřejmě i lepších životních podmínek. Cílem byly země západní Evropy, především Spolková republika Německo. Migrace ze Severní Afriky a subsaharských zemí naše území v uvedeném období v podstatě nezasáhla.

Početná ukrajinská migrace měla a má jiný charakter: po více než 15 let je ČR cílovou zemí pracovní migrace, především z ekonomických a v posledních letech i z bezpečnostních důvodů v domovské zemi ukrajinských migrantů. Základní motiv jejich příchodu je najít zde práci, být schopni podporovat rodiny žijící na Ukrajině, případně odejít z oblastí válečného konfliktu.

Ze Zprávy o migraci a integraci za rok 2016 vyplývá, že v roce 2016 bylo celkem odhaleno při nelegální migraci na území České republiky 5 261 osob, což znamenalo proti roku 2015 úbytek o cca 3300 osob. Ze Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2017 vyplývá další pokles na 4 738 osob zjištěných v ČR při nelegální migraci. Tento počet je v podstatě nepatrný ve srovnání se zeměmi, které ležely na trase migrace. Např. v Srbsku se odhadoval počet uprchlíků a migrantů přecházejících přes srbské území v roce 2015 na 600 000. Ze 485 169 registrovaných běženců jen 656 požádalo o azyl. Většina z nich směřovala k maďarským hranicím až do září, kdy Maďarsko přijalo restriktivní opatření (Ilič, 2017).

Rok 2015 znamenal nejvyšší zjištěný počet nelegálních migrantů za poslední léta, ale i tak je ovšem neporovnatelný se situací v polovině devadesátých let, kdy např. v roce 1993 počet zjištěných nelegálních migrantů na území ČR činil 43 000 osob.

Z počtu nelegálních migrantů zjištěného v roce 2016 bylo 222 osob (tj. 4,2 %) zjištěno při nelegálním vstupu přes vnější schengenskou hranici České republiky (což u nás znamená na letištích) a 5 039 osob (tj. 95,8 %) při nelegálním pobytu. V roce 2017 činily tyto počty 4 488 osob zjištěných při nelegálním pobytu a 250 osob při nelegálním přechodu hranic.

Pokud jde o státní příslušnost, bylo mezi nelegálními migranty v roce 2016 nejvíce Ukrajinců (1552 osob, t.j. 30,8 % z celkového počtu), přičemž se jednalo především o ukrajinské pracovníky zůstávající v ČR po vypršení platnosti povolení k pobytu. V roce 2017 bylo takto opět zjištěno nejvíce Ukrajinců, celkem 1510 osob.

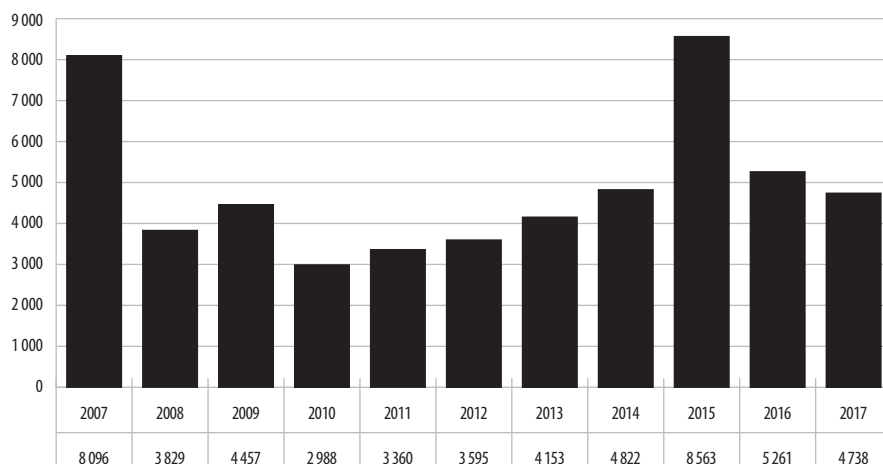
Na druhém místě byli v roce 2016 občané Ruské federace (402, tj. 8 %; v roce 2017 jich bylo 312), na třetím místě občané Kuvajtu (336, tj. 6,7 %), což ale byla záležitost lázeňských hostů, kteří neodjížděli z ČR po vypršení povolení k pobytu. Na čtvrtém místě se jednalo o Vietnamce (269 osob, tj. 5,3 %; v roce 2017 291 osob) a na místě pátém o občany Afghánistánu (155 lidí, tj. 3,1 %), zjištěné na rozdíl od předchozích obvykle nikoli při pobytu, ale při tranzitu.

Obecně pokud se podíváme na občany islámských států, nelegálně tranzitující přes ČR, jednalo se v roce 2016 o celkem minimální počty (Afghánistán 155, Sýrie 153, Irák 109, Pákistán 55, Irán 35) (Statistiky Cizinecké policie ČR).

Pokud jde o trestné činy organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 trestního zákoníku, nelze dovodit, že by ve sledovaném období došlo k nějakému dramatickému vzestupu osob, proti nimž bylo vedeno trestní řízení. V roce 2016 policie vyšetřovala 56 osob zapojených do nelegální přepravy migrantů (Statistiky Policie ČR, 2017), což byl pokles o 67 % ve srovnání s rokem 2015. Přepravci bylo hlavně čeští občané (38), následováni Ukrajinci (6).

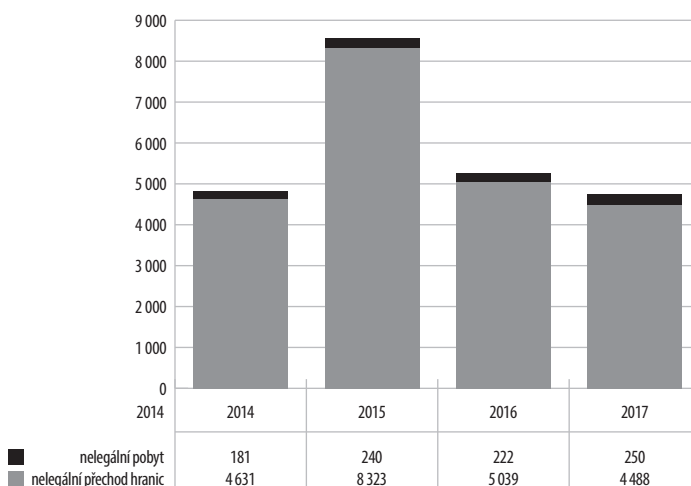
Fenomén nelegální migrace se tedy na území České republiky v uvedeném období ve srovnání s jinými evropskými zeměmi projevil jen ve velmi omezeném rozsahu.

Graf 3: Počty nelegálních migrantů 2007-2017

Pramen: Statistiky Cizinecké policie ČR

Graf 4: Počty migrantů zjištěných při nelegálním pobytu a při nelegálním přechodu hranic

Pramen: Statistiky Cizinecké policie ČR

Na základě zpráv EUROPOLU je cesta více než 90 % migrantů přicházejících do EU uskutečňována s dopomocí, obvykle členů kriminálních sítí. Pašeráci lidí jsou organizováni ve volně propojených sítích rozprostřených podél hlavních tras migrace. Komunikace mezi organizátory spočívá především ve sdílení kontaktů s osobami, zapojenými do sítí. Spojení (zejména telefonní čísla) jsou předávána migrantům, kteří pak tyto osoby, na které dostanou spojení, kontaktují a platí za další část cesty. Organizátoři sami migranty nedoprovázejí, pouze organizují dopravu. Osoby na výkonné úrovni (především řidiči) jsou najímány a neznají skutečnou identitu organizátorů (Migrant smuggling networks, 2016).

Problematikou obchodování s lidmi a pašování migrantů se zabýval také 13. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici, konaný v Dauhá 12.–19. 4. 2015, který konstatoval, že znalost problematiky pašování migrantů není postačující. Odhady počtu migrantů, kteří využívají služeb pašeráků, nejsou dostatečně spolehlivé. Ve shodě s poznatky Europolu bylo uvedeno, že trasy pašování jsou velmi proměnlivé a rychle se mění v závislosti na průběžných protiopatřeních příslušných státních orgánů. Pašeráci reagují na změny ve vízových a migračních politikách, na politický, socioekonomický a environmentální kontext a na možnosti zkorumpování úředních činitelů. V řadě případů je užit mix letecké, pozemní a námořní dopravy a dlouhé trasy jsou rozdělovány do segmentů, které překračují hranice kontinentů. Pašování provozují jak hierarchicky organizované zločinecké organizace, tak volně propojené sítě pašeráků. Tato činnost generuje významný zisk, který se může stát předmětem praní špinavých peněz. Pašeráci upravují vybírané poplatky podle druhu poskytované služby, vzdálenosti přepravy, rizika odhalení, a způsobu přepravy. Protože přepravování migranti často nedisponují dostatečnými prostředky pro financování své cesty, zadlužují sebe i své rodiny nebo platí za přepravu posléze, čímž se uvádějí do závislosti na pašerácích. Ve zvyšující se míře jsou využívány prostředky informačních a komunikačních technologií k udržování kontaktů mezi migranty a pašeráky (Trafficking in persons, 2015).

Na území ČR podle Interpolu a orgánů Policie ČR nepůsobí stabilní mezinárodní převeděčské sítě organizující tranzit uprchlíků; byly zjištěny jen jednotlivé případy (Zpráva o činnosti SZ, 2015).

Charakter mnohem více početnější ukrajinské migrace je uveden výše. V posledních letech k migraci Ukrajinců přispěl válečný konflikt na východě Ukrajiny. Výsledkem je, že Ukrajinci častěji zůstávají v ČR po vypršení platnosti povolení k pobytu, nebo se pokoušejí přijít nelegálně. V důsledku toho jsou zranitelnější a ochotní přijmout i nevýhodné podmínky zaměstnání a mzdy bez možnosti si stěžovat. Problém ve vztahu k ukrajinským pracovním migrantům – kromě toho, že jsou občas českými zaměstnavateli neadekvátně odměňováni, aniž by se tomu mohli nějak účinněji bránit – je v tom, že se často stávají oběťmi svých krajanů, kteří jako zprostředkovatelé práce je mají pod takřka totální kontrolou a těží z nich. Na těchto prostřednících jsou pak plně závislí, dostávají jen část mzdy, kterou by dostávali, pokud by byli zaměstnání na běžnou pracovní smlouvu, nemalou část mzdy si ponechávají tito prostředníci, od kterých bývají ukrajinští zaměstnanci nuceni odebrat i další zboží (cigarety apod.). Tito zprostředkovatelé jsou nazýváni „klienti“ a zcela bez skrupulí zneužívají situaci svých krajanů, kteří nechtějí riskovat konflikt se svými „klienty“ ani s českou administrativou v situaci nelegálního pobytu. Pokud bychom hledali příklad parazitování na ekonomické migraci, zde v podobě tohoto „zprostředkování práce“ se přímo nabízí.

Termín „klient“ se jeví jako neadekvátní, protože je obvykle používán ve smyslu „zákazník“. Ale v ukrajinském prostředí je to termín tradiční. Tohoto „klienta“ můžeme přirovnat k „drobnému podnikateli“, který nabízí levnou a dočasnou ukrajinskou pracovní sílu. Tento „klient“ organizuje pracovníky do skupin, zajišťuje zaměstnání, vyjednává se zaměstnavatelem, pronajímá pracovníky zaměstnavateli, inkasuje jejich mzdy a část z nich pracovníkům vyplácí; někdy organizuje i dopravu z Ukrajiny a zpět. Klient zajišťuje svým pracovníkům ochranu před oloupením nebo vydíráním kriminálními skupinami („bandity“) a organizovaným kriminálním skupinám za to platí. To staví klienta do pozice mezi klasickým organizovaným zločinem a „běžným“ podnikáním. Klient také pomáhá řešit problémy ukrajinských pracovníků s českými úřady a předpisy. Jeho tradiční pozice a pověst je postavena na nedůvěře Ukrajinců v oficiální autority, ať už české nebo ukrajinské. Někteří autoři přirovnávají vztah mezi klienty a pracovníky k feudálnímu systému (Černík, 2005; Nožina, 2003).

Početná vietnamská menšina může být charakterizována jako „nenápadná“. Vietnamci jsou a byli tradičně v intenzivním kontaktu s majoritou především jako drobní obchodníci a stánkaři. Obecně jsou majoritou tolerováni a konflikty mezi majoritou a vietnamskou minoritou se objevují jen velmi zřídka. Vietnamci jsou spíše oceňováni pro svoji pilnost navzdory jejich odlišné kultuře, tradicím i historii. Ani zapojení části Vietnamců do různých forem ekonomické kriminality (daňové a celní podvody, porušování práv k ochranným známkám, padělání zboží), přestože se jedná o skutečnost obecně známou, nepoškozuje výrazněji jejich pověst. Postoj české veřejnosti ovšem začal být více kritický vzhledem k zapojení části Vietnamců do výroby drog a obchodování s nimi, přičemž nejde už „jen“ o cannabis, ale také o pervitin.

Motivace vietnamské imigrace do ČR je spíše ekonomická, obdobně jako u Ukrajinců. Určitá část výtěžků Vietnamců žijících a pracujících v ČR (i v jiných státech) je odesílána různými formami do Vietnamu. Příjmy, přicházející do Vietnamu tímto způsobem ze zahraničí, znamenají pro tuto zemi významný ekonomický přínos. Ve vztahu k imigraci byly ve vietnamské komunitě zjištěny případy padělání dokumentů směřujících jednak k legalizaci pobytu, jednak k osvědčování různých záležitostí, získání občanství pro děti atd., páchané dobře organizovanými skupinami (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2017; Nožina, Kraus, 2009). Nicméně Vietnamci vcelku nejsou terčem nepřátelských či výrazně negativních postojů majority.

4. 4. Kriminalita cizinců

Cizincům a migrantům obzvláště bývá připisován významný podíl na spáchané kriminalitě. Podívejme se tedy na skutečný podíl cizinců na kriminalitě, tj. především na počtu spáchaných a evidovaných trestných činů.⁷ Je třeba mít přitom na paměti, že statistiky evidované trestné činnosti neodlišují podíl cizinců pobývajících v ČR dlouhodobě od cizinců s krátkodobým, případně nelegálním pobytem.

7 Jde o kriminalitu známou, tedy zjištěnou a evidovanou, nikoli o kriminalitu nezjištěnou, neohlášenou, tzv. latentní. Rozsah této latentní kriminality lze jen velmi nesnadno odhadovat; můžeme jen předpokládat, že podíl cizinců na jejím páčání se významně neliší od jejich podílu na kriminalitě evidované.

Zde jen připomeňme, že v ČR pobývá každodenně velký počet krátkodobých návštěvníků z ciziny. Pro rok 2016 tak pramen uvádí 31,1 milionu těchto zahraničních návštěvníků, z toho 12,2 mil. se ubytovalo na dobu delší jednoho dne, 16,2 mil. využilo jednodenní přenocování a 2,6 mil. bylo tranzitujících cizinců (ekonomika.idnes, 2016). Z toho logicky vyplývá, že celkový podíl cizinců na počtu obyvatel ČR je prakticky každodenně vyšší než oněch cca 5 % podílu, který tvoří cizinci s dlouhodobým nebo trvalým pobytem (krátkodobých návštěvníků je zhruba šedesátkrát více, než cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem). Nelze proto tvrdit, že podíl cizinců na počtu pachatelů a počtu spáchaných trestných činů, tak jak jej ukazují policejní statistiky a Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, převyšuje jejich podíl na celkovém počtu obyvatel ČR, protože tento podíl na počtu obyvatel je stanoven pouze ve vztahu k dlouhodobě a trvale pobývajícím cizincům. Bylo by zajisté zajímavé a užitečné odlišit kriminalitu páchanou v ČR cizinci „usedlymi“ od kriminality páchané krátkodobými a nelegálními návštěvníky, bohužel toto až dosud statistiky evidované kriminality neumožňují.

Uvedeme vývoj počtu objasněných trestných činů, z toho počet a podíl objasněných trestných činů spáchaných cizinci na celkovém počtu objasněných trestných činů v období let 2013 až 2015. Kromě toho můžeme rozčlenit trestné činy spáchané cizinci na trestné činy spáchané občany zemí Evropské unie a činy spáchané státními příslušníky tzv. třetích zemí.

Tabulka 7: Vývoj počtu evidovaných a objasněných trestných činů spáchaných cizinci v ČR 2013–2015, z toho cizinci ze zemí EU a cizinci ze třetích zemí

	2013	2014	2015
Celkový počet objasněných trestných činů	129 181	126 236	126 081
Celkový počet trestných činů spáchaných cizinci	7 470	7 385	7 264
Celkový počet trestných činů spáchaných cizinci ze třetích zemí	2 857	2 849	2 717
Celkový počet trestných činů spáchaných cizinci ze zemí EU	4 613	4 536	4 547
Podíl trestných činů spáchaných cizinci na celkovém počtu TČ v %	5,78 %	5,85 %	5,76 %
Podíl trestných činů spáchaných cizinci ze třetích zemí na celkovém počtu TČ v %	2,21 %	2,25 %	2,15 %

Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>
<http://www.ok.cz/iksp/docs/425.pdf>
https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_kriminalita

Z vývoje je zřejmé (kromě celkového poklesu evidované a objasněné kriminality, který je v průběhu posledních let v ČR zřetelný), že podíl trestných činů spáchaných cizinci na celkovém počtu spáchaných a objasněných trestných činů byl v uvedeném období relativně stabilní v rozmezí cca 5,7 % až 5,9 %. Při podrobnějším pohledu na podíl trestných činů spáchaných cizinci z tzv. třetích zemí (tj. kromě občanů zemí Evropské unie) je patrné, že jejich podíl v uvedených třech letech je v podstatě minimální na úrovni cca 2,2–2,3 %.

Názor veřejnosti na cizince a kriminalitu je ovšem odlišný, což vyplývá z odpovědí na otázku, pokládanou dlouhodobě v šetřeních Centra pro výzkum veřejného mínění.

Tabulka 8: Cizinci žijící v ČR jsou příčinou nárůstu kriminality (jsou uvedena procenta odpovědí v členění souhlas/ani souhlas, ani nesouhlas/nesouhlas)

Měsíc/rok	III/09	III/11	III/12	III/13	III/14	II/15	III/16	III/17
Podíl odpovědí	74/17/6	70/20/7	62/24/10	67/23/6	65/25/7	66/22/9	66/22/8	67/20/9

Reprezentativita: Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let, počet dotázaných: 1045

Pramen: Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM)

Názor veřejnosti je mylný – jednak zjištěná kriminalita neroste, ale klesá, jednak se na ní cizinci nijak výrazně nepodílejí. To i přes to, že *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016 (ve srovnání s rokem 2015)* uvádí určitý nárůst, pokud jde o trestnou činnost páchanou cizími státními příslušníky (Zpráva, 2017). V roce 2016 cizinci spáchali 9 252 trestných činů, tedy 9,1 % přímo objasněných trestných činů. Z celkového počtu 93 379 trestně stíhaných osob se jednalo o 7 559 cizinců, což představuje 8,1 % z počtu stíhaných osob. V roce 2016 ale dále poklesl celkový počet evidovaných TČ, počet objasněných trestných činů (na 116 117) i počet stíhaných osob, takže se podíl cizinců počítá z nižšího základu.

V České republice žijí formou dlouhodobého nebo trvalého pobytu státní příslušníci značného počtu tzv. třetích zemí; pouze ale některé tyto skupiny jsou početně významnější. Deset nejpočetněji zastoupených zemí (k 31. 12. 2015) a počty zjištěných trestných činů u jejich občanů ukazuje následující tabulka.

Tabulka 9: Deset tzv. třetích zemí v ČR nejpočetněji zastoupených v ČR svými občany a počty zjištěných trestných činů spáchaných jejich občany

Stát	Počet osob žijících v ČR k 31. 12. 2015	Počet TČ 2013	Počet TČ 2014	Počet TČ 2015
Ukrajina	105 614	990	994	1 055
Vietnam	56 900	806	846	620
Rusko	34 710	196	198	166
USA	6 478	26	23	22
Mongolsko	5 986	58	46	22
Čína	5 721	26	18	20
Kazachstán	5 141	36	42	37
Moldavsko	5 032	94	88	110
Bělorusko	4 491	46	33	40
Srbsko a Černá Hora	2 698	53	49	49

Pramen: www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-v-cr-bez-azylantu

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie

Data ukazují, že největší podíl na spáchaných trestných činech mají přirozeně občané nejpočetněji zastoupených třetích zemí, tj. Ukrajiny, Vietnamu a Ruska, za nimiž pak následují početně méně zastoupení občané Moldavska. Relativně větší počet spáchaných

trestných činů, než by odpovídalo početnímu zastoupení občanů, se objevuje u Běloruska a Srbska a Černé Hory. Naopak poměrně malý počet trestných činů je páchan občany více zastoupených států USA, Mongolska, Číny a Kazachstánu, přičemž u tří z nich jde o spíše setrvalý jev (USA, Čína, Kazachstán), u občanů Mongolska došlo v průběhu sledovaných tří let k viditelnému poklesu počtu spáchaných trestných činů (k tomu došlo i u občanů Vietnamu).

Tabulka 10: Počty zjištěných trestných činů v letech 2013–2015 podle vybraných druhů kriminality (CTZ – cizinci z třetích zemí)

druh kriminality	2013			2014			2015		
	občané ČR	CTZ	občané EU	občané ČR	CTZ	občané EU	občané ČR	CTZ	občané EU
vraždy	165	14	8	125	5	13	137	10	7
násilné tr. činy	12 071	308	563	11 226	299	527	10 364	282	556
mravnostní tr. činy	1 246	25	64	1 248	27	62	1 243	41	81
krádeže vloupáním	9 785	69	343	8 672	50	323	5 903	40	252
krádeže prosté	19 514	299	829	19 037	201	776	14 938	203	809
majetkové tr. činy	5 195	81	268	5 245	95	219	4 829	70	254
maření výkonu úř. rozhodnutí	10 844	534	520	9 330	382	439	7 985	332	379
hospodářské tr. činy	14 156	509	502	14 164	582	543	13 633	672	564
ostatní kriminální činy	8 839	439	357	9 011	527	360	8 501	404	414
zbývající kriminalita a trestné činy	28 311	579	1 159	28 949	681	1 274	26 800	663	1 231
celková kriminalita	110 126	2 857	4 613	107 007	2 849	4 536	94 333	2 717	4 547

Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>; <http://www.ok.cz/iksp/docs/425.pdf>; https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_kriminalita

Ze srovnání údajů v tabulce 10 vyplývá, že podíl cizinců z třetích zemí na počtu spáchaných trestných činů převyšuje u některých druhů kriminality jejich podíl na celkovém počtu spáchaných trestných činů. Tento jejich celkový podíl činil v roce 2015 2,15 %. V tomto roce 2015 podíl trestných činů spáchaných cizinci ze třetích zemí převýšil tento celkový podíl nejvýrazněji u vražd (6,5 %)⁸, hospodářských trestných činů (4,52 %), tzv. ostatních trestných činů (4,33 %), kde se to týká zejména nedovoleného překročení státní hranice a dále trestných činů spojených s nedovolenou výrobou a držením omamných a psychotropních látek a jedů a šířením toxikomanie. Do této skupiny trestných činů náleží i trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí, který je uveden zvlášť (3,82 %), kde se zřejmě

8 u vražd mají cizinci obecně velmi vysoký podíl na pachatelích (12,6 % v roce 2014, 11,8 % v roce 2013, 13,9 % v roce 2012) – viz Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014, MV ČR 2015.

může jednat o nerespektování rozhodnutí o vyhoštění. Naopak u krádeží a majetkové trestné činnosti obecně je podíl cizinců ze třetích zemí na spáchaných trestných činech nižší než jejich podíl celkový a pohybuje se v rozmezí 0,64 až 1,35 %.

Nicméně je potřeba uvést, že již od roku 2008 narůstá drogová kriminalita páchaná vietnamskými státními příslušníky. Např. pro trestný čin nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 tr. zák.) bylo v roce 2014 stíháno a vyšetřováno 269 Vietnamců (v roce 2007 22, v roce 2011 139, v roce 2012 194 osob, v roce 2013 199 osob) (Zpráva o situaci, 2015).

Celkově lze konstatovat, že podíl cizinců na zjištěné kriminalitě nepřevyšuje jejich podíl na celku obyvatelstva ČR s výjimkou některých konkrétních trestných činů. Na počtu spáchaných trestných činů a stíhaných osob se nejvíce podílejí občané ze zemí, které jsou v ČR nejvíce zastoupeny. Podíl nelegálních migrantů na kriminalitě nelze vyčíslit, neboť se tento údaj nesleduje. Nicméně podíl občanů z arabských a islámských zemí na zjištěné kriminalitě je vcelku minimální.

Pro srovnání lze uvést některá data ze Spolkové republiky Německo, týkající se kriminality cizinců v roce 2016. Christian Walburg ve shodě s Friederem Dünkelem uvádí, že migranti, kteří se začlení do vzdělávání a na trhu práce, nemají sklon k vyšší kriminalitě než zbytek obyvatelstva – integrace je v tomto smyslu rozhodujícím faktorem (Walburg, 2017). Spolkový kriminální úřad za rok 2017 uvádí, že největší podíl kriminality žadatelů o azyl v roce 2016 připadl na bagatelní delikty jako jízda načerno nebo drobné krádeže (majetkové delikty 29 %, z toho jízda načerno 60 %, krádeže 26 %, z toho krádeže v obchodech 60 %; naopak trestné činy proti životu 0,2 % (Zpráva BKA, 2017).

4. 5. Analýza soudních spisů a případové studie

Na základě justiční statistiky byly zjištěny pravomocně uzavřené případy souzené v letech 2014–2016 podle § 340, odst. 2 písm. a) tr. zák. č. 40/2009 Sb., tj. organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice spáchané v organizované skupině, nebo podle § 348 odst. 2 tr. zák., tj. padělání a pozměňování veřejné listiny. Celkem deset příslušných soudů bylo požádáno o spisy k dohromady 17 případům. U devíti případů nebylo možné z různých důvodů žádosti vyhovět, obvykle proto, že v kauze probíhalo ještě další řízení, např. dovolání. Celkem tedy byly k analýze získány spisy k osmi případům podle relevantních ustanovení trestního zákoníku, všechny od okresních, resp. obvodních soudů ze čtyř soudních krajů (Praha, Západočeský, Severočeský, Jihomoravský) s tím, že odvolání v konkrétních případech byla řešena u příslušných krajských soudů, resp. městského soudu.

Posuzované případy trestné činnosti spojené s nelegální migrací se dělí na dvě skupiny: jednak na případy, u nichž šlo o přepravu, resp. organizaci nelegální tranzitní přepravy osob přes území ČR do dalších států (celkem tři), jednak na případy padělání a pozměňování dokladů s cílem zajistit legální pobyt, zaměstnání, vyřídit různé formality atd. (zbývajících pět případů).

Společným rysem všech těchto případů bylo zcela minimální zastoupení pachatelů či spolupachatelů české národnosti; stíhané a souzené osoby byly v naprosté většině cizí státní příslušníci.

Ve třech případech **nelegální přepravy osob** přes území ČR se jednalo vždy o přepravu migrantů vozidlem z Maďarska přes Slovensko a ČR do SRN s tím, že v jednom případě měla být cílem Velká Británie. Řidiči byli ve dvou případech maďarští občané, v jednom případě šlo o občana Rumunska. V jednom případě vezli dva řidiči celkem 76 osob (z toho 23 dětí do 15 let) ve voze IVECO, v jednom případě bylo přepravováno 31 osob, z toho 14 nezletilých dětí a vozidlem byl skříňový Citroën a v jednom případě byly přepravovány tři osoby v osobním vozidle Nissan. Řidiči přebírali migranty v Maďarsku od blíže neu-stavených osob; ve výpovědích argumentovali tím, že nevěděli, jaký náklad vezou (kromě řidiče osobního vozu, který uvedl, že jej přepravované osoby oslovily u benzinové pumpy v Maďarsku a požádaly o přepravu, přičemž on se domníval, že mají své doklady v pořádku a cestují legálně).

U přepravovaných osob se dle zjištění policie jednalo o cizince z Pákistánu, Afganistánu, Sýrie a Iráku, kterým přepravu na tomto úseku zajistily neztotožněné osoby, s nimiž se kontaktovali v Maďarsku; tyto osoby – organizátoři – pocházely dle migrantů z Pákistánu, ale pravděpodobně i ze Sýrie nebo i z jiných zemí. Migrantů nejevili zájem setrvat v ČR; jejich cílem byla SRN, kde řada z nich uváděla, že tam má příbuzné a známé. Obecným rysem byla absence osobních dokladů s tím, že ve vozidlech se našly roztrhané a zničené doklady. Migrantů ničí i doklady, které případně dostávají cestou od místních orgánů v tranzitních zemích; tyto doklady někdy ničí i na radu organizátorů.

Odměny pro řidiče se pohybovaly v rozmezí cca 300–500 €, pravděpodobně za osobu. Čeští spolupachatelé nebyli v těchto třech případech zjištěni. Tresty pro řidiče se pohybovaly v rozmezí 8 měsíců až tří let nepodmíněného trestu odnětí svobody, dále bylo ukládáno opatření zabránění věci (vozidla) a trest vyhoštění z ČR.

Poznatky ze spisů dokládají existenci mezinárodních sítí organizátorů migrace, které tvoří s největší pravděpodobností osoby ze zemí původu migrantů. Tito organizátoři jsou spojeni relativně volnými kontakty a přeprava migrantů přes jednotlivé úseky trasy je organizována vždy zvlášť v dohodě s konkrétním organizátorem. Přeprava je tedy sice organizovaná, ale ne v tom smyslu, že by již od počátku byla uhrazena platba za celou trasu a ta byla připravena a zajištěna vcelku předem. Organizátoři působí na jednotlivých úsecích trasy (uzlových bodech jako jsou města, uprchlické tábory apod.), nezajišťují migrantům doprovod. Migrantů spíše cestou „přecházejí“ od jednoho organizátora k druhému na základě kontaktů, které buď jednorázově obdrží obvykle v podobě telefonních čísel, nebo si je sami zajistí; případně jsou organizátoři oslovováni v jednotlivých bodech trasy, často v uprchlických táborech. Za každý úsek trasy také migrantů platí zvlášť.

Řidiči jsou najímáni jen pro přepravu a odměňováni za jednotlivé jízdy. Je pravděpo-dobné, že samozřejmě řidiči nejen popírají jakékoli bližší kontakty s organizátory, ale že ze strany organizátorů existuje záměrná snaha, aby řidiči jako výkonné síly měli informaci co nejméně (jistě i proto, že řidiči v průběhu vlastní přepravy představují nejzranitelnější článek organizace).

V pěti případech **padělání a pozměňování veřejné listiny** byly souzeny i skupiny pachatelů. Nejpočetnější skupinu tvořilo deset osob vietnamské národnosti, z toho však šest bylo občany ČR a jen 4 byli občané Vietnamu. Kromě nich byl souzen jako spolupachatel český občan české národnosti. Pachatelé byli v tomto případě odsouzeni nejen za padělání a pozměňování veřejné listiny, ale také za účast na organizované zločinecké skupině podle ustanovení § 361, odst. 1 tr. zák. Skupina zajišťovala nepravdivá prohlášení rodičů o otcovství (prohlášení byla získávána za úplatu od českých občanů; spis uvádí částku 11 tis. Kč vyplacenou českému bezdomovci za prohlášení o otcovství) s cílem zajistit dětem a jejich matkám české státní občanství atd. Přípravovali také padělaná živnostenská oprávnění, potvrzení o tom, že žadatelé nebyli ve Vietnamu trestáni a další doklady, toto vše pochoptitelně za úplatu. Spis uvádí částky za padělaná či falešná potvrzení, prohlášení atd. od 4 000 Kč až do výše 70 000 Kč za kus. Hlavním organizátorům byl uložen nepodmíněný trest v trvání dvou let, peněžité tresty a propadnutí věci; ostatním pachatelům byly uloženy tresty podmíněné.

V dalším případě byl souzen jediný obžalovaný – vietnamský občan, který za úplatu sliboval svým krajanům zajištění různých dokladů, víz, prodloužení pobytu, atd. Přestože tvrdil, že je pouze zprostředkovatelem a skuteční „výrobci dokladů“ jsou jiné osoby, byly u něj nalezeny různé potřeby pro výrobu dokladů jako úřední razítka aj. Byl mu uložen trest 15 měsíců s podmíněným odkladem na dobu 30 měsíců. Ze svědeckých výpovědí vyplynulo, že ve vietnamské komunitě existují lidé známí jako „službaři“, kteří zajišťují výše uvedené služby, resp. doklady, ale i ubytování, úřední formality apod. Byla zjištěna vazba pachatele v tomto případě na skupinu stíhanou a souzenou v případě předchozím.

Další dva případy byly propojené osobou jednoho z pachatelů. V prvním případě bylo souzeno 6 osob, všichni cizinci (Arméni, Ukrajinec, Moldavan, Tunisán) žijící v Praze. Jejich činnost spočívala v tom, že na objednávku od zprostředkovatelů (cizinec žijící v Norsku, další cizinec žijící v SRN) zasílanou po Internetu nebo mobilem, ale i od jiných osob, vyráběli padělky dokladů (pasy, občanské průkazy, řidičské průkazy, identifikační karty) převážně české a belgické. Činili tak s využitím originálních dokladů, které získávali od neidentifikovaných osob. Upravené doklady zasílali prostřednictvím služby FEDEX do zahraničí odběratelům s cenou za padělek 300 až 600 €. Ve skupině existovala dělba práce. Jako zákazníci byly zjištěny osoby z Libye, Turecka, Gruzie, Ukrajiny, Spojených arabských emirátů, ale i zemí západní Evropy aj.

Pachatelé byli v rozsudku charakterizováni jako organizovaná skupina působící ve více státech a byli podle ustanovení § 348 odst. 1, 2 a § 216 odst. 1, 2, 3 tr. zák. (legalizace výnosů z trestné činnosti) odsouzeni k nepodmíněným trestům v rozmezí 2 až 5 let a propadnutí věci a dále k trestům podmíněným.

Osoba pachatele – občana Moldávie – spojovala tuto skupinu s jinou, souzenou v obdobném případě u jiného soudu, kde celkem 9 pachatelů, především bulharských občanů (+ Kosovan, Slovák, Ukrajinec, Arab narozený v Keni) obdobně vyráběla padělané doklady (úpravou originálů i výrobou zcela padělaného dokladu) na objednávku od zadavatelů ze zahraničí (zmíněný Moldavan z předchozího případu fungoval v tomto případě jako jeden ze zadavatelů). V této skupině fungovali i výkonní padělatelé, nejen organizátoři. Nepodmíněné tresty se pohybovaly v rozmezí 18 měsíců až tří let.

Poslední případ je spíše okrajový, ale zajímavý tím, že se týká koncového uživatele padělaného dokladu a jeho motivace. Šlo o Ukrajince, který získal padělaný (upravený) identifikační průkaz občana Rumunska (získal jej na Ukrajině od blíže neidentifikovaného známého za 1 300 €; k úpravě dokladu mu předal svoji fotografii). Tímto průkazem si chtěl zajistit identitu občana EU a snazší získání práce v ČR, resp. v EU. Byl odsouzen k trestu 5 měsíců podmíněně na 1,5 roku. Podle jeho vyjádření jsou takovéto praktiky na západní Ukrajině běžné.

Poznatky z případů padělání a pozměňování veřejné listiny poukazují na existenci poměrně dobře organizovaných početnějších skupin se zavedenou dělbu práce, pracujících „na zakázku“. Zajímavé je, že v těchto skupinách nebyly v podstatě zjištěny osoby s českou národností (u českých občanů ve skupině tvořené vietnamskými pachateli šlo o osoby s vietnamskou národností). Vietnamská skupina pracovala v zásadě pouze pro potřeby svých krajanů. Další dvě skupiny, národnostně smíšené, pracovaly „na objednávku“ bez rozdílu národnosti nebo státní příslušnosti zákazníků. Existuje zřejmě významná dělba práce mezi organizátory padělání, kteří přijímají objednávky od dalších zprostředkovatelů, přebírají platby a zasílají hotové „zboží“ a vlastními padělateli. Zprostředkovatelé zakázek nebyli v uvedených případech identifikováni, působí v zahraničí a komunikují prostřednictvím internetu či mobilů. Dodavateli pravých dokladů za účelem jejich pozměnění mohou být samozřejmě čeští občané, ale ti nejsou členy skupin.

Tři případy lze pro ilustraci struktury skupiny a modu operandi popsat a rozebrat hlouběji.

Nejprve se budeme zabývat **případem migrantů ze Středního východu zachycených při přepravě přes území ČR v roce 2015**.

Dva řidiči, oba maďarští občané, byli zadrženi s vozidlem zn. IVECO na česko-německé hranici. V nákladovém prostoru dopravovali 76 osob včetně 23 dětí ve věku do 18 let z Budapešti přes Slovensko do Spolkové republiky Německo. Vůz uvedené značky je poměrně malý, což znamená, že nákladový prostor byl přeplněný a stísněný, přepravované osoby se nacházely ve zcela nevyhovujících podmínkách včetně hygienických. Přeprava po celé trase z Budapešti až na hranici se SRN probíhala bez zastávky a migranti dostali příkaz, že se musí chovat zcela tiše.

Řidiči vypovídali, že nevěděli o nákladu, který vezou. Vůz si údajně vypůjčili od jiné osoby v Maďarsku a jeli do SRN na nákupy. Ve skutečnosti byli najati v Maďarsku neidentifikovanou osobou, pravděpodobně Pákistáncem, jako řidiči – dopravci. Nebyla to jejich první taková cesta do SRN. Při předchozích cestách dopravili do SRN vždy větší počet migrantů (při každé jízdě okolo 60 osob) a německá policie již měla k jejich činnosti řadu poznatků, stejně jako k osobě pronajímatele vozidla v Maďarsku. Zadrženi bylo výsledkem spolupráce policie ČR s policií SRN.

K osobám řidičů bylo zjištěno, že v době zadrženi (2015) byli ve věku 51 a 39 let, oba aktuálně nezaměstnaní. Starší měl středoškolské vzdělání, ženatý, otec tří dětí, v Ma-

ďarsku má tři záznamy v trestním rejstříku (padělání dokladů, krádež, podvod). Mladší měl vzdělání vysokoškolské pedagogického směru, svobodný, otec jednoho dítěte, jeden záznam v rejstříku trestů (hospodářská trestná činnost).

V tomto konkrétním případě převzali u Budapešti u některého nádraží uvedených 76 osob k přepravě do SRN přes Slovensko a ČR. Skutečný majitel vozidla byl zřejmě někdo jiný, než řidiči uváděná osoba, od níž si vůz půjčili. Podle poznatků policie SRN se u zapůjčovatele a majitele jednalo o dva maďarské organizátory přepravy, maďarské národnosti, jeden z nich již byl v Maďarsku trestán. Jejich úloha spočívala v obstarání vozidla a kontaktu s řidiči.

Zjištění týkající se přepravovaných migrantů (bylo vyslechnuto 52 přepravovaných osob, tj. všechny kromě dětí a některých členů rodin) ukázala, že se jednalo především o osoby z Pákistánu a Afganistanu. Jako důvod migrace uváděli obvykle snahu dostat sebe a rodinné příslušníky do bezpečí z důvodů bojů a násilí v jejich domovských zemích. Jejich cesta vedla přes Irán, Turecko, Řecko a Srbsko do Maďarska. Pro dílčí úseky cesty kontaktovali vždy jednotlivé pašeráky lidí – organizátory a jim také za daný úsek cesty platili. Platba za jednu etapu činila obvykle okolo 400 € zas osobu, ale za přepravu z Turecka do Řecka platili někteří až 1000 USD. 400 € platili i za úsek z Maďarska do SRN. S úhradou nákladů na cestu běžencům někdy pomáhají příbuzní. Příslušného organizátora (zřejmě Pákistánce) pro tento úsek kontaktovali v uprchlickém táboře v Maďarsku. Tomu zaplatili a ten je dovedl ve stanovený den a dobu k vozidlu. Při nastupování hlídkovaly v okolí vozidla další osoby.

Během cesty migranti cestovali nejčastěji auty (zřejmě nákladními), ale některé úseky překonávali pěšky (jeden z migrantů ve výpovědi uvedl, že pěší cesta z Afganistánu do Turecka trvala jeden měsíc). Z Turecka do Řecka použili lodě a k cestě přes balkánské země byly užity různé dopravní prostředky (vlak, autobus, vůz, pěší cesta). Některým celá tato cesta trvala až jeden rok.

Naprostá většina z nich směřovala do SRN jako do cílové země, protože tam žijí jejich příbuzní. Mnozí z nich neměli žádné osobní doklady navzdory tomu, že během cesty obdrželi někdy dokumenty od místních úřadů. Tyto dokumenty někdy sami zahazovali, někdy jim poradili organizátoři, aby dokumenty zničili. Motivem je zřejmě snaha zneškodnit identifikaci.

Tento případ dobře ilustruje obvyklý způsob organizace přepravy migrantů tzv. balkánskou cestou, výši plateb a do určité míry rovněž situaci a chování migrantů. Je z něj částečně, i když ne do hloubky, patrný také způsob práce organizátorů přepravy, resp. jejich sítí, a krytí této činnosti, resp. používané legendy dopadených osob, které jsou nicméně pouze najatými „pěšáky“. Dokládá naprostou nezbytnost spolupráce policejních a dalších orgánů relevantních států.

První případ padělání dokladů, kterým se budeme dále zabývat, se týká skupiny Vietnamiců, kteří za úplatu zajišťovali především nepravdivá prohlášení rodičů o otcovství dětí s cílem získat občanství ČR dětem, jejichž matky měly v ČR jen časově omezený pobyt a tím zajistit vietnamským matkám a jejich dětem případně další výhody (pobytový status,

nárok na dávky atd.). Skupina najímala české státní příslušníky k podpisu prohlášení o otcovství, zajišťovala návštěvu matřiky, tlumočení, doklady, pomoc při přípravě na jednání s českými orgány a také výběr platby od klientů/klientek a její rozdělení mezi členy skupiny.

Skupinu tvořilo deset osob vietnamské národnosti, z toho 6 občanů ČR a 4 občané Vietnamu. Jejich věk se pohyboval v rozmezí 42 až 53 let. Jeden měl vysokoškolské vzdělání (ve skupině působil především jako tlumočnick), jednou z osob byla žena, ostatní muži. Členové skupiny – občané ČR – také nepravdivě přiznávali otcovství.

Platba za uznání otcovství od matky činila cca 70 tis. Kč, za účelový sňatek 100 tis. Kč. Najatý Čech (bezdomovec) obdržel za prohlášení otcovství 11 tis. Kč.

Kromě prohlášení otcovství zajišťovala skupina i další padělané doklady, jako živnostenská oprávnění, potvrzení, že klienti nebyli ve Vietnamu trestáni apod. V jejich PC byly nalezeny formuláře rodných listů, výpisů z rejstříku, potvrzení o studiu a dalších úředních listin a také byla zajištěna razítka se státním znakem Vietnamu, ale i razítka českých notářů aj. Činnost této skupiny, kterou vedli dva organizátoři, byla ve vietnamské komunitě známa; jakýmsi centrem jejich aktivit byla tržnice SAPA v Praze.

Skupina byla odsouzena v roce 2013. Byla kvalifikována jako organizovaná zločinecká skupina, její činnost byla soustavná a dlouhodobá (2008–2012).

Tento případ je ukázkou toho, jak organizovaný zločin reaguje na „poptávku“ plynoucí z určité konkrétní potřeby zákazníků – klientů, která je legálně neřešitelná. Také je dokladem toho, že tyto nelegální aktivity občanů vietnamské národnosti se odehrávají především v rámci vlastní komunity pro zajištění jejich potřeb, resp. zájmů; zde s tím rozdílem, že pro účelové zajištění otcovství mohly být najímány osoby české národnosti.

Druhý případ padělání dokladů se neomezuje jen na určitou komunitu a měl významně širší mezinárodní přesah.

Šest pachatelů, z nich žádný české národnosti, organizovalo výrobu padělaných a pozměněných dokumentů (3 Arméní, jeden Ukrajinec, jeden Moldavan, jeden Tunisán; u Arménů se jednalo o 47 -letého muže a jeho manželku ve věku 39 let a jeho bratra ve věku 42 let; manželé měli tři děti, muž žil v ČR již 12 let). U ostatních šlo o muže ve věku 35 až 43 let, bez zjištěného zaměstnání. Všichni měli trvalé bydliště v Praze. Někteří pachatelé byli již dříve trestáni (Moldavan – padělání a pozměňování veřejné listiny, Tunisán – pašování zboží, Ukrajinec – leasingový podvod).

Skupina fungovala tak, že Tunisán přijímal od zprostředkovatelů i dalších osob nacházejících se v zahraničí přes mobil a Internet požadavky a podklady – fotografie a údaje – na padělané a pozměněné doklady, zejména na doklady české a belgické. Požadavky předával staršímu Arménovi, pak přebíral padělané doklady a zasílal je prostřednictvím služby FEDEX do zahraničí koncovým uživatelům (do Libye, Gruzie, Turecka, Spojených arabských emirátů, na Ukrajinu, do Maďarska a do řady dalších států včetně západoev-

ropských. Jména uživatelů byla arabská, ale i čínská.). V případě bylo zjištěno více než 45 padělaných dokladů. V některých případech přijímali objednávky i další členové skupiny, nicméně požadavky se soustřeďovaly u hlavy skupiny – staršího Arména.

Armén přes další účastníky (Ukrajinec, Bulhar) zadával požadavky padělatelům; zřejmě šlo o jednu padělatelskou dílnu. K padělkům byly využívány pravé doklady, které pachatelé získávali od nezjištěných osob. Uvedený Bulhar byl stíhán a souzen samostatně.

Za padělek pachatelé inkasovali 300 – 600 €, které zasílali zprostředkovatelé obvykle přes Western Union na adresu Moldavana a druhého Arména, nebo manželky prvního.

Skupina je významná tím, že se jedná o skupinu organizátorů, nikoli přímých padělatelů. Její styky a vazby byly široce rozvětvené a zahrnovaly jak přijímání a soustřeďování objednávek na padělané doklady, tak zadávání jejich výroby, přebírání hotových dokladů a jejich distribuci uživatelům a pak i inkaso plateb. Ve skupině fungovala dělba práce, členství v ní se ale částečně překrývalo s činností některých stíhaných členů v další skupině či skupinách. Mezinárodní rozsah styků, resp. zakázek, byl pozoruhodný a zahrnoval evropské, africké i asijské země. Skupina v tomto smyslu byla jádrem mezinárodní dobře organizované sítě, zřejmě známé a využívané. Ukazuje to na skutečně mezinárodní charakter padělání dokladů, ale ukazuje to i na pravděpodobně značně široké zázemí dodavatelů pravých dokladů, které pak byly následně upravovány.

4. 6. Rozhovory s experty

V rámci výzkumu byly uskutečněny rozhovory s experty – pracovníky státních orgánů zabývajících se mimo jiné též problematikou migrace a dále rozhovor s představitelkou nevládní organizace věnující se uprchlíkům. Celkem tak bylo v roce 2016 a 2017 uskutečněno sedm řízených rozhovorů: dva s pracovníky Bezpečnostní informační služby, dva s pracovníkem skupiny analýzy rizik Cizinecké policie ČR, jeden s pracovníky odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace Útvaru boje proti organizovanému zločinu, jeden s pracovníci odboru bezpečnostní politiky a prevence Ministerstva vnitra ČR a následně jeden se zástupkyní nevládní organizace „Pomáháme uprchlíkům“. Předmětem rozhovorů byla především problematika nelegální migrace týkající se migrantů z asijských zemí.

Je možné konstatovat, že poznatky expertů v zásadě potvrzují a v některých případech rozšiřují zjištění získaná analýzou soudních spisů.

Co lze podle českých expertů říci o situaci v ČR z pohledu zapojení organizovaného zločinu do organizace nelegální migrace?

Charakter migrace do a přes ČR se změnil v souvislosti se vstupem ČR do schengenského prostoru. Rok 2014 byl počátkem nové vlny migrace.

K organizátorům:

- Výskyt velkých mezinárodních pašeráckých sítí v ČR, resp. aktivity organizátorů nelegální migrace nebyly prokázány; byly zjištěny případy převozu migrantů přes naše území, které byly ale zorganizovány mimo území ČR;
- Experti potvrzují, že organizátoři pašování se nenacházejí v ČR, vyskytují se „podél cesty“, zejména v Turecku, Řecku a domovských zemích migrantů a uprchlíků; jejich aktivita může začínat už v uprchlických táborech a jde nejčastěji o krajany migrantů;
- Organizátoři o sobě vědí a mají na sebe vzájemně kontakty;
- V některých případech (zemích) organizátoři spolupracovali, resp. měli kontakty s místní policií; osoby pašeráků v uprchlických táborech byly známé a tolerované, pašerák musel znát místní podmínky: terén a jazyk – všichni migranti i lidé z nevládních organizací věděli, kdo jsou organizátoři/pašeráci a kde je najít...
- Přeprava je organizována po etapách, migranti dostanou kontakt vždy do první země za hranicemi; organizovanost ve smyslu zajištění celé trasy najednou není obvyklá; pokud je zapláceno za celou trasu, probíhá přeprava spíše letecky;
- Pašeráci často aktivně lákají lidi k migraci – slibují ráj na zemi v cílových zemích (z toho vyplývalo zklamání migrantů nad úrovní poskytnutých podmínek a péče v táborech apod.);
- Migranti komunikují s organizátory prostřednictvím mobilů, využívají někdy i facebook;
- Pro organizátory migrace je migrační vlna velmi výdělečným byznysem: migranti obvykle platí za každou část trasy zvlášť a celková suma je odhadována na desítky tisíc EUR;
- Ceny za organizaci cesty se mohly se lišit dle místa původu migrantů – Afgánci platili více než Syřané;
- Speciální české „buňky“ – skupiny – pokrývající část trasy na našem území nejsou ustavovány na rozdíl od situace v devadesátých letech; organizátoři a jejich pomocníci jsou obvykle krajané migrantů; je zde silná podpůrná role rodinných svazků, často se migranti spoléhají na pomoc příbuzných, kteří už jsou usídleni v cílových zemích (a této pomoci se jim dostává);
- Čeští občané jsou obvykle najímáni jako řidiči nebo obstaravatelé padělaných dokumentů; čeští řidiči pracují pro organizátory spíše v zahraničí než v ČR, byli zjištěni, zadrženi a stíháni v jiných evropských zemích;
- Odměna pro řidiče není malá – bylo zjištěno, že za dopravu 8 migrantů obdržel řidič zadržený ve Velké Británii odměnu 10 tis. GBP;
- Policie ČR zjišťovala v uplynulých 2–3 letech před rokem 2017 jen desítky (nikoli stovky) případů organizované nelegální migrace.
- V případech převozu přes ČR probíhala přeprava automobily, dodávkami, kamiony; od kamionů postupně přepravci přešli k menším nákladním autům a dodávkám, které jsou většinou registrovány v zahraničí a často jde o vozidla starší „na odpis“ nebo vozidla z půjčoven;
- obecně platí, že trasa přes ČR je překonávána jednou jízdou, s přenocováním se nepočítá;
- Před auty někdy jezdí tzv. „čističi“ – hlídají trasu, jestli je bezpečná; za auty někdy jede také jistící vozidlo, které v případě odhalení má odvézt řidiče s tím, že migranti jsou ponecháni na místě;
- Pohyb migrantů přes území ČR rozhodně neměl masový charakter.

K migrantům:

- Migranti pocházející z Asie kombinovali na své cestě dopravu vlaky, autobusy, automobily, ale část cesty mohla být vykonána i pěšky;
- Zpočátku chodily společně celé rodiny i s dětmi, později více jednotlivci;
- Děti a rodiny chodily v době před uzavřením hranic v některých zemích na trase;
- Po uzavření hranic chodili především muži (sami nebo za pomoci organizátorů/pašeráků), až když dorazili do cílové země, podali zprávu a pak šly ženy s dětmi se snahou o legalizaci cesty;
- Pokud po odchodu mužů zůstávaly ženy a děti v táborech, byly ve velmi špatné situaci; docházelo i k nucené prostituci k získání prostředků na další cestu;
- Ale i pro muže v táborech vznikala psychicky špatná situace, protože nemohli dostat své tradiční společenské roli hlavy a živitele rodiny; ženy měly alespoň funkci péče o rodinu a děti.
- Konflikty a rozbroje mezi skupinami migrantů podle země původu se spíše nevyskytovaly, obecně spolu vycházeli spíše dobře; problém mohl vzniknout při snaze získat „výhodnější“ doklady (zájem byl především o syrské doklady);
- Nebyly známky, že by forma náboženství mezi nimi hrála nějakou významnou diferenciací roli, „komunikační sdružování“ probíhalo spíše podle jazyka;
- Migranti se vzájemně informují, necestují „naslepo“; oporu mají v komunitách už dříve usedlých v evropských zemích; jsou informováni o možnostech na cestě – cestují/migrují spíše na základě získávaných informací než na základě zajištění přepravy jako celku;
- Mezi tranzitujícími migranty zjištěnými v ČR převládali muslimové přicházející po jihozápadní cestě (přes Turecko, Řecko, balkánské země, Maďarsko); objevovali se však mezi nimi i občané balkánských zemí „skrytí“ ve vlně migrantů;
- Zpočátku byli nejvíce zastoupeni Syřané s tím, že postupně rostl počet osob z Afghánistánu a Iráku; menší zastoupení měli Kurdové, Pákistánci a další.
- Pokud jde o kriminalitu migrantů, vyskytly se někdy nálezy drog, hlavně u migrantů, kteří už byli v SRN a při dalším návratu přes ČR měli u sebe drogy; zbraně se nevyskytují.

K migračním trasám a použití dokladů:

- Někteří experti upozorňovali, že se pozornost českých orgánů soustřeďovala na „balkánskou“ migrační cestu přes Turecko, Řecko, balkánské země a Slovensko s tím, že je málo poznatků o možné obdobné cestě, i když asi méně frekventované, přes hranici s Polskem;
- Této trase začala být postupně věnována větší pozornost; dle názoru expertů ji využívají hlavně Vietnamci (v době rozhovorů fungoval bezvízový styk Ruska s Vietnamem a bezvízová hranice Ruska s Běloruskem);
- podle expertů trasa přes Rusko nadále funguje, ale zřejmě pro majetnější; zde je využita i letecká doprava přes Moskvu a Kyjev; může dojít k získání krátkodobého víza a hledání další trasy;
- Co roste, je použití padělaných dokumentů a zneužívání žádostí o azyl s tím ale, že žádosti o azyl jsou vesměs účelové pouze za účelem prodloužení pobytu v ČR před pokračováním do cílové země;
- Pokud přeprava migrantů probíhá na základě falešných dokladů, jde zřejmě o migranty, kteří jsou schopni takové doklady získat a zaplatit. Originální doklady jsou kupovány především od našich sociálně slabých občanů, případně jsou zdrojem dokladů kapesní krádeže;

- Cestovní pasy ČR jsou oblíbené zejména z důvodu bezvízového styku ČR s cca 120 zeměmi na světě;
- Upravené doklady se vozí či zasílají až do Řecka (cesta „na podobu“ nebo po úpravě pasu přes mikrofolii);
- Platí, že pro migranty z asijských zemí není ČR cílovou destinací; směřují do SRN, Francie, Velké Británie, Skandinávie;
- Charakteristickým znakem je pochybná skutečná identita migrantů;
- Přestože mnozí z nich obdrželi cestou náhradní dokumenty, jsou tyto dokumenty často ztraceny nebo záměrně ničeny;
- Na otázku, proč migranti ničili vydané doklady, odpovídá pracovnice nevládní organizace, že to ovlivnily podmínky pro imigraci, kdy v SRN a jinde již nepřijímali Pákistánci, zatímco Syřané ano, proto Pákistánci ničili své doklady. Naopak Syřané v důsledku velkého zájmu o syrské doklady je raději ničili, aby kvůli nim nebyli napadeni od jiných migrantů;
- Dalším důvodem ničení dokladů získaných cestou byla snaha, aby nebylo identifikováno místo vstupu a nebyli vráceni zpátky;
- Experti rovněž upozorňovali na jinou oblast migrace, která byla zastíněna vahou, příkládanou migraci z asijských zemí, a to je dlouhodobá otázka imigrace pracovní síly, zejména z Ukrajiny a Vietnamu s tím, že i zde existují vlivy organizovaného zločinu při organizaci této imigrace a zneužívání pracovní síly; nelegální migrace u Ukrajinců a Vietnamců obvykle následuje po legálním vstupu s tím, že je překročena povolená délka pobytu;
- Zájem migrantů – uchazečů o nelegální zaměstnání v ČR (z Moldávie, Mongolska aj.) spíše klesal;
- Na rozdíl od tranzitní migrace z asijských zemí zde ČR funguje jako cílová země a to i pro imigraci z Ruska.

Kromě uvedených rozhovorů s experty byli další experti především z řad Policie ČR dotazováni na své poznatky k nelegální migraci v rámci pravidelně uskutečňovaných expertiz k vývoji forem organizovaného zločinu v ČR, které IKSP každoročně realizuje. V roce 2016 se takto vyslovalo celkem 39 expertů – pracovníků speciálních útvarů Policie České republiky (Služba kriminální policie a vyšetřování, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, Národní protidrogová centrála, Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality) a od roku 2012 i pracovníků Generálního ředitelství cel a Celního ředitelství Praha. V roce 2017 odpovídalo celkem 34 těchto expertů. V žebříčku rozvinutých forem organizovaného zločinu v ČR se organizování nelegální migrace v roce 2015 umístilo až na 18. místě, v roce 2016 na 15.–17. místě, čili nijak vysoko (Cejp, 2018). Nicméně v roce 2016 byly expertům prostřednictvím dotazníku položeny přímé otázky na souvislost migrační krize s organizovaným zločinem. Názory vyslovené experty se dají shrnout v tom smyslu, že zatím se organizovaný zločin v migrační krizi na území ČR příliš neangažuje vzhledem k tomu, že ČR leží mimo trasy migrace a pro migranty není ekonomicky přitažlivou zemí. Ale migrace je organizovaná zločineckými skupinami ve formě převaděčství, padělání dokladů, obchodování s lidmi, je obrovským a proto přitažlivým zdrojem příjmů, a proto představuje potenciální zdroj závažných rizik v budoucnosti v případě příchodu početnějších skupin migrantů, kteří se budou svými sociálními, kulturními a dalšími rysy vymykat našim standardům. To by mohlo mít za následek jejich obtížnou začlenitelnost do společnosti, stimulaci vzniku ghet, zvýšenou kriminalitu, verbování migrantů orga-

nizovaným zločinem, nekontrolovatelný pohyb neztotožněných osob na území ČR apod. Pokud jde o aktivity ruského a ukrajinského organizovaného zločinu, uváděli experti, že byly spíš ovlivněny rusko-ukrajinskou krizí než migrací (Cejp, 2016).

4. 7. Porovnání se situací v devadesátých letech

V první polovině devadesátých let čelily evropské státy rovněž rozsáhlé vlně migrace, v níž kromě migrantů z asijských a částečně afrických států tvořili významný podíl lidé z balkánských zemí, zejména ze zemí bývalé Jugoslávie, postižených občanskou válkou. Počet nelegálních migrantů zachycených na území Československa byl v devadesátých letech značný: v roce 1991 jich bylo přes 18 tisíc, 1992 32 tisíc, 1993 jen na území ČR 43 tisíc, a to stále hovoříme jen o počtu **zjištěných** nelegálních migrantů. Odhady skutečného počtu osob migrujících přes naše území se lišily, ale relativně strážlivé odhady hovořily o tom, že se daří zachycovat necelých 50 % migrantů.

Jejich převážná část pocházela z balkánských států, zvláště z bývalé Jugoslávie (70–80 % zjištěných osob), ale ve spektru migrantů byli zastoupeni lidé z více než 70 zemí celého světa. Československo, resp. Česká republika nebyla cílovou zemí, stejně jako jí není dnes, byla zemí tranzitní.

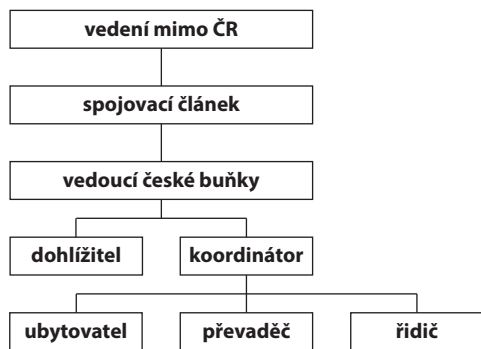
Do organizování nelegální migrace byl tehdy zapojen organizovaný zločin stejně jako dnes; „modus operandi“ převádění lidí byl ale odlišný. Menší skupiny migrantů byly převáděny především přes hranici se Slovenskem a to především pěšky. Na české straně hranic byli očekáváni českými převaděči, dál byli transportováni v automobilech na českou západní hranici za doprovodu organizátorů. Následně byli obvykle na několik dnů ubytováni a pak po vytipování vhodných podmínek převádění především do SRN. Převod přes hranici se SRN probíhal někdy v automobilech, ale častěji pěšky přes „zelenou hranici“.

Skupiny převaděčů byly relativně stabilní, složené hlavně z českých občanů a pokrývaly pouze část cesty migrantů, t.j. úsek přes ČR; předpokládán vyšší články organizátorů, které zajišťovaly návaznost jednotlivých úseků trasy, resp. koordinaci a spolupráci převaděčských „buněk“, se nenacházely na českém území. Jednotlivé buňky a jejich kontakty byly relativně stabilní. „Dodávku“ skupin migrantů a platbu za ně zajišťoval spojovací článek – osoba předávající migranty na hranici.

Počet zachycených převaděčů byl pochopitelně vyšší než dnes a činil cca 1,5 tis. osob za rok. Jak bylo uvedeno, byli to hlavně Češi – řidiči, pěší převaděči, ubytovatelé.

Z tehdy provedeného výzkumu, získaných informací a analýzy materiálů bylo možné odvodit schéma rozvinuté převaděčské organizace, resp. její české buňky z té doby. Charakteristická je vertikální struktura buňky a zřetelná dělba rolí.

Obdržené platby od migrantů dosahovaly stovek až tisíců dolarů či marek, a to jen za českou část cesty. Padělané dokumenty byly zjišťovány jen v malém počtu případů; ojediněle bylo zjištěno také podplácení českých pohraničnicků (Scheinost, 1995).

Porovnání charakteru organizovaného zločinu zapojeného do nelegální migrace v devadesátých letech a nyní ukazuje na některé významné rozdíly.

Pokud jde o devadesátá léta, je to především relativní stabilita skupin (buněk) a stabilita kontaktů mezi nimi. Konkrétní lokální skupiny organizovaných pašeráků migrantů pokrývaly českou část trasy migrace, tyto skupiny byly zapojeny do mezinárodních sítí a předávaly si migranty mezi sebou. Vazba lokálních skupin na mezinárodní organizace ale pravděpodobně neznamena přímou podřízenost českých skupin mezinárodnímu vedení sítí, ale spíše „obchodní“ vztah spočívající v plnění úkolu pokrýt určitou část migrační trasy a to za odměnu. Zapojení českých pachatelů a tím i počet stíhaných osob bylo vyšší.

V současné vlně migrace podle poznatků Europolu a také podle poznatků z této výzkumné studie je organizace pašeráckých sítí podstatně volnější a flexibilnější. Relativně stabilizované skupiny vzájemně propojené mezi sebou nejsou ustavovány. Komunikace mezi organizátory spočívá spíše ve sdílení kontaktů a jejich předávání migrantům. Namísto osobního doprovázení migrantů po příslušném úseku trasy jsou migranti vybavováni těmito kontakty. Tento způsob organizace je ovšem umožňován také současnou úrovní komunikačních prostředků (mobilní telefony, Internet, sociální sítě).

Tento novodobý způsob organizace se zdá potvrzovat tezi o postupné transformaci organizovaného zločinu anebo alespoň jeho části od pevnějších a stabilizovaných struktur k volnějším a variabilnějším sítím založeným na kontaktech mezi účastníky (možná, že termín „účastník“ je adekvátnější, než „člen“). Tyto variabilnější sítě jsou více adaptabilní a mohou flexibilně reagovat na situaci a příležitosti (nebo hrozby).

Podstatný rozdíl také může být spatřován v tom, že výrazně početnější migrace přes území ČR v devadesátých letech probíhala bez významnější pozornosti ze strany veřejnosti, médií a politické sféry. Důvod může spočívat ve skutečnosti, že žádná z tehdejších

migrujících národností či skupin migrantů nebyla označována jako riziková pro evropskou bezpečnost, kulturu a společnost, jakkoli mezi migranty byli také Muslimové a bojovníci z občanské války. Jenže nyní byla migrace (a zvláště migrace ze Středního východu a Severní a subsaharské Afriky) označena jako nebezpečná hrozba pro Evropu.

Porovnání je ovšem vedeno hlediskem České republiky, která v letech 2014–2016 nebyla zdaleka zasažena migračním pohybem tak, jako jiné evropské země. Nicméně pozornost věnovaná tomuto fenoménu nyní a v devadesátých letech je neporovnatelná jak navzájem, tak vzhledem ke skutečnému rozsahu migrační vlny.

4. 8. Postoje a názory veřejnosti

Je užitečné se při posuzování názorů veřejnosti na problematiku migrantů, imigrantů a obecně cizinců v ČR poněkud ohlédnout do minulosti. Počet lidí jiných národností žijících na území ČR byl v období socialistického režimu z různých důvodů dosti nízký. V důsledku druhé světové války radikálně poklesl počet obyvatel německé národnosti. Židé byli téměř vyhubeni stejně jako početně menší populace Romů. Po mnoho let bylo obyvatelstvo Československa složeno především z Čechů a Slováků – dvou národů, které jsou si velmi blízké, pokud jde o kulturu, jazyk atd. Výjimkou byl relativně nevelký počet Němců a Poláků v některých regionech a řecká minorita politických uprchlíků v padesátých letech a dále Romové, kteří přišli do Čech především ze Slovenska a částečně z Maďarska. Etnické složení společnosti nebylo příliš diferencované, což posilovala i skutečnost, že v době studené války byly hranice prakticky uzavřené. Jen zahraniční studenti vstupovali do této struktury, ale nikoli ve významných počtech. Turistika směřující k nám nebyla rozvinutá v měřítku srovnatelném s dnešním a ze zemí mimo socialistický tábor byla minimální. Příležitost více poznat a přivyknout jiným národnostem, kulturám a způsobům chování v důsledku toho nebyla nijak velká.

Prvním významnějším příchodem jiného odlišného etnika byla v osmdesátých letech vlna příchodů mladých Vietnamců, přicházejících na základě mezivládní dohody mezi ČSSR a Severním Vietnamem. Jejich počet je odhadován na cca 30 000 lidí. Vytvořili základ pro pozdější imigraci vietnamských občanů do ČR v devadesátých letech. (Nožina, Kraus, 2009, str. 21–23).

Byla to až tzv. sametová revoluce v roce 1989 a následná transformace společnosti, politického a ekonomického systému, která otevřela hranice pro příchod lidí z jiných částí Evropy a světa v rostoucím množství. Česká veřejnost, která po více než dvě generace nebyla přivyklá sdílet svůj prostor s jinými kulturami a národnostmi, stála před nutností zpracovat v relativně velmi krátké době tuto novou situaci a vytvořit si vztahy a postoje k novým příchozím, které dříve nebyly potřebné.

Na jedné straně byla vypracována oficiální politika vlády ČR ve směru k příchozím cizincům a migrantům. V roce 2015 přijala ČR vládní Strategii migrační politiky, která kromě státní bezpečnostní politiky definuje priority ve vztahu k integraci cizinců, nelegální migraci a návratové politice. (Ministerstvo vnitra ČR, 2015). Tato Strategie také zdůrazňuje zájem ČR na podpoře legální ekonomické migrace s ohledem na potřeby trhu

práce a je propojena s Konceptí integrace cizinců v ČR a s vládním programem integrace imigrantů. Kromě cizinců s dlouhodobým nebo trvalým pobytem se týká také těch, kteří v ČR požívají mezinárodní ochranu (Strnad, 2017).

Snaha vlády ČR o racionální regulaci imigrace a podporu integrace legálně pobývajících cizinců se ale ne zcela shoduje s postoji veřejnosti. Dopad migrační vlny a její reflexe v médiích na veřejné mínění, postoje k migrantům a na strach z kriminality je dosti významný, jak ukazují výzkumy veřejného mínění.

V devadesátých letech v době tehdejší migrační vlny výzkumy veřejného mínění zjišťovaly strach z organizovaného zločinu, který byl vnímán jako naléhavý problém (to vyjádřilo 66–73 % respondentů v období 1992 až 1995). Nicméně to byl strach z organizovaného zločinu, nikoli z migrace, která nebyla přednostním objektem zájmu (Scheinost 1995). V roce 2010 studie provedená Institutem pro kriminologii a sociální prevenci přinesla realističtější pohled veřejnosti: jen 37 % respondentů označilo organizovaný zločin za významnou hrozbu pro občany a jen 28 % uvedlo, že organizovaný zločin je především záležitostí cizinců. Migrace a imigrace v tomto výzkumu nebyly označeny jako naléhavý problém a v podstatě nebyly předmětem zájmu (Scheinost, 2011).

Ještě i výzkum, provedený Centrem pro výzkum veřejného mínění (CVVM, 2012–2017) v roce 2012 o spokojenosti lidí s různými oblastmi veřejného života ukázal, že 43 % respondentů je docela spokojeno se stavem imigrace (44 % nespokojeno), zatímco 17 % bylo spokojeno s úrovní bezpečnosti a 49 % nespokojeno (pro srovnání: s nezaměstnaností nebylo spokojeno 77 % respondentů).

Pak přišla změna: v roce 2015 pouze 9 % respondentů vyjádřilo strach z nezaměstnanosti, ale 31 % uvedlo strach z migrace, 12 % strach z muslimského světa a 11 % strach z kriminality. Výsledky z roku 2016 bylo ještě výraznější: problém imigrace uvedlo jako velmi naléhavý 93 % respondentů a otázku bezpečnosti 89 %.

V prosinci 2016 uváděli lidé v odpovědi na otázku na vývoj vybraných oblastí společenského života nejčastěji jako zhoršenou situaci v oblasti přistěhovalectví (65 % uvedlo negativní hodnocení). Bezpečnostní situaci uvedlo jako zhoršenou 54 % respondentů. (CVVM, 2016).

V květnu 2016 uvedlo 61 % respondentů, že ČR by neměla přijímat vůbec žádné uprchlíky (v prosinci téhož roku to uvedlo 64 %) a 34 % uvedlo, že by uprchlíci měli být přijati pouze do doby, než se budou moci vrátit domů (30 % v prosinci 2016). Pouze 2 % respondentů bylo toho názoru, že uprchlíkům by mělo být umožněno usadit se zde (v prosinci se toto číslo nezměnilo).

Od roku 2015 jsou tyto postoje relativně stabilní. V květnu 2015 souhlasila 4 % dotázaných s tím, že bychom měli přijmout a nechat zde se usadit uprchlíky ze zemí postižených válečným konfliktem, 40 % souhlasilo, ale pouze na dobu, než se budou schopni vrátit do země jejich původu, 50 % bylo proti přijetí uprchlíků a 6 % nevědělo. (CVVM, 2015).

V reakci na další otázku 70 % respondentů bylo proti přijímání uprchlíků ze Středního Východu a severní Afriky v červnu 2015 a 78 % v květnu 2016 (CVVM, 2015–2016).

Pokud jde o postoje k různým národnostem, pozice Arabů se zhoršila o 12 % ve srovnání postojů v roce 2016 a 2015. V roce 2016 vyjádřilo 75 % respondentů názor, že Arabové si nezaslouží sympatie (CVVM, březen 2016).

V prosinci roku 2016 budila u občanů největší obavy migrace (31 %), terorismus (22 %), až pak případná vlastní nemoc (20 %). Za velkou hrozbu pro bezpečnost v ČR označilo 71 % respondentů teroristy, 63 % uprchlíky z jiných zemí a 60 % mezinárodní organizovaný zločin. To znamená, že česká populace byla silně dotčena otázkami migrace a terorismu. Tato témata byla ve společenském vědomí těsně propojena. Pokud jde o názor na možné bezpečnostní hrozby, které vyplývají z uprchlické vlny, výzkum ukázal, že lidé vnímají uprchlíky jako bezpečnostní hrozbu nejen pro Českou republiku (75 % respondentů), ale rovněž pro Evropu (89 %) a pro celý svět (80 %). Nicméně výzkum ukázal na mírný pokles obav ve srovnání s rokem 2015.

Objevuje se zde velmi charakteristický rys v těchto názorech veřejnosti na migranty a imigranty – negativní postoj je v zásadě zaměřen vůči imigraci z islámského světa. Přitom podstatně silnější imigrace ve skutečnosti probíhá z Ukrajiny a Vietnamu, ale není doprovázena tak silnými negativními pocity veřejnosti. Situace spojená s ukrajinskou krizí je v tomto kontextu vnímána jako podstatně menší hrozba ve srovnání s uprchlíky a „islámským státem“. Postoj k imigrantům z Ukrajiny je rovněž vstřícnější, protože 35 % respondentů je ochotno je přijmout, 57 % bylo proti (CVVM, prosinec 2016).

Tyto negativní nálady vůči migraci a migrantům určitým způsobem rezonují v politické sféře, protože otázka vztahu k migraci, neku-li k otázce přijímání migrantů, je významně využívána v politických kampaních a postoj politiků k této otázce jim může přinést a přináší u veřejnosti zisk či naopak může škodit.

Samozřejmě je nesporné, že v období výrazného migračního pohybu je reakce na migrační vlivy a tlaky navýsost významnou a naléhavou politickou záležitostí. Je ovšem podstatné, zda je politická reakce racionální a věcná, nebo zda jde převážně o získávání přízně veřejnosti za použití třeba i zkreslených a nesprávných argumentů směřujících spíš k využití emocí veřejnosti než k věcnému řešení.

Nekontrolovaná migrace nebo masivní ilegální migrace skutečně představují riziko potenciální destabilizace společnosti a ohrožení bezpečnosti v některých oblastech či regionech. Na druhou stranu zneužití tohoto tématu a paušální označování migrantů jako násilníků, povalečů, teroristů, osob ohrožujících náš způsob života, volání po tvrdých opatřeních atd., může fungovat jako spouštěč xenofobie, politické radikalizace a někdy i kriminality ve smyslu jak vzestupu kriminality menšin, tak vzestupu tzv. hate crimes. Tato reakce může být neméně nebezpečná pro normální život demokratické společnosti jako migrace sama. Někteří autoři hovoří o tzv. „cimmigration“ ve smyslu rostoucího mísení kontroly kriminality s kontrolou imigrace (van der Woude, Barker, van der Leun, 2017).

Výzkumy veřejného mínění ukazují, že radikální projevy vůči imigrantům a jejich prezentace jako zásadní hrozby mohou padat na úrodnou půdu, protože rezonuje s obavami a pocity veřejnosti. Naštěstí tyto projevy až dosud nevedly k četnějším aktům násilí ve vztahu k cizincům a migrantům. V roce 2015 bylo pouze pět trestných činů kvalifikováno policií jako motivovaných nenávistí k muslimům a pět motivovaných obecně nenávistí k Arabům. V roce 2016 Policie ČR zaznamenala 7 trestných činů motivovaných nenávistí k muslimům. Ve stejném roce Policie ČR zaznamenala také 8 trestných činů motivovaných nenávistí k Arabům.

Souhrnně evidovala Policie ČR v roce 2015 175 trestných činů s tzv. extremistickým podtextem, což reprezentovalo pouze 0,07 % všech evidovaných trestných činů v ČR (Zpráva o extremismu, 2016). V roce 2017 jich Policie ČR podle Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR evidovala 153. Nebyly nezaznamenány skutečně nebezpečné akce proti cizincům a migrantům (zapalování uprchlických zařízení, fyzická napadání ohrožující život, atp.). Většina radikálnějších projevů měla pouze verbální podobu – prostorem pro protiimigrační vyjádření byl internet (Zpráva o extremismu, 2016).

Nicméně při srovnání postojů veřejnosti s reálným stavem migračního pohybu v ČR a trestnou činností cizinců je zřejmé, že reakce veřejnosti vyjádřené ve výzkumech veřejného mínění (a prezentované často také na sociálních sítích) není úměrná tomuto skutečnému stavu. Veřejnost spíše reaguje na prezentaci migrace jako globální hrozby a civilizačního nebezpečí a na spojování islámu s terorismem. McDonald upozornil, že strach z kriminality imigrantů obdobně jako strach z kriminality obecně může být interpretován spíše jako signál obecného pocitu nejistoty a obav než jako barometr specifických postojů a zkušeností vůči imigrantům (McDonald, 2002). Jaap van Ginneken klade otázku, zda se některé z našich strachů, frustrací a agresi nestávají zcela neúměrnými realitě. První dekáda nového tisíciletí se toho zdá být příkladem. Pokud jde o západní svět, mnozí vědci hovoří o „kultuře strachu“. Co jsou stimulatory této rozšiřující se úzkosti? Pokračující imigrace „ne-Západních“ cizinců se zdá být jedním z významných aspektů této změny postojů. Ale do jaké míry mohou být skutečně činěni odpovědnými za všechna zla současnosti? (Ginneken, 2013)

4. 9. Závěry

Migračním pohybům, ať už v důsledku demografické, ekonomické či mocenské expanze, krizí, válek a konfliktů, přírodních katastrof, klimatických změn, neúrody a hladu, ekonomických a sociálních problémů apod. se v podstatě až dosud nelze vyhnout. Jevy, vedoucí k migraci, můžeme případně chápat z hlediska stability společností jako nežádoucí, ale z historického hlediska jsou migrační pohyby spíše obvyklé než mimořádné.

Je ovšem pravda, že migrační pohyby, zvláště jde-li o migraci probíhající v masových rozměrech, přináší také některá rizika, která mohou být dosti podstatná.

Z hlediska kriminologie se důsledky nezvládnutých migračních a integračních rizik mohou projevat v:

- a) nárůstu kriminality cizinců;

- b) vzniku a nárůstu konfliktů mezi majoritou a minoritami;
- c) nárůstu tzv. hate crimes, tedy zločinů vyplývajících z nenávisli, v tomto případě motivované odporem vůči určitým náboženstvím, kulturám či národnostem.

Význam těchto rizik odůvodňuje zájem kriminologů o kriminalitu, která se s migrací pojí, nebo může být jejím důsledkem. Studie, zpracovaná jako výstup z dílčí části projektu výzkumu organizovaného zločinu, se zaměřuje na současný stav v ČR z hlediska imigračních či tranzitních pohybů, kriminality spojené s cizinci a na reakce veřejnosti. Zabývá se také zapojením organizovaného zločinu do migračních pohybů, především z hlediska jeho projevu a forem na našem území.

Nelegální migrace se území České republiky ve sledovaném období hlavní migrační vlny v letech 2014–2016 ve srovnání s jinými evropskými zeměmi dotkla jen ve velmi omezeném rozsahu. Na rozdíl od devadesátých let se ČR nenacházela na hlavních trasách migrace. Za hlavní problém byli považováni migranti, kteří pocházeli ze států Blízkého a Středního východu, převážně islámských. Na území ČR se objevovali v malých počtech a byli jsme pro ně tranzitní zemí, ale přesto vzbuzovali největší obavy. Významně početnější migrace, pro kterou byla a je ČR cílovou destinací, tj. imigrace z Ukrajiny, Ruska a Vietnamu, takové obavy nevzbuzovala.

Z hlediska zapojení organizovaného zločinu nebyl výskyt velkých mezinárodních pašeráckých sítí v ČR prokázán; byly zjištěny případy převozu migrantů přes naše území, které byly ale zorganizovány mimo území ČR. Dotazovaní experti potvrdili, že organizátoři pašování se nenacházejí v ČR, ale vyskytují se „podél cesty“, zejména v Turecku, Řecku a domovských zemích migrantů a uprchlíků. Speciální české „buňky“, tedy skupiny pokrývající část trasy na našem území nejsou ustavovány na rozdíl od situace v devadesátých letech. Organizátoři a jejich pomocníci jsou obvykle krajané migrantů; je zde silná podpůrná role rodinných svazků a často se migranti spoléhají na pomoc příbuzných, kteří už jsou usídleni v cílových zemích.

Ve zkoumané vlně migrace podle poznatků Europolu a také podle poznatků z této výzkumné studie je organizace pašeráckých sítí podstatně volnější a flexibilnější. Relativně stabilizované skupiny vzájemně propojené mezi sebou nejsou ustavovány. Komunikace mezi organizátory spočívá spíše ve sdílení kontaktů a jejich předávání migrantům. Namísto osobního doprovázení migrantů po příslušném úseku trasy jsou migranti vybavováni těmito kontakty. Tento způsob organizace je ovšem umožňován také současnou úrovní komunikačních prostředků (mobilní telefony, Internet, sociální sítě).

Tento novodobý způsob organizace se zdá potvrzovat tezi o postupné transformaci organizovaného zločinu anebo alespoň jeho části od pevnějších a stabilizovaných struktur k volnějším a variabilnějším sítím založeným na kontaktech mezi účastníky (organizátory i migranty). Tyto variabilnější sítě jsou více adaptabilní a mohou flexibilně reagovat na situaci a příležitosti nebo hrozby.

Pro organizátory migrace je migrační vlna velmi výdělečným byznysem, neboť migranti obvykle platí za každou část trasy zvlášť a celková suma je odhadována na desítky tisíc EUR.

Cizincům a migrantům obzvlášť bývá připisován významný podíl na spáchané kriminalitě. Z vývoje evidované kriminality je ale zřejmé (kromě celkového poklesu evidované a objasněné kriminality, který je v průběhu posledních let v ČR zřetelný), že podíl trestných činů spáchaných cizinci na celkovém počtu spáchaných a objasněných trestných činů byl v uvedeném období relativně stabilní v rozmezí cca 5,7 % až 5,9 %. Při podrobnějším pohledu na podíl trestných činů spáchaných cizinci z tzv. třetích zemí (tj. kromě občanů zemí Evropské unie) je patrné, že jejich podíl v uvedených třech letech je v podstatě minimální na úrovni cca 2,2–2,3 %.

Výrazně početnější migrace přes území ČR v devadesátých letech probíhala bez významnější pozornosti ze strany veřejnosti, médií a politické sféry. Důvod může spočívat ve skutečnosti, že žádná z tehdejších migrujících národností či skupin migrantů nebyla označována jako riziková pro evropskou bezpečnost, kulturu a společnost, jakkoli mezi migranty byli také Muslimové a bojovníci z občanské války. Jenže nyní byla migrace (a zvláště migrace ze Středního východu a Severní a subsaharské Afriky) označena jako nebezpečná hrozba pro Evropu. Lidé vnímají uprchlíky jako bezpečnostní hrozbu nejen pro Českou republiku (přestože imigrace v podstatě nezvýšila podíl cizinců na spáchané evidované kriminalitě), ale rovněž pro Evropu a pro celý svět.

Objevuje se zde charakteristický rys v názorech veřejnosti na migranty a imigranty – negativní postoj je v zásadě zaměřen vůči imigraci z islámského světa. Přitom podstatně silnější imigrace ve skutečnosti probíhá z Ukrajiny a Vietnamu, ale není tak silnými negativními pocity veřejnosti doprovázena. Celkově obavy z imigrace u české veřejnosti neodrážejí reálný stav imigrace ani reálný vliv cizinců na spáchanou kriminalitu. Reagují spíše na obecně vnímanou hrozbu imigrace a jejich potenciálních rizik. V souladu s McDonaldem (McDonald, 2002) lze tak položit otázku, zda strach z kriminality imigrantů obdobně jako strach z kriminality nemůže být interpretován spíše jako signál obecného pocitu nejistoty a obav, než jako barometr specifických postojů a zkušeností vůči imigrantům.

v.

Organizovaná kriminalita v Ukrajině a její vliv na Českou republiku

5. 1. Úvod

Předkládaná studie byla zpracována pro Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Některá z dotčených témat byla též prezentována v příspěvku: *Kriminologická analýza jako indikátor narušení obranyschopnosti země v kontextu nových hybridních hrozeb* na mezinárodním odborném sympoziu: Kriminologie a její přínos pro bezpečnost státu v říjnu 2017 na Policejní akademii ČR v Praze.

Při výzkumu vývoje kriminality v Ukrajině a jejím vlivu na ČR se autor opírá o delší bezprostřední zkušenosti z Ukrajiny doplněné o konzultace s experty, ke kterým došlo mimo jiné i v rámci CEPOL Exchange Programme na Universitě Ministerstva vnitra Ukrajiny v Oděse. Samotný výzkum však probíhá již od roku 2014 na celém území Ukrajiny se zvláštním zaměřením na Doněckou, Luhanskou, Charkovskou, Oděskou, Lvovskou, Ternopilskou a Zakarpatskou oblast.

Materiál je záměrně široce zaměřen na celou řadu kriminálních aktivit. Nejde tedy o jejich detailní rozbor, ale celkové shrnutí a zasazení do kontextu vývoje kriminálních a diverzních aktivit. Některé z nich mají na Česko zcela přímý dopad, jindy jde o dopad zprostředkovaný. Žádné z nich však nelze ignorovat. Ukrajina je totiž s Českem úzce propojena.

Jde o sledování dlouhodobého, strategického vývoje především organizované kriminality, korupce a jejích dopadů na ČR. A to nejen v rámci budování starých kriminálních sítí orientovaných na pašování, obchod s lidmi, nelegální migraci, ale i v kontextu nových hybridních hrozeb, kde jsou pak tyto kriminální elementy i korupční sítě využívány v rámci hybridní agrese.

Ve studii autor navazuje na spolupráci s politologem a kolegou z Team4Ukraine Oleksandrem Nykonorovem, který 6. září 2017 zahynul spolu s dalšími čtyřmi kolegy při tragické dopravní nehodě v Rovenské oblasti.

Oleksandr Nykonorov pocházel z města Torez, v dnes okupované části Doněcké oblasti na východě Ukrajiny. V roce 2014 opustil Luhansk kvůli hrozbám ze strany donbaských separatistů. Nacházel se na „černé listině“ okupačních sil.

Díky spolupráci s ním bylo možné propojit politologii s kriminologií a použít kriminologickou analýzu jako jeden z prostředků identifikace narušení obranyschopnosti země v kontextu nových hybridních hrozeb. Zkušenost rusko-ukrajinského konfliktu totiž ukázala, že v rámci hybridní agrese nemusí být protivník proražen, ale může být i koupen, zkorumpován, kompromitován, infiltrován. V tom všem je využíváno i organizovaného zločinu jako jednoho z instrumentu hybridní agrese.

Ruská hybridní agrese proti Ukrajině probíhá minimálně od roku 2004. Rok 2014 však vešel do historie jako rok, kdy došlo k narušení základů bezpečnostního uspořádání Evropy a Ruska; za použití síly došlo k rozvratu a uchvácení území jednoho státu armádou druhého státu (Šír a kol., 2017).

Využití hybridních metod situaci dále komplikuje. Dělostřelectvo, tanky, pěchota nemusí být použity tam, kde zafungují metody informační války, kolaboranti, agenturní sítě, kybernetické útoky. Protivník nemusí být nutně poražen, stačí si koupit některé klíčové bezpečnostní složky státu.

V situaci Ukrajiny, kdy již korupce není problémem, ale systémem, jde o slabinu, kterou Rusko dlouhodobě využívá k narušování obranyschopnosti země. K podobným procesům však dochází i v dalších zemích. Zkorumpovaní úředníci a politici nejsou pouhými zločinci, ale i agenti cizí moci. A skupiny organizovaného zločinu nejsou pouhými kriminálníky, ale i diverzními skupinami protivníka.

Podle svědectví aktivisty a poslance Charkovské městské rady Artema Fysuna se mu před rokem 2014 dostalo do rukou několik ceníků, kde byl nabízen na prodej vojenský materiál. Nabízena byla i obrněná vozidla! Šlo o cílenou likvidaci armády za využití korupce. Tím byla výrazně snižována obranyschopnost Ukrajiny.

Územní celistvost Ukrajiny tak v první chvíli zachránili dobrovolníci. Ti po určitou dobu nastoupili na místo policie i armády. Občanská společnost je i dnes hlavním motorem reformem. Je třeba si totiž zcela otevřeně přiznat, že v ukrajinské státní správě stále fungují rozsáhlá korupční schémata a nezmizel ani vliv oligarchie. I přes tyto komplikace a vliv organizovaného zločinu se ale daří prosazovat reformy.

Úspěch lze pozorovat, především pokud jde o reformu armády a policie. Boji proti organizovanému zločinu a korupci se věnují i zcela nově vytvořené orgány. Z nich zmiňme především Národní antikorupční úřad Ukrajiny (NABU). Problémy jsou stále s reformou prokuratury, soudů a stále ještě nedokončenou reformou policejních složek.

Velmi důležitou roli v reformě a pomoci při řešení kriminality hrají v Ukrajině i mezinárodní partneři, především pak EU a USA. Česká republika je aktivní v předávání zkušeností v některých oblastech policejní práce a ve spolupráci policie s občanskou společností. I čeští odborníci však získávají celou řadu nových zkušeností. Jde tedy o vzájemně velmi výhodnou spolupráci, ke které české ministerstvo vnitra i vedení policie přistupují velmi zodpovědně a na Ukrajinu pravidelně v rámci různých programů vysílají kompetentní odborníky.

Jejich působení je významným příspěvkem k profesionalizaci ukrajinských bezpečnostních složek a pomáhá při identifikaci a řešení problémů, které se týkají nejen Ukrajiny, ale i České republiky. S jistotou mírou cynismu lze prohlásit, že je stále lepší řešit problémy na místě, než čekat až se přesunou k nám. Tedy s nimi u nich než bez nich u nás. Tyto programy jsou tak výrazným příspěvkem ke stabilizaci Ukrajiny, která je v zájmu ČR i EU.

5. 2. Skupiny organizovaného zločinu

Z kriminologického hlediska je třeba na Ukrajinu nahlížet v několika navzájem propojených kontextech. Již notoricky známým faktem je, že ukrajinské skupiny organizovaného zločinu působí i na území ČR a věnují se zde celé řadě kriminálních aktivit. Ty byly v 90.

letech a na počátku 21. století především pod kontrolu tzv. brigád. V ČR jich působilo několik, ze západní Ukrajiny šlo např. o Lvovskou, Mukačevskou, Iršavskou atd., byly však přítomny i skupiny z dalších částí země, Luhaňská, Krymská, Krivojrožská atd.

Většina ukrajinských skupin se však postupně modernizovala a infiltrovala do legálního businessu. Brigády byly nahrazeny korporacemi a v době vlády V. Janukovyče převzal organizovaný zločin kontrolu nad celým ukrajinským státem. Tehdy mafie měla možnost využívat státní, oficiální krytí pro provádění svých aktivit jak v Ukrajině, tak v zahraničí. Tato centralizace byla po roce 2014 opět narušena a řada ukrajinských skupin působí opět samostatně. Další příležitostí k výtěžku je i válka s Ruskem a nestabilní situace na východě země.

Na území Ukrajiny též pravidelně dochází ke krádežím energetických surovin, a to jak přímo narušováním produktodů, tak třeba promíchávám kvalitního uhlí s nekvalitním z tzv. kopanek (nelegálních šachet). Trh je též deformován tím, že vlivné korporace převzaly kriminální metody a uměle zvyšují ceny.

Válka a okupace donutila řadu lidí k emigraci. Někteří museli na okupovaných územích nechat většinu svého majetku. Této tísně tak využily tzv. černé realitní agentury. Lidé narychlo opouštějící svůj domov nabízeli výměny svých bytů za byty v zahraničí včetně ČR. Tyto výměny byly však pro původní majitele velmi nevýhodné. Za pětipokojový byt nedaleko pláže na Krymu tak třeba získali třípokojový byt v severních Čechách.

Těmi dnes asi nevydělečnějšími aktivitami organizovaného zločinu je ve vztahu k ČR a EU nelegální migrace a obchodování s lidmi a pašování. Do EU i přímo do České republiky se prostřednictvím ukrajinských pašeráckých skupin dostává řada neprocleného a nelegálního materiálu. Jde především o cigarety, drogy, zbraně. Součástí těchto pašeráckých sítí jsou skupiny organizovaného zločinu působící i v Ruskem okupovaných částech Ukrajiny. Ty využily okupace pro uskutečnění nelegálních aktivit a osobní obohacení. Často spolupracují nejen s okupačními úřady a ruskými bezpečnostními silami, ale i se zkorumpovanými představiteli Ukrajiny (Nykonorov, 2017).

Spolupráce ruských a ukrajinských kriminálních skupin, okupace části Ukrajiny Ruskem a korupce, představují v kombinaci s aktivitami pašeráckých skupin na vnější schengenské hranici s Ukrajinou velmi nebezpečnou situaci. Některé skupiny mají takto otevřené trasy až ze střední Asie, přes Ukrajinu až do EU. S pravděpodobností hraničící s jistotou můžeme říci, že pašeráckými cestami se do EU dostávají drogy, a dokonce i zbraně. Zbraněmi je ukrajinský černý trh prakticky přesycen a nálezy neregistrovaných zbraní včetně automatických jsou běžnou součástí práce ukrajinské policie především na východě země. Ukrajina je tranzitním prostorem pro drogy a na území separatistických republik jsou kromě falešných cigaret vyráběny i falešné léky. Ty jsou určeny především pro ukrajinský trh.

Bližší ověřené informace o pohybu léků a drog však nelze v této chvíli poskytnout. Cigarety firmy Chamadej jsme však měli možnost koupit v pražských trafikách. Byly na-

bízeny za nižší cenu a odlišovaly se výrazně horší kvalitou. Jednoznačně je identifikovali lidé pocházející právě z východní Ukrajiny. Krabičky ani kolky se však nijak neodlišovaly od běžné produkce světových značek.

Pašované zboží se do EU dostává velmi často přes Zakarpatskou oblast a většinou přes maďarskou hranici dále do EU. Pro převádění nelegálních migrantů je většinou využíváno horských průsmyků na Slovensko a Polsko. Tyto přechody jsou však velmi rizikové a ukrajinská pohraniční stráž nelegální migranty poměrně často zachytí. Na hranici s Maďarskem v okrese Berehovo však ukrajinští pašeráci vytvořili situaci, kdy pašování materiálu nebylo spojeno prakticky s žádným rizikem. Nakoupili řadu pozemků přímo v pohraniční zóně, které se prakticky dotýkaly maďarského území. Z ukrajinské strany byla tak hranice otevřena a pozorovatelé pašeráků nacházející se na soukromých pozemcích někdy až 1 km širokých, měli dostatek času varovat před případnými blížícími se patrolami pohraničnicků. Tyto soukromé pozemky byly oploceny, byly zde pozorovatelné. Na hranicích docházelo k přestřelkám mezi pohraničnickými a pašeráky. Od maďarského území dělil tyto soukromé pozemky jen 5 metrů široký pás země s ploty. Jejich překonání nepředstavovalo v takto komfortních podmínkách žádný velký problém. Šlo vlastně o soukromou hranici.

Celý systém byl podle zpráv z ukrajinských médií kontrolován etnickým Maďarem žijícím na Ukrajině Atilou Horvátem (známým pod přezdívkou Doki). Horvát si postupně vybudoval dobré kontakty s maďarskými kriminálními strukturami i bezpečnostními orgány ve městě Berehovo. To mu umožnilo především v letech 2014 a 2015 realizovat velké množství pašeráckých operací. Ve středu jeho zájmů nebyl však „export“ nýbrž „import“! Z Maďarska do Ukrajiny dovážel ve velkém produkty z máku určené pro výrobu drog (vývar z makové slámy).⁹

Z Ukrajiny do EU se pak toto cestou dostávalo velké množství jiných drog, zbraní, hotovosti, cigaret a též jantaru, který je v Ukrajině nelegálně dobýván způsobem, který silně poškozuje přírodu.

V příhraničních zónách kolem města Berehovo byl každý druhý dům skladem nelegálního materiálu. Šlo o klíčovou ukrajinsko-evropskou pašeráckou trasu. A byla využívána i celou řadou dalších skupin, kterým byly její části pronajímány.

Situace se však začala komplikovat, když Maďaři několikrát zatklí celou směnu zkorumpovaných pohraničnicků a celníků. Asi před rokem nebo rokem a půl byla tato trasa zablokována. Výrazně se tak snížilo množství materiálu, které bylo možno převážet.

Pašování přes tuto soukromou hranici definitivně ukončila odstrašující operace ukrajinských pohraničnicků a dalších ozbrojených složek Ukrajiny v listopadu 2017. Byly využity

9 Як „Докі“ зміг приватизувати ділянку на кордоні, – 3MI, goloskarpat.info/boundless/5a11ce3756d25/?utm_content=031,19.11.17.

vrtulníky, vojenská technika a zapojeny byly speciální jednotky. Došlo k asi 100 prohlídkám bytových i nebytových prostor. Horvát, i osoba, která na katastrofu umožnila prodej těchto pozemků v pohraniční zóně, byli zatčeni a později propuštěni do domácího vězení.¹⁰

Pašování do Evropy však pochopitelně přerušáním jedné cesty neskončilo. Již nyní se v ukrajinských médiích hovoří o tom, že podobné „soukromé hranice“ figurují i u hranic s Rumunskem. Kromě toho existuje celá řada jiných způsobů a cest, jak nelegální materiál přepravovat.¹¹

Je však zřejmé, že komplikace s pašováním přes Berehovský okres způsobily řadě pašeráckých skupin určité těžkosti. Není tedy asi náhoda, že ve stejné době se v samotném Doněcku v trafikách objevily cigarety s českým zdravotním varováním. Šlo pravděpodobně o cigarety určené pro český černý trh. Nepodařilo se je ale propašovat, a proto se je výrobci rozhodli prodat na místě. Na okupovaných územích Ukrajiny jde prý o poměrně častý jev. Jsou zde k prodeji i krabičky s německými nebo rumunskými nápisy (Soukup, 2017). Takto bezskrupulózní porušování zákona je však možné pouze v okupovaných oblastech země. K ještě brutálnějšímu porušování zákonů pak dochází na Ruskem dočasně anektovaném Krymu.

V těch územích, která zůstala pod kontrolou ukrajinské vlády, se přes všechny těžkosti daří některé reformy prosazovat. Jejich motorem je aktivní občanská společnost, která – spolu s tlakem zahraničních partnerů – je jedním z důležitých instrumentů při prosazování reformy a likvidaci korupčních sítí a moci zločineckých skupin. A určité úspěchy v tomto ohledu již pozorujeme. Byla zavedena majetková příznání nebo systém centralizovaných nákupů ProZorro.

Rovněž zahraniční partneři se mohou v Ukrajině mnohemu naučit. V rámci vzájemné spolupráce by i oni měli být schopni využít získaných zkušeností s těmi aspekty bezpečnostního systému, které na Ukrajině fungují dobře. Zvláště ve vojenské oblasti byla konsolidace provedena bleskovým způsobem a má solidní výsledky.

Celkově je společnost transparentnější a otevřená krádež nebo podvod by mohl být spojen s velkými komplikacemi. I skupiny organizovaného zločinu a kriminální syndikáty tak musí hledat sofistikovanější způsoby práce a svoji nelegální činnost lépe konspirovat.

V Ukrajině se tak často setkáte s názorem, že skokové zdražení v oblasti povinných plateb v sektoru energetiky a komunálních služeb je součástí komplotu, jehož cílem je vyvedení státních peněz do rukou oligarchů a s nimi spojených skupin. Pozorovatelé upozorňují na to, že zvýšení sazeb nemá z hlediska státního rozpočtu příliš logiku, neboť větší část potřebných plateb bude dodavatelům hrazena prostřednictvím podpor.

10 СПЕЦОПЕРАЦІЯ НА ЗАКАРПАТТІ. ЩО ВІДОМО ПРО „ЕКС-КОРОЛЯ КОНТРАБАНДИ“, ЯКИЙ ВОЛОДІВ ПРИВАТНИМ КОРДОНОМ Більше читайте тут: <https://tsn.ua/ukrayina/specoperaciya-zakarpatti-scho-vidomo-pro-korolya-kontrabandi-yakiy-volodiv-privatnim-kordonom-1042265.html>, tsn.ua/ukrayina/specoperaciya-zakarpatti-scho-vidomo-pro-korolya-kontrabandi-yakiy-volodiv-privatnim-kordonom-1042265.html, 19. 11. 2018.

11 Угорець привласнив прикордонні ділянки на Закарпатті та налагодив транзит контрабанди, ТСН https://youtu.be/LVeGW_jkNOs

Ředitel analytického a výzkumného centra „Institut města“ Oleksandr Sergienko k tomu řekl: „Vláda úmyslně nadhodnocuje tarify za účelem dalšího zavedení systému dotací – jedná se o jiný systém vyvádění peněz ze státního rozpočtu. (...) Cílem politiky vlády má být úspora energie. Ukazuje se ale, že vláda rozdělí 24 miliard na podporách a jen 50 milionů bude investováno do nových kotelen. Tedy přesně naopak, než by bylo v zájmu Ukrajiny a jejích obyvatel.“¹²

Je třeba zdůraznit, že podpory jsou vypláceny dodavatelům, tj. monopolům a nikoli spotřebitelům. Kromě toho jsou nastaveny tak, že se nevyplácí energií šetřit. Lidé platí většinou pevně stanovenou částku. Ti, kdo nejsou schopni ji uhradit, mohou být od dodávek odštěpeni. Jindy není teplo dodáváno proto, že podpora nebyla z různých důvodů dodavateli zaplácena. V řadě případů tak vidíme, jak si lidé, zčásti v důchodovém věku, nosí dříví na otop, případně topí nebezpečnými materiály, což již vedlo k několika tragédiím.

Od 1. července 2016 se tarify ceny tepla zvýšily o 75–90 %. Přesné procento zvýšení je různé u různých dodavatelů. Vláda též rozhodla o maximální maloobchodní ceně plynu pro domácí spotřebitele. Toto zvýšení cen ovlivnilo vytápění a ohřev vody, což se projeví v různých oblastech v závislosti na poskytovateli služeb. Zvyšují se i ceny za vodu v rozmezí 5–50 %.

Dle oficiálních zdrojů je dnes podporami pokryto asi 60 procent spotřeby. Při nahlédnutí do dokumentů, na základě kterých je výše subsidií vypočítávána pro konkrétní domácnost a ze které vyplývá i částka, kterou má zaplatit občan, jsme však zjistili, že podpora může pokrývat i 80 procent spotřeby. Prostor pro machinace je tak ve všech případech velký. Dle situace jsou pak některé domy přetopené, jinde žijí lidé v chladu anebo topí jiným způsobem (Nykonorov, 2017).

Je tedy poměrně logické, že ve společnosti vznikají různá podezření. A že řada lidí je přesvědčena, že je státem okrádána. Tato podezření by měla být v každém případě prošetřena a při svém uvažování nad situací v zemi by ji měli zohlednit političtí analytici i představitelé mezinárodního společenství. Pokud je totiž toto podezření pravdivé, nejde pouze o gigantický podvod, ale o zločin, který narušuje politickou a ekonomickou stabilitu společnosti i státu. Zhoršení životní úrovně vede k dalším emigracím. Tím Ukrajina přichází o nejproduktivnější části společnosti a problémy se dále prohlubují. Jde tedy o typ zločinu, kdy obětí je společnost jako celek s obrovskými sociálními, kriminologickými i politickými důsledky.

Jedním z největších problémů ukrajinské společnosti jsou obrovské rozdíly mezi malou skupinou extrémně bohatých a zbytkem společnosti, která se v rámci různých schémat stává permanentní obětí často velmi dobře legalizovaných a latentních kriminálních schémat. V přeneseném slova smyslu lze říci, že organizovaný zločin je do řady státních struktur stále „přihlášen pod loginem administrátora“. Řadu těchto struktur lze v řadě případů charakterizovat jako mafie – tedy zločinecké skupiny, které usilují o politickou moc,

12 Житлові субсидії перетворили у чергову корупційну схему, jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/zhitlov-subsidiji-peretvorili-u-chergovu-korupcju-skhemu-42469, 11. 5. 2015.

monopolizaci násilí a kontrolu nad zájmovými teritorii.¹³ Ve východoevropském prostředí se však spíš používá termínu oligarchie. Samotná kriminální činnost těmito syndikáty provozovaná již není tím největším nebezpečím, které z jejich existence pramení. Daleko větším nebezpečím je jejich mocenský potenciál, který jim dovoluje ovlivňovat ekonomiku a politiku státu. Jsou to totiž často oligarchické struktury, které určují pravidla.

Kritická kriminologie v tomto kontextu upozorňuje na to, že určité skutky se dostávají do centra pozornosti trestní politiky a jiné, třeba i společensky nebezpečnější, nikoli. Zákony určující, zda bude určitý typ jednání prohlášen za trestný a v důsledku toho i sankcionován, záleží výlučně na tom, že bude takto označen, nikoli na tom, že je, resp. není „skutečně“ kriminálním deliktem (Kuchta, Válková a kol., 2005).

Trestná činnost jako taková je totiž definována zákony. A jedinci nebo společenské vrstvy, které mají přístup ke státní moci, mohou prosazovat jejím prostřednictvím své vlastní ekonomické a politické zájmy (Nykonorov, 2017).

Ve sféře kriminálního polosvěta tak zůstávají pouze méně vlivné skupiny organizovaného zločinu. S jejich bezskrupulózními kriminálními nájezdy se však v Ukrajině setkávám též. Mnohým ukrajinským občanům se nedaří opustit tento začarovaný kruh ani mimo Ukrajinu, a i v České republice se občané Ukrajiny stávají obětí ukrajinských skupin organizovaného zločinu.

5. 3. Kriminalizace a viktimizace jako norma

Nejde totiž pouze o organizovaný zločin a jeho pachatele. Jde též o velké skupiny osob, které jsou smířeny s rolí oběti anebo jsou ochotny až příliš riskovat při hledání práce v zahraničí. V rámci Ukrajiny i ukrajinských komunit v zahraničí tak dochází k viktimizaci celých skupin. Příčinou toho procesu je bezvýhodná sociální situace konkrétních jednotlivců a často extrémní komplikace spojené s vyřizováním všech povolení, která jsou pro práci v zahraničí potřebná. Často je tedy minimálně první výjezd spojen s porušením nějakých předpisů nebo zákonů. Migrační legislativa v EU i jednotlivých národních státech je totiž někdy tak komplikovaná, že dodržet všechny povinné požadavky je složité, ne-li nemožné. V ČR této komplikovanosti zneužívá tzv. česko-ukrajinská vízová mafie. Kromě toho v současné době končí mnohým Ukrajincům v ČR tzv. doplňková ochrana, kterou někteří z nich získali na dobu dva roky. Řada z nich se nemá kam vrátit. Válka v jejich původních domovech však stále trvá.

Na základě mnoha rozhovorů s občany Ukrajiny se dozvídáme, že v řadě případů je viktimizace a kriminalizace běžnou součástí jejich života při hledání práce v zahraničí. Řada z nich je s tímto faktem smířena. Ukrajinci tak nebrání svá práva a přistupují na velké kompromisy. Dále pak již můžeme uvažovat o míře nátlaku a manipulace, která byla ze strany skupin organizovaného zločinu využita, a též o míře porušení zákonů ze strany zahraničních pracovníků z Ukrajiny.

¹³ K termínu „mafie“ viz Nožina, M. Mezinárodní organizovaný zločin v České republice, s. 156.

Dozvídáme se například, že v ČR pracují někteří Ukrajinci na polské pracovní vízum. Jiní pracují v EU bez pracovního povolení, někteří jsou v zahraničí již tak dlouho, že jim skončila i platnost pasu. Vědomě tedy porušují zákon hostitelské země. V Ukrajině je však na jejich příjmech závislá celá rodina a jiné možnosti zajištění jejich důstojného života nejsou v konkrétní situaci k dispozici. V této situaci tedy konkrétní pracovník čeká, až bude odhalen, anebo až se s dostatečnými úsporami bude moci vrátit domů. To může trvat 5 i 10 let. Je to hra o štěstí a úspěch. Mnohým se daří výrazně vylepšit životní úroveň celé rodiny, jiní končí v záchytných střediscích s výjezdními příkazy. Jiní jsou dlouhodobě zneužíváni jako otrocká pracovní síla v zemědělství, stavebnictví, ve výrobě atd. Zaměstnání jsou často přes prostředníky, na kterých jsou pak plně závislí, dostávají jen část mzdy, kterou by dostávali, pokud by byli zaměstnání na běžnou pracovní smlouvu. Existence a míra výdělku těchto zprostředkovatelů je též přímo úměrná složitosti migrační, cizinecké, pracovní a vízové legislativy a předpisů. Ani toto však nejsou ty nejhorší možnosti. Občané Ukrajiny bývají zneužíváni jako tzv. bílí koně, ženy jsou zneužívány k nucené prostituci. Ta se v ČR v posledních letech přesunula z ulic a klubů na priváty. Důsledkem je to, že z této oblasti máme méně informací.

Na základě rozhovorů s některými ženami z Ukrajiny, které byly v ČR nuceny k prostituci, lze konstatovat, že fyzické násilí není v řadě případů k ovládnutí oběti vůbec nutné. Stačí právě ony popsané komplikace a psychologický nátlak. Autor hovořil např. se ženou, která vysvětlila, že by dělala jakoukoli práci včetně prostituce, neboť v rodné vesnici na Ukrajině dluží zločinecké skupině velké množství peněz, které musí vydávat na léčení jednoho ze svých příbuzných. Situace je vyhrocená a ona se bez peněz domů vrátit nemůže.

Velmi těžké jsou též osudy Ukrajinců, kteří během práce v ČR onemocněli nebo utrpěli těžké zranění. Dluhy za léčení osob s komerčním zdravotním pojištěním pak dosahují astronomických částek.

Jde tedy často o velmi komplikované lidské osudy. Je třeba zásadně rozlišovat mezi kriminálními elementy, které se věnují násilné trestné činnosti, organizovaným krádežím a podvodům nebo výběru výpalného a mezi lidmi, kteří těžce po léta pracují nelegálně v zahraničí, aby uživilí svoji rodinu v Ternopilské nebo Zakarpatské oblasti.

Ani Ukrajinci, kteří řeší svojí složitou ekonomickou situaci v rámci Ukrajiny, se však nevyhnou procesu kriminalizace nebo viktimizace. V důsledku situace, která byla naznačena v předchozí kapitole, se totiž velká část podnikatelských aktivit v Ukrajině přesunula do neoficiální tzv. šedé ekonomiky. Obecně platí, že vyžít v Ukrajině pouze s oficiálním příjmem je složité. Uvádět čísla ze statistik o průměrných platech nebo důchodech nemá velký smysl. Ty se totiž region od regionu velmi liší, a především z logiky věci nezahrnují nepřiznanou část příjmů, které tvoří výrazný segment ukrajinské šedé ekonomiky. Velké skupiny lidí žijí na hranici nebo za hranicí chudoby. Nejohroženější skupinou jsou v tomto směru penzisté. Problémy, nejen v jejich případě, řeší další příjmy získané právě v rámci šedé ekonomiky. Zde máme na mysli především drobné nezaregistrované podnikání, například prodej vlastních výrobků, produktů drobného zemědělství, taxikářství, provozování opraven oděvů, bot, servis automobilů atd. Ti, kdo nemají možnost si takové příjmy zajistit a nemají podporu z jiných zdrojů, jsou odsouzeni k chudobě a v řadě případů i k bezdomovectví (Nykonorov, 2017).

Ani nelegální činnost nelze v řadě případů chápat tak jednoznačně, jak tomu bývá v Česku. Nejviditelnějším příkladem je chování prakticky všech ukrajinských taxikářů. Jejich služby jsou velmi levné a zákazníci většinou spokojeni. Prohřešky, za které v jiných zemích hrozí ztráta licence, jsou však považovány za normu. Taxametry se buď nepoužívají anebo nejsou ve voze vůbec umístěny. Řada vozů není ani nijak označena, natož pak schválena pro provoz taxislužby. Když neznalý zákazník požádá o vystavení účtu, je většinou odmítnut nebo je upozorněn, že cena v takovém případě vyletí do takové výše, že celý obchod se stane pro obě strany nesmyslným. Případně je mu nabídnut dokument připomínající prázdný účet s nabídkou vyplnit si takovou sumu jaká bude třeba.

Asi polovina ukrajinské ekonomiky je tak realizována tímto pololegálním způsobem. Úroveň šedé a černé ekonomiky je na Ukrajině již tak vysoká, že v kombinaci s pokračujícím vysáváním státního a regionálních rozpočtů již nestačí veřejné rozpočty pokrývat základní potřeby společnosti. A tím dochází k jakési „sekundární viktimizaci“.

I zde tak pozorujeme stav, kde je pro řadu obyvatel Ukrajiny skoro nemožné vyhnout se situaci, kde jsou obětmi nebo pachatelé. Proces viktimizace a kriminalizace je tak běžnou součástí jejich života jak v Ukrajině, tak v zahraničí. Z výše popsaných důvodů je však zároveň třeba konstatovat, že v řadě případů za toto jednání skutečně nemohou nést plnou odpovědnost. Existuje zde nedostatek jiných příležitostí. Nejde tedy o situaci srovnatelnou se zeměmi střední nebo západní Evropy.

Od kritické kriminologie, s jejíž pomocí jsme charakterizovali chování ukrajinské mafie – oligarchie, se přesouváme k teorii subkultury, kdy se příslušníci nižších společenských vrstev nechávají k delikvenci vést prostředím, v němž se ocitli díky nezvratnému osudu. A vzhledem k tomu, že určitá míra delikvence je ve výše popsaném prostředí normou, je nemožné označit všechny tyto osoby za zločince. Tyto „delikventní subkultury“ vznikají podle Alberta Cohena v důsledku sociální nerovnosti. Což velmi přesně vystihuje situace celých vrstev ukrajinské společnosti a opět se může zvažovat pouze míra delikvence. Zde je třeba podívat se do „spisu“ konkrétního člověka. Ve stejné situaci jako se nacházejí miliony Ukrajinců, se totiž nacházeli i mnozí oligarchové a mafiánští bossové. Ti však překročili běžně přijímané „normy delikvence“ a dopouštějí se trestných činů, které mají celostátní a někdy i globální dopad.

I zde však můžeme pokračovat s uplatněním teorie delikventní subkultury, kdy nemajetný jednatel nemůže dosáhnout společensky významného statusu, protože mu chybí prostředky k tomu potřebné (vzdělání, peníze, výchova aj.). Jinak nedosažitelný status si nahrazuje členstvím v mládežnickém gangu – skupině jedinců, která se potýká s podobnými problémy, což je podle Alberta Cohena „reakce na frustraci“. V této komunitě jsou uznávání a splnění určité podmínky, posunou se v hierarchii výše. Navíc se mohou majoritní společnosti „pomstít“ za to, čeho se na nich dopustila (Cohen, 1955).

Nejvýraznějším představitelem tohoto typu kariéry je životní dráha bývalého prezidenta Ukrajiny V. Janukovyče. V roce 1967 byl tehdy sedmnáctiletý Janukovyč odsouzen na 3 roky vězení za účast na loupeži jako člen zločinného gangu „Pivnovka“. Dokumenty, týkající se soudu, jsou dnes jen velmi těžko dohledatelné, některé úplně zmizely. V roce 1978 shledal Oblastní soud v Doněcku Janukovyčovo odsouzení bezdůvodným. To mu

umožnilo vstoupit do Komunistické strany a pokračovat v úspěšné kariéře. V Doněcké oblasti prošel řadou funkcí a v roce 1997 byl prezidentem Ukrajiny Kučmou jmenován gubernátorem.¹⁴ Sirotek ze zapadlého hornického města Jenakijevo tak ušel skutečně dlouhou cestu.

To, že byla trestanému Janukovyčovi umožněna kariéra v Komunistické straně, je prakticky nepředstavitelné, bez toho aniž by podepsal závazek KGB. Lidem s vězeňskou zkušeností byla totiž stranická kariéra zapovězena. Získávání spolupracovníků z kriminálního prostředí bylo ale běžným způsobem práce sovětských a dnes ruských tajných služeb. Nešlo však pouze o operativní práci v prostředí – získávání informací, ale i politickou práci, kdy jsou osoby, na které existuje velké množství kompromitujících informací, využity v zájmu cizí moci. Stejně metody byly využívány i v rámci hybridního konfliktu. Od čistě kriminologických a teroristických úvah se tak dostáváme k pohledu bezpečnostně politickému, kdy exponenti organizovaného zločinu ohrožují stabilitu státu. Nejde již jen o finanční zisk, ale o instrukce od řídicích orgánů a prosazování zájmů Ruska v Ukrajině i jinde ve světě.

5. 4. Společnost a státnost jako oběť kriminální agentury

Kriminálně-agenturní síť, jimž je věnována tato část studie, by měly být přednostním objektem pozornosti bezpečnostních složek. Jde především o ty aspekty, kdy organizovaný zločin ohrožuje samu existenci státu a kdy již nejsou kriminální aktivity pouze pokračováním obchodu jinými prostředky, ale kdy jde o využívání organizovaných kriminálních struktur v rámci politického boje i v rámci širší vojenské strategie. V tomto ohledu může mít kriminologický výzkum zásadní přínos pro bezpečnost státu a kriminologická analýza může být vhodným indikátorem možných ohrožení bezpečnosti státu.

Aktivity organizovaného zločinu a s tím související korupční síť výrazně ohrožují bezpečnost společnosti a státu i mezinárodní stabilitu. Vždy jsou příčinou masivních úniků finančních prostředků ze státního rozpočtu a mají přímý dopad na životní úroveň v dané zemi. Jde zde o zcela konkrétní ukazatele, jako je průměrná mzda, sociální zabezpečení, úroveň zdravotnictví, daňové zatížení a cenotvorba.

Například v porovnání Německa, Česka a Ukrajiny je zcela jasné, že s nižší úrovní korupce přichází i vyšší životní úroveň. A nejde zde v žádném případě o nějaké pevně dané hospodářské podmínky. Centrálně řízené hospodaření skončilo ve východní Evropě již před čtvrt stoletím!

Zcela objektivně lze konstatovat, že právě Ukrajina – druhá největší země Evropy (604 tisíc km²) – by se svými 45 miliony obyvatel, přístupem k teplým mořím, obrovskému nerostnému bohatství, rozvinutou jadernou energetikou a úrodnou černozemí měla být jednou ze zemí s nejvyšší životní úrovní v Evropě. V této velmi bohaté zemi však žijí miliony lidí v chudobě. To má jen jeden důvod a tím je rozsáhlá a dosud velmi vysoká moc kriminálních syndikátů, oligarchů a zkorumpovaná státní správa. Velká část veřejných prostředků je tak spotřebována malou skupinou extrémně bohatých oligarchů (několik

14 Lenta.ru, Янукович, Виктор, <http://lenta.ru/lib/14159876/>, nahlíženo 20. 2. 2013.

desítek lidí) a na ně napojených pomocníků (několik tisíc lidí). Masivní korupční sítě ohrožují legalitu státu, obyvatelstvo ztratilo důvěru v to, že s odevzdanými daněmi bude naloženo hospodárně. Na stavu infrastruktury nebo zdravotnictví se jim pak toto po-
dezření potvrzuje. V důsledku toho i legální podnikání přenáší část svého zisku do šedé ekonomiky, tak jak bylo popsáno v předchozí kapitole.

5. 5. Kriminální agentura jako instrument hybridní agrese¹⁵

Z hlediska České republiky je Ukrajina důležitá z několika úhlů pohledu. Jde o již výše částečně popsané problémy spojené s rozšiřováním modelů kriminálního jednání a kriminálních a pašeráckých skupin. Dalším, z hlediska bezpečnosti státu i důležitějším úhlem pohledu, je využití kriminální agentury v rámci hybridního konfliktu.

Pro ČR i EU je ukrajinská zkušenost velmi důležitá z hlediska metod, které byly a jsou Ruskem proti Ukrajině využívány. Vůči Ukrajině vzhledem k okolnostem a destabilizaci způsobené Revolucí důstojnosti byla příležitost udělat o několik kroků více a aktivita se stala více viditelnou. V ostatních zemích čeká na příležitost. Pokud se taková příležitost vyskytne, bude zcela jistě využita.

Kriminální agentura je využívána nejen pro destabilizaci země, ale kriminální elementy jsou využívány v rámci okupační správy. Prakticky všichni „politici“ dosazení do funkcí na okupovaném Krymu a v separatistických územích východní Ukrajiny mají kriminální minulost.

Ruské tajné služby též korumpují a získávají kompromitující materiály na zájmové osoby v byznysu a politice. Na příkladu Janukovyče vidíme, že míra spolupráce a prosazování zájmu cizí moci v Ukrajině bylo přímo úměrné významu pozice, kterou Janukovyč zastával. Tato spolupráce nabyla na důležitosti v roce 2010, kdy se šéf Doněckého klanu V. Janukovyč stal i prezidentem. A mafie de facto převzala kontrolu nad celým státem. Janukovyčovým prostřednictvím byla do ukrajinské státní správy dále, a tentokrát již velmi masivně, nasazována ruská agentura, byly likvidovány bezpečnostní složky včetně armády.

Majstrštykem mělo být v únoru 2014 vyhlášení Charkova prozatímním hlavním městem Ukrajiny, kde by byly pod vedením Janukovyče umístěny orgány nejvyšší státní moci, které by otevřely cestu k ruské intervenci. Charkov měl být stejně jako v roce 1917 bránou agrese ke zbytku Ukrajiny. To byl hlavní důvod, proč Janukovyč z Kyjeva uprchl právě sem. V klíčovém okamžiku však agent Janukovyč selhal. Poslanci Nevyšší rady, kromě těch nejdiskreditovanějších, svého bosse zradili. Láska na Olympu bývá velmi vypočítavá. Janukovyč, který již necítil dostatečnou podporu, uprchl do Doněcku, dále na Krym a odtud byl již eskortován ruskými silami do Rostova na Donu. Tím jeho politická kariéra skočila (Rušenko, 2017).

15 To, co rozumíme pod hybridní hrozbou, je primárně metoda, způsob, jakým je vedena konfrontace, respektive konflikt. Tento způsob vedení konfliktu představuje širokou, komplexní, přizpůsobivou a integrovanou kombinaci konvenčních a nekonvenčních prostředků, otevřených a skrytých aktivit, majících primárně charakter nátlaku a podvratné činnosti, které jsou prováděny vojenskými, polovojenskými a různými civilními aktéry - viz <http://www.mvcr.cz/cthh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>

Rusové pak museli ustoupit z původních plánů a celou hru spustit o několik pater níže – zaměřit se na práci s méně vlivnými agenty a kolaboranty na nižších pozicích. I zde však hráli a hrají kriminální elementy podstatnou roli. Těmito lidmi jsou dodnes obsazeny klíčové pozice v okupovaných částech Ukrajiny.

Celá ruská agrese v Ukrajině je vyvrcholením dlouhodobé aktivity, jejichž součástí je informační válka, kybernetické útoky, sběr informací, rozkládání bezpečnostních a politických struktur protivníka prostřednictvím kolaborantů, agentů a korupce. Část z nich přešla na stranu ruských okupačních sil až během konfliktu (Alexandr Zacharčenko, nejvyšší představitel samozvané Doněcké lidové republiky), jiní však spolupracovali s Kremlem řadu let (Igor Plotnickij, bývalý nejvyšší představitel samozvané Luhanské lidové republiky).

S pravděpodobností můžeme říci, že podobně dlouhodobě a systematicky působí Kreml i v zemích EU. Zájmové osoby podporuje v kariéře finančně i informačně, jiným se naopak pokouší škodit.

Pro lepší orientaci v prokremelských skupinách včetně těch kriminálních, jsme vytvořili s O. Nykonorovem jakousi „kategorizaci“. Ta byla sice vytvořena na základě ukrajinské zkušenosti, je však jakýmsi varováním i pro země další. Ukazuje se totiž, že Kreml metody příliš nemění a např. Pravoslavná církev Moskevského patriarchátu nebo extremistické politické strany (levé i pravé) jsou v zahraničí využívány podobnými způsoby. Stejně tak je to i s kriminálními skupinami.

Skupina/osoba s určitým destruktivním potenciálem je finančně a informačně podpořena, případně instruována tak, aby v určité části konfliktu plnila určitou roli. Pokud se později ukáže jako nepotřebná, bude marginalizována, případně likvidována. Skupiny/osoby i jejich motivace jsou různé a ke každé z nich je třeba přistupovat odlišně. Každá se nachází v jiném postavení. Hlavní aktéry konfliktu lze orientačně rozdělit do následujících skupin a podskupin a zvláštní místo zde opět zastávají i kriminální elementy.

Idealisté: Byli využiti v „první fázi“ konfliktu (2014–2015), dnes jsou staženi nebo byli zlikvidováni, neboť se nehodili do nového konceptu. Prosazovali totiž myšlenku oddělení Krymu a Donbasu od Ukrajiny a připojení těchto regionů k Ruské federaci, nebo viděli další rozvoj těchto oblastí jako nezávislých kvazi-státních útvarů. Tuto skupinu je však třeba ještě dále rozdělit na další podskupiny:

Imperialisté: Vyzývali ke sjednocení Ukrajiny, Běloruska a Ruska do jednoho státu. Euro-majdan vnímali jako ohrožení tohoto procesu, a proto aktivně podporovali Anti-majdan. Zástupce této skupiny lze též často charakterizovat jako pravoslavné náboženské fundamentalisty Moskevského patriarchátu ruské pravoslavné církve. Významnou část této skupiny pak tvoří občané Ruské federace, kteří přijeli na Donbas a Krym prosazovat ideologii ruského imperialismu.

Iredentisté: Šlo o zastánce oddělení Donbasu a Krymu od Ukrajiny a jeho připojení k Rusku. V 2013 aktivně podporovali vstup Ukrajiny do Celní Unie a Euroasijského svazu.

Separatisté: Tvoří v tomto výčtu pouze jednu ze skupin, a jistě ne tu nejdůležitější. Separatisté prosazují oddělení okupovaných regionů od Ukrajiny a vyhlášení nezávislých kvazi států typu „DNR“ a „LNR“ nebo „Novorusko“

Opportunisté: Takto označujeme osoby, které se přizpůsobují změnám v politickém režimu v souvislosti. A právě tak lze charakterizovat i většinu prokremelských politiků i mimo Ukrajinu. Též jde často o osoby spojované s kriminálním prostředím a politickou korupcí, anebo o osoby které prostřednictvím korupce udělaly kariéru ve státní službě. Mohou být rozděleny do následujících podskupin:

Kolaboranti: Skupina osob, která v průběhu okupace Donbasu a anexe Krymu ruskými silami dobrovolně spolupracovala s okupačními úřady.

Agenti: Osoby, které před a v průběhu okupace Donbasu a anexe Krymu spolupracovaly s rozvědnými službami protivníka. Jasně definovat seznam osob, které patří do této skupiny, je obtížné vzhledem k nedostatku informací o spojení těchto osob se zvláštními službami Ruské federace.

Kriminální elementy: Členové skupin organizovaného zločinu, kteří využili okupace pro uskutečnění nelegálních aktivit a osobnímu obohacení. Lze je charakterizovat jako osoby s indiferentním postojem, vedeným pouze vlastními sobeckými důvody. Často spolupracují nejen s okupačními úřady a ruskými bezpečnostními silami, ale i zkorumpovanými představiteli Ukrajiny.

Avanturisté: Členové nezákonných ozbrojených skupin, pro které je důležitá sama účast v boji. Někdy nezáleží ani příliš na tom, na které straně. Materiální stránka věci nehraje v jejich motivaci klíčovou roli.

Žoldnéři: Zahraniční účastníci nezákonných ozbrojených skupin, kteří se účastní nepřátelských akcí jako součást jednotek 1. a 2. Armádního korpusu za finanční odměnu.

Recidivisté a marginálové: Skupiny vojáků a civilistů, kteří byli vysláni do války pod hrozbou zatčení. Dostali na výběr buď vězení nebo válku. Může jít také o osoby ze závadového a slabého sociálního prostředí nebo osoby jinak dezorientované, alkoholiky, narkomany... Jde jak o občany Ruska, tak Ukrajiny. Zde šlo o velké počty osob a tyto „trestní prapory“ měly v roce 2014 i největší ztráty. Jde totiž většinou o osoby, které nikdo nehledá (Nykonorov, 2017).

Kromě ovlivňování politiky se v ČR i EU hovoří i o rizicích spojených s návraty občanů EU, kteří bojovali na Donbase na straně Rusů. Dle informací, které jsou známy o Češích bojujících v jednotkách 1. a 2. Armádního korpusu lze říci, že jde většinou o avanturisty a marginály a jejich návrat domů nebude pro ČR představovat zásadní bezpečnostní riziko. Nebezpeční by byli idealisté, kteří by systematicky a odhodlaně pokračovali v boji, třeba i jinými prostředky po návratu domů. Informace o takových lidech však k dispozici zatím nejsou. Češi mohou být i mezi instruktory-žoldnéři. Ti však bojují za toho, kdo zaplatí. Tedy jejich aktivity by se projevily především až ve fázi horkého konfliktu.

Všem výše zmíněným však hrozí vysoké tresty a jejich činnost by měla být ve spolupráci s ukrajinskou stranou vyšetřována. Až 3 roky odnětí svobody hrozí i těm, kteří by se podíleli na legitimizaci anexe Krymu Ruskem.¹⁶

5. 6. Závěr

V důsledku událostí, jež následovaly po Revoluci důstojnosti, došlo k fundamentální proměně ukrajinské společnosti. To se významně projevilo také v politickém životě země. V Ukrajině se nyní krystalizuje kvalitativně nová podoba politických elit, jejichž některé představitele je možno charakterizovat jako demokratické a proevropsky orientované.

Vzniká zde politická síla se zájmem o překonání dosavadních klanově-oligarchických struktur a o vybudování skutečně demokratické země, fungující podle zásad právního státu. Je proto i v našem zájmu tuto novou politickou generaci, která se již oprostila od neblahého dědictví svých postsovětských předchůdců, podpořit v jejím nelehkém úsilí o transformaci země.

Bylo by však naivní se domnívat, že ukrajinský organizovaný zločin v důsledku revoluce zmizel. Jeho vztahy s politickým vedením země se však proměnily. Situace se tak v některých ohledech blíží chaotické kleptokracii. Dlouhá cesta k vytvoření standardně fungující demokratické země proto teprve začíná. Kromě organizovaného zločinu, který byl v ukrajinské politice přítomen vždy, nastoupila ale nyní na scénu také aktivní občanská společnost, která ovlivňuje ukrajinskou politiku v míře dříve nevídané. Je to právě aktivní občanská společnost, která spolu s tlakem zahraničních partnerů je jedním z důležitých instrumentů při prosazování reformu a likvidaci korupčních sítí a moci zločineckých skupin.

Pro Ukrajinu je důležité, aby Západ věděl, co se tam skutečně děje. Řada současných problémů totiž byla způsobena mimo jiné nepochopením situace na místě, a z toho plynoucí nesprávnou reakcí Západu. Role kriminálních elementů a korupce jsou jedním z důležitých nástrojů hybridní agrese.

Předkládaná kriminologická analýza nemohla být proto zaměřena jen na kriminalitu v Ukrajině a její rozšiřování do ČR. Ale bylo třeba zaměřit se i na to, jak jsou skupiny organizovaného zločinu využívány v prosazování zájmu Ruska v Ukrajině a jak mohou být případně využity i jinde.

V situaci, kdy organizovaný zločin překročil hranici trestního práva a stal se aktérem politických procesů, může být kriminologická analýza indikátorem ohrožení bezpečnosti státu. V Česku se v souvislosti s hybridní agresí hovoří především o ruské propagandě. To je však pouze jeden z jejich kroků a je třeba vidět vše v souvislostech. To, co v Ukrajině začínalo proruskou propagandou a zakládáním proruských militantních spolků, se dnes proměnilo ve skutečnou válku, jejíž konec je v nedohlednu. Některé úseky fronty připomínají zákopy 1. světové války, některé bitvy této Rusko–Ukrajinské války lze co do nasazení techniky a živé síly na evropském bojišti srovnat pouze s tím, co jsme viděli ve válce druhé světové. Propagandou to vše jen začíná...

16 Ukrajinský velvyslanec hrozí: Za cestu na Krym až tři roky. Právo, 20. 2. 2018.

VI.

Síťová analýza metanolové aféry

6. 1. Úvod

Jednou z nejzásadnějších otázek ve výzkumu organizovaného zločinu je, jak je organizovaný zločin vlastně organizován (von Lampe, 2009). Na tuto otázku se během desetiletí výzkumu vynořilo mnoho odpovědí ve formě teoretických modelů organizovaného zločinu – jedním z prvních takových modelů byla hierarchie po vzoru armád a byrokracií, ekonomičtější orientovaní badatelé přirovnávali organizovaný zločin zase k trhu a jiní čerpali inspiraci v antropologickém zkoumání příbuzenských vztahů (Le, 2012). V posledních letech je velice módní chápat organizovaný zločin jako flexibilní, adaptabilní a odolnou síť (např. Arquilla & Ronfeldt, 2001). Ve většině případů se však jedná o modely spíše metaforické, často operující s mlhavě definovanými koncepty a problematickou vazbou k empirickému obsahu, což vede ke značně omezené explanační síle těchto modelů.

Alternativou, která se snaží vypořádat s výše zmíněnými nedostatky, je aplikace tzv. analýzy sociálních sítí (*social network analysis*, SNA; blíže např. Borgatti, Everett, & Johnson, 2013; Prell, 2011; Robins, 2015; Scott & Carrington, 2011; Wasserman & Faust, 1994) v této oblasti. Na rozdíl od metaforických modelů, SNA spoléhá na jasné a přesné definování pojmů, s nimiž pracuje, a snaží se spojovat teorii s metodami analýzy dat. Síť je v tomto pojetí definována jako množina uzlů a vazeb mezi nimi. Uzly zpravidla reprezentují aktéry a vazby reprezentují vztahy a interakce mezi nimi. Tento přístup tak umožňuje zachytit „nejmenšího společného jmenovatele“ všech rozdílných forem organizovaného zločinu – mezilidské vztahy a interakce (McIlwain, 1999). V SNA jsou sítě nástrojem, kterým lze zachytit, popsat a vysvětlit organizační strukturu organizovaného zločinu a díky tomu tak empiricky posoudit, do jaké míry je daná síť hierarchická či decentralizovaná, kompaktní či fragmentovaná, robustní či zranitelná apod. (Campana, 2016; Carrington, 2011). Díky tomu se SNA stala populární mezi kriminology, kteří tento přístup uplatňují při výzkumu pestré palety forem organizovaného zločinu – od gangů, přes pašování a překupování ilegálních komodit, politickou korupci až po terorismus (Cunningham, Everton, & Murphy, 2016; Gerdes, 2015; Morselli, 2009, 2014).

Předložená studie je aplikací SNA na síť aktérů zapletených v tzv. lihové či metanolové aféře, která v druhé polovině roku 2012 svými následky silně poznamenala celou Českou republiku. V tomto případě byla smrtící směs vyráběna a distribuována efektivně, neboť spolu pachatelé spolupracovali a komunikovali. Jakým způsobem se tak dělo, je předmětem této analýzy. V textu jsou nejprve představena relevantní teoretická východiska pro analýzu čerpající z výzkumu v kriminálních sítích i v SNA obecně, a to zejména týkající se klíčových aktérů, jejich vlastností, struktury kriminálních sítí a role předchozích vazeb. U všech těchto aspektů jsou také uvedeny mechanismy, které stojí za jejich vznikem či fungováním. Následně je popsán kontext metanolové aféry, postup sběru dat a metod jejich analýzy, přičemž je věnována pozornost deskriptivním technikám a zvláštním síťovým modelům. Logika celé analýzy je inspirována analytickou sociologií a analytickou kriminologií (viz např. Hedström, 2005; Hedström & Bearman, 2011; Manzo, 2014; Wikström & Sampson, 2006) – nejprve je popsána celková makro-struktura sítě a následně jsou pomocí statistických modelů identifikovány mikro-mechanismy, jejichž působení stojí za popsanou strukturou. Následují výsledky analýzy s jejich interpretací a studie je završena závěrem reflektujícím přínos SNA a modelů, limity vyplývající z dat a možná sociotechnická doporučení.

6. 2. Klíčoví aktéři v kriminálních sítích

Identifikace klíčových aktérů zapojených v kriminálních sítích je patrně nejnámější a nejčastěji používanou metodou v oblasti kriminálních sítí (Morselli, 2009). Je nasnadě, proč – klíčoví aktéři totiž představují vhodné cíle pro sledování a následné narušení dané sítě, což je samozřejmě v centru zájmu bezpečnostních složek (Sparrow, 1991). V teoretické rovině jsou klíčoví aktéři považováni za jeden z důležitých faktorů při vysvětlování povahy kriminálních sítích, protože klíčoví aktéři mohou zastávat významné formální i neformální pozice v dané síti, kontrolovat a disponovat řadou materiálních i nemateriálních zdrojů, mohou se také výrazně podílet na organizaci celé sítě a ovlivnit síť jako celek z hlediska její adaptability, odolnosti a soudržnosti (Bright, Hughes, & Chalmers, 2012; Calderoni, 2012; Morselli, 2009; Oliver, Crossley, Everett, Edwards, & Koskinen, 2014). Např. pozice vůdců v kriminálních sítích často koresponduje s významnou pozicí v rámci struktury sítě (Hofmann & Gallupe, 2015).

V SNA existují desítky rozdílných způsobů, jak operacionalizovat koncept klíčových aktérů. Říká se jim míry centrality (*centrality measures*; Borgatti, 2005; Freeman, 1978) a dnes jich jsou desítky. Ačkoliv se všechny váží ke stejnému konceptu, tj. k významu jednotlivců v rámci celé sítě, každá z těchto měr se jej dotýká z jiného úhlu a jsou tak vzájemně komplementární. Dvě z nejstarších a zároveň nejvíce používaných měr centrality tuto komplementaritu dobře ukazují a i proto jsou zdaleka nejvíce využívány ve výzkumu kriminálních sítí. Jedná se o stupeň (*degree*) a mezilehlost (*betweenness*). Zatímco stupeň zachycuje přímou konektivitu jedinců v síti, mezilehlost vyjadřuje konektivitu nepřímou. Stupeň je prostým počtem vazeb, které daný uzel (aktér) má a jedná se tak o zachycení aktivity daného aktéra ve vztazích a interakcích k ostatním. Mezilehlost je oproti tomu měřítkem toho, kolik z cest mezi všemi uzly v síti prochází přes daného aktéra. Mezilehlost tak udává, do jaké míry daný uzel zprostředkovává (přemostuje) spojení mezi ostatními dvojicemi uzlů v síti. Aktéři s vysokou mezilehlostí jsou gatekeepery či brokery, proudí přes ně množství finančních a/nebo informačních toků v síti. Obě tyto míry se pojí s konceptem strategického umísťování, což je označení pro takové aktéry, kteří mají v síti pozici s vysokou mezilehlostí a nízkým stupněm (Bright, Greenhill, Ritter, & Morselli, 2015; Morselli, 2010). V praxi to znamená, že takový aktér není tolik aktivní (nízký stupeň), ale má kontrolu nad důležitými toky v síti (vysoká mezilehlost), čímž se nevystavuje tolik nebezpečí odhalení (spojené s vysokou viditelností a aktivitou, tj. vysokým stupněm), přičemž si ale zachovává značnou míru kontroly nad děním v síti. Otázkou tak je, kteří aktéři jsou klíčoví v síti metanolové aféry a zda jsou někteří strategicky umístění.

Otázkou, která se nabízí v duchu analytické sociologie, je, vlivem kterého mechanismu vyvstávají v síti centrální aktéři. Ve výzkumu sociálních sítí je velká pozornost věnována mechanismu preferenční náklonnosti (*preferential attachment*; Barabási & Albert, 1999). Tento mechanismus zachycuje postupné hromadění vazeb kolem aktérů, kteří již mají velký počet vazeb a dochází tak ke kumulativnímu sebe-posilujícímu se procesu, kdy počáteční vazby fungují jako magnet pro další vazby (podobně jako v jiných případech kumulativních výhod; DiPrete & Eirich, 2006). Dochází k tomu proto, že síť postupně narůstá a přibývají v ní aktéři, kteří při svém zapojení do sítě nevolí vazby náhodně, nýbrž na základě toho, kdo je lukrativní či snáze dostupný potenciální partner. A takto lukrativní či dostupní jsou právě tací aktéři, kteří již nějaké vazby mají, což spouští vzestupnou spirálu posilující jejich

pozici. Samozřejmě, tento mechanismus není univerzální a může působit v součinnosti či v nesouladu s jinými mechanismy, a proto bude v této studii zkoumán současně s dalšími mechanismy, které jsou popsány dále.

Vlastnosti aktérů v kriminálních sítích

Problematika centrality jednotlivých aktérů je dominantní a jistě důležitou tematikou ve výzkumu kriminálních sítí, a to často i na úkor zkoumání jiných aspektů těchto sítí nebo hlubších souvislostí v pozadí za významem aktérů v rámci dané sítě (Wood, 2017). Pro lepší porozumění kriminálním sítím je nezbytné vzít v potaz individuální vlastnosti a predispozice jednotlivých aktérů, protože jsou to právě aktéři, kteří na základě svých vlastností a predispozic jednají (tvoří vazby), čímž dávají vzniknout struktuře sítě (Coleman, 1990; Robins, 2009). V SNA jsou individuální vlastnosti aktérů zachyceny prostřednictvím atributů, což jsou jednoduše proměnné popisující tyto vlastnosti. Specificky pro případ výroby a distribuce nelegálního alkoholu je otázkou, zda a do jaké míry ovlivnilo strukturu sítě a pozice jedinců v nich podnikatelské zázemí a zkušenosti jednotlivých aktérů. Existuje totiž proud teoretické literatury, který poukazuje na paralely mezi organizovaným zločinem a legálními organizacemi (např. firmami; Giménez Salinas-Framis, 2011; Milward & Raab, 2006).

Zkušenosti s podnikáním či s ním související zdroje se mohou do sítě promítat skrz dva obecné mechanismy – generalizovanou sociální selekci a homofilii. Generalizovaná sociální selekce (*generalized social selection*) označuje situaci, kdy aktéři s určitou vlastností pro sebe mají tendenci získávat určité pozice v rámci sítě (Robins, 2009), třeba v centru či naopak na okraji sítě. Aktéři, kteří mají strategické znalosti či zdroje mohou být důležití pro zdárné fungování celé skupiny a mohou tak zastávat adekvátní pozice (Bright, Greenhill, Reynolds, Ritter, & Morselli, 2015). V tomto případě je možné, že zdroje či know-how spojené s podnikáním mohly vynést jejich nositele do více centrální pozic. Konkrétním případem může být zkušenost s řízením zaměstnanců, která se v kriminálním prostředí přetaví v řízení spolupachatelů (Milward & Raab, 2006). Dalším mechanismem, který je založen na attributech a který se v různých empirických kontextech dlouhodobě ukazuje jako mocná formující síla, je homofilie (McPherson, Smith-Lovin, & Cook, 2001). Homofilie bývá opisována příslovím „vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá“ – jedná se totiž o tendenci aktérů navazovat vazby se sobě podobnými, tj. s aktéry sdílejícími daný atribut. Ač je homofilie v kriminálním prostředí taktéž přítomna (von Mastrigt & Carrington, 2014), specificky v organizovaném zločinu a kriminálních sítích ji doposud nebylo věnováno tolik pozornosti. V kriminálních sítích ovšem není bezdůvodné ani uvažovat o mechanismu inverzním – heterofilii, tedy preferenci volit naopak partnery rozdílné. Lidé vzájemně si podobní totiž často mají podobné zdroje a podobné informace, takže kontakt s jinými sociálními okruhy potenciálně umožňuje přístup k novým zdrojům a informacím (Granovetter, 1973). Další výzkumnou otázkou tak je, zda a jak se mechanismy generalizované sociální selekce, homofilie a heterofilie projevují v síti lihové aféry.

6. 3. Struktura a koheze kriminálních sítí

Zásadním prvkem celé síťové perspektivy je možnost podívat se na strukturu sítě jako na celek. Obecně řečeno, jsou-li aktéři v síti dobře vzájemně propojeni, pak spolu lépe komunikují a lépe spolupracují. V kriminálních sítích je vysoká propojenost a koheze

dané síť nicméně potenciálně ohrožující. Se zvýšenou aktivitou aktérů síti (s vyšším počtem vazeb) totiž narůstá i riziko odhalení a potažmo polapení, neboť zvýšená aktivita má vyšší pravděpodobnost, že bude zachycena oponenty (ať již bezpečnostními složkami nebo konkurenční zločineckou skupinou). Podobně je tomu i s uspořádáním vazeb v síti, tj. s jejich koncentrací či naopak rovnoměrným rozložením napříč aktéry. Čím vyšší je centralizace (*centralization*) síť, tím snazší je její koordinace, neboť aktér, kolem nějž jsou vazby koncentrovány, dokáže přímo řídit ostatní a interagovat s nimi. Na druhou stranu ale se tím síť stává zranitelnou, poněvadž odstranění či jakékoliv jiné zneškodnění takového aktéra dokáže jednorázově rozložit celou síť. V literatuře ke kriminálním sítím je toto známo jako výměna mezi bezpečností a efektivitou (*efficiency-security trade-off*; Morselli, Giguère, & Petit, 2007), kde efektivita značí efektivní komunikaci a kooperaci aktérů v kriminálních sítích, zatímco bezpečnost jejich nevystavování se vnější detekci. Podle této teorie aktéři v kriminálních sítích neustále balancují mezi těmito dvěma extrémy, přičemž čím více dosahují jednoho, tím více se vzdávají druhému a naopak (Milward & Raab, 2006; Morselli et al., 2007).

Za celkovou strukturou síť stojí endogenní strukturální mechanismy. Endogenní jsou proto, že nejsou závislé na žádném vnějším činiteli, ale odráží proces sebe-organizace síť, což pouze znamená, že vznik či zánik vazeb nutně nezávisí na ničem vnějším, nýbrž jen na (ne)přítomnosti jiných vazeb v síti (Robins, 2015; Robins, Pattison, & Woolcock, 2005). Těmito čistě strukturálními mechanismy jsou preferenční náklonnost, uzávěra (*closure*) a zprostředkování (*brokerage*). O preferenční náklonnosti pojednává příslušný odstavec výše. Uzávěra značí tendenci aktérů v síti vytvářet uzavřené mikrostruktury a někdy bývá ilustrována jako spřátelení těch, kteří již mají společného přítele. Uzávěra se totiž v síti projevuje existencí uzavřených trojúhelníků, tedy vzájemně plně propojených trojic uzlů. Vytváření uzavřených trojúhelníků je spojováno s nárůstem sociální kontroly, důvěry a kooperace, neboť aktéři zapojení v uzavřených strukturách nad sebou vzájemně mohou vykonávat dohled, vzájemně se podporovat a mobilizovat své úsilí (Erickson, 1981; Helfstein & Wright, 2011; Ouellet, Bouchard, & Hart, 2017; Robins, 2009). Zprostředkování je opakem uzávěry. Jedná se o tendenci aktérů neuzavírat trojúhelníky a vytvářet tak otevřené mikrostruktury, které jsou také nazývány strukturální díry (*structural holes*; Burt, 1995, 2005). Otevřené struktury favorizují ty aktéry, kteří je přemostují, neboť všechny toky informací a zdrojů, které proudí mezi dvěma přemostovanými segmenty síť, musí nutně procházet přes ně. Zprostředkování tak umožňuje nejen plynulý tok v síti, nýbrž také poskytuje kompetitivní výhodu zprostředkovatelům, což je společné jak pro síť legální tak kriminální (Burt, 1995; DellaPosta, 2017; Morselli, 2010; Morselli & Roy, 2008). Je to otázkou, nakolik se tyto dva mechanismy projevují v rámci síť distribuce nelegálního alkoholu. Lze si totiž představit, že aktéři mohou inklinovat k zprostředkování, neboť to umožňuje generovat zisk, což je bezpochyby žádoucí cíl ve finančně orientované organizované kriminalitě. Na druhou stranu těsná kooperace, compliance se skupinovými normami a ochrana před infiltrací z vnějšku může silně motivovat k tvorbě uzavřených struktur.

Předchozí vazby

Předchozí vazby, tj. vazby vzniklé před samotnou trestnou činností mnohdy jako vazby legální či legitimní (např. příbuzenství, přátelství, sdílené zaměstnání, sdílené sociální zázemí apod.), vzbuzují dlouhodobě zájem badatelů v oblasti kriminálních sítí, protože existují nejspíše dva hlavní důvody. Jednak je to proto, že jsou považovány za podloží

interpersonální důvěry mezi pachateli, což je v kriminálním prostředí zásadní (Erickson, 1981; Krebs, 2002; Morselli & Roy, 2008; von Lampe & Ole Johansen, 2004), neboť nedůvěra může mít v takovém prostředí fatální následky. Druhým důvodem je, že představují jeden z definičních znaků organizovaného zločinu – jeho propojení se světem legálního podnikání a legitimních sociálních vztahů (Albanese & Reichel, 2013; Felson, 2006; Paoli, 2014). Příbuzenství a přátelství může zakotvit trestnou činnost ve sdílených zkušenostech a závazcích, předchozí spolupráce ve světě legálního obchodu může být vnímána jako záruka důvěryhodnosti a úspěchu kriminální spolupráce a v neposlední řadě také sdílení a setkávání se v jistých sociálních či fyzických prostředích může usnadnit či přímo umožnit zločinné spolčování (Felson, 2006). Vzniká tak potenciál k translaci předchozí legální činnosti a vztahů do prostředí kriminálního. Smith a Papachristos (2016) dokonce považují takovýto překryv vazeb předchozích a operačních (zločinných) za důležitou složku organizovaného zločinu, neboť částečně kompenzuje absenci formálních institucí a organizací, které v legitimním prostředí zaručují vymahatelnost závazků. Předchozí vazby v tomto ohledu představují potenciální kanály, skrze něž může (ovšem také nemusí) potenciální kriminální spolupráce probíhat. Zřejmou otázkou tak je, zda se tak děje či nikoliv.

6. 4. Pozadí případu – metanolová aféra

Zkoumaným případem v této studii je síť aktérů participujících na výrobě a distribuci nelegálního alkoholu s příměsí metanolu, která vešla ve známost jako metanolová či lihová aféra. Rozsáhlého vyšetřování a následné pozornosti široké veřejnosti se tomuto případu dostalo začátkem září 2012, kdy došlo k sérii úmrtí či těžkého poškození zdraví (zejm. slepota) následkem požití alkoholových nápojů s příměsí jedovatého metanolu. Na 140 lidí, zejména na Moravě, bylo poškozeno a z nich více než pět desítek zemřelo. Tím se metanolová aféra řadí mezi největší katastrofy v českých dějinách, neboť je v tomto ohledu srovnatelná pouze s rozsáhlými povodněmi v roce 1997. Vzhledem k rychlému nárůstu počtu obětí po propuknutí aféry přistoupily státní orgány k vyhlášení dočasné prohibice na území celé ČR týkající se tvrdých alkoholických nápojů a dočasnému zákazu vývozu alkoholu z ČR, což spolu se souvisejícími daňovými úniky při nelegální výrobě alkoholu mělo za následek i značné negativní ekonomické dopady. Z hlediska rozsahu policejního vyšetřování se jedná o případ, který v dějinách české kriminalistiky nemá obdoby, protože v souvislosti s ním bylo vyšetřováno více než 70 osob, přičemž v jádru celého zločinného uskupení se pohybovalo 32 osob. Jimi a kooperací mezi nimi se zabývá předložená analýza.

Během vyšetřování vyšlo najevo, že lze v celé kauze v podstatě rozlišit dvě větve. První z nich se odehrávala v okolí Zlína a zahrnovala dlouhodobě fungující zločineckou skupinu, jejíž hlavou byl podnikatel Radek Březina. V této skupině fungovala organizovaná dělba práce, legální podnikání poskytovalo zástěrku pro ilegální činnost, a především vůdčí postavy ve skupině nezřídka sahaly po zastrašování, vydírání či fyzické konfrontaci za účelem ochrany nelegálních zisků. Tyto zisky plynuly zejména z daňových úniků prostřednictvím výroby a distribuce nezdaněného lihu. Druhá větev se odehrávala v Ostravě a okolí a dominantně zahrnovala distribuci smrtící směsi alkoholu a metanolu. Jejimi původními výrobci byli Tomáš Křepela a Rudolf Fian, od nichž ji přebral a následně distribuoval Jiří Vacula. Celá kauza vykazuje zřetelné prvky organizovaného zločinu vč. jeho relačních a interakčních aspektů. Výrobci a jejich pomocníci vzájemně spolupracovali při míchání otrávené směsi a jejím skladování, distributoři si vzájemně předávali pančovaný alkohol

a dodávali jej buď majitelům drobných obchodů, nebo je nabízeli přímo spotřebitelům. Ti, kteří byli pouze na konci celého řetězce, mnohdy ani nevěděli, co kupují a následně prodávají dále. Tito okrajoví aktéři se tak ani nedostali do závěrečných soudních jednání a tudíž ani do spisů. Soudy kvalifikovaly diferencovaně u jednotlivých pachatelů jejich jednání jako trestné činy ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty (§ 156 odst. 1 tr. zák.), jako zločin obecného ohrožení (§ 272 odst. 1,2 tr.zák.), jako zločin krácení daně, poplatku a podobné platby (§ 240 odst. 1,2 tr. zák.), a další trestné činy (porušení předpisů o nálepkách k označení zboží; ublížení na zdraví, porušení práv k ochranné známce aj.). U hlavních obžalovaných šlo rovněž o účast na organizované zločinecké skupině dle § 361 odst. 1 tr.zák a o trestné činy ve prospěch organizované zločinecké skupiny dle § 107 odst. 1 tr. zák.

6. 5. Data a jejich zpracování

Jako zdroj dat posloužilo celkem 19 soudních spisů o souhrnné délce téměř jednoho tisíce stran. Při kódování dat byla použita obsahová analýza (Krippendorff, 2012), která se ukazuje jako vhodná pro kódování textových dat o kriminálních sítích, neboť umožňuje systematicky zpracovávat materiál, který může být zatížen subjektivitou nebo chybovostí (Campana & Varese, 2012; Natarajan, 2006; van der Hulst, 2009). Při kódování dat byl kladen důraz na identifikaci všech aktérů spojených s lihovou aférou a pak také na jakákoliv spojení mezi nimi. U každého z aktéra bylo zaznamenáno jeho jméno, a zda má zkušenosti s podnikáním či ne. Do analýzy byli zahrnuti všichni aktéři, kteří byli ve spisech zmíněni jako jakkoliv vědomě participující na výrobě či distribuci nelegálních alkoholických nápojů. Všechny zmínky o interakcích či vztazích mezi jakýmkoliv párem aktérů byly zaznamenány vč. přesné citace spisu a byl u nich také zaznamenán obsah dané interakce či vztahu. Zdaleka nejčastěji se vyskytujícími byly interakce týkající se společné výroby pančovaného alkoholu, spolupráce s jeho uskladňováním či logistikou nebo jeho vzájemné objednávání a dodávání. Všechny vazby, které měly takovýto obsah, byly nakonec zakódovány jako vazby operační, neboť se jedná o vazby, které přispívaly k fungování celého procesu organizace této trestné činnosti. Další typ vazeb, který bylo možné jasně rozlišit, byly vazby předcházející (teoreticky pojednáno je o nich výše). Jednalo se zejména o vazby přátelské, rodinné, legální obchodní vazby či vazby plynoucí ze zaměstnání a spolupráce v rámci likérek, v nichž docházelo k výrobě či skladování inkriminovaných komodit. Konečně, ze spisů lze také odvodit pozadí a kontext celého případu, což může značně usnadňovat interpretaci a kvalitativně obohatit analýzu (Wald, 2014).

Metody analýzy dat

Sociogram, tedy grafické znázornění sítě, je základním způsobem, jak získat představu o dané síti. Není však jediným způsobem a proto se pro základní popis charakteristik sítě používají deskriptivní ukazatele a míry. Pro identifikaci klíčových aktérů se používají míry centrality, přičemž zde byly užity dvě již předeslané v teoretické části – stupeň a mezilehlost (Freeman, 1978). Stupeň je prostým součtem počtu vazeb daného uzlu, kdežto mezilehlost je poměrem počtu cest mezi všemi dvojicemi uzlů procházejících skrz daný uzel k počtu cest mezi všemi dvojicemi, které skrz daný uzel neprocházejí. Za strategicky umístěného aktéra je pak považován takový, který má nadprůměrně vysokou mezilehlost a podprůměrně vysoký stupeň (Bright et al., 2015; Morselli, 2010). Pro posouzení sítě jako celku se užívají míry koheze, přičemž základní takovou měrou je hustota (*density*), která udává

poměr počtu vazeb pozorovaných ke všem potenciálně možným v dané síti. Centralizace udává poměr koncentrace dané míry centralizace (typicky stupně) oproti koncentraci v maximálně koncentrované síti (v níž má jeden uzel vazby ke všem ostatním a zbylé uzly nemají žádné další vazby). Jak hustota, tak centralizace vycházejí v intervalu $<0, 1>$, přičemž čím blíže je jejich hodnota jedné, tím hustší (resp. centralizovanější) zkoumaná síť je. Vzhledem k tomu, že hustota i centralizace mají inverzní vztah k počtu uzlů v síti (čím více uzlů, tím menší hodnota ukazatele), používají se jako jejich alternativy vhodné pro srovnání také průměrný stupeň (alternativa hustoty) a jeho směrodatná odchylka (alternativa centralizace; Snijders, 1981), které tento problém nemají a navíc jsou přímo interpretovatelné z perspektivy aktérů. Uzávěra (někdy též koeficient shlukování, *clustering coefficient*) je deskriptivním měřítkem stejnojmenné tendence a udává poměr počtu uzavřených trojúhelníků ke všem 2-cestám (*2-path*), tj. trojicím spojeným pouze dvěma vazbami. Konečně, kohezi dané sítě lze také posoudit pomocí průměru geodetických vzdáleností (*geodesic distance*). Geodetická vzdálenost je nejkratší sekvencí vazeb mezi dvěma uzly. Čím kratší je, tím blíže to k sobě tyto dva uzly mají. Nejdelší geodetická vzdálenost v síti se nazývá diametr a udává tak maximální vzdálenost, kterou musí překonat informace nebo zdroj proudící v síti.

Pro zjištění vlivu mechanismů postulovaných v teoretické části se používají statistické modely speciálně určené pro síťová data. Je na místě říct, proč nelze validně použít standardní nástroje statistického modelování a inference. V sítích jsou pro to především dva důvody. Prvním je fakt, že zatímco běžná statistická inference je orientovaná na populaci, kdy je cílem modelování zobecnit poznatky z malého výběru na velkou populaci, síťová inference je v drtivé většině případů orientovaná na model (Snijders, 2011). V praxi to znamená, že síť zpravidla zahrnuje kompletní populaci a není tak vůbec potřeba odhadovat její vlastnosti, nýbrž jsou středem zájmu dané vlastnosti a cílem inference bývá říct, která je výsledkem systematického působení mechanismu či procesu a která vznikla nahodile. Druhý a patrně závažnější důvod je fakt, že základním předpokladem celé standardní statistické inference je předpoklad nezávislosti pozorování. Tento předpoklad je však v sítích již z jejich podstaty narušen (Borgatti et al., 2013; Prell, 2011), neboť pozorování v sítích jsou interdependentní, tj. vzájemně závislá a provázaná, což je koneckonců primární důvod, proč jsou sítě teoreticky zajímavé. Je proto potřeba k jejich modelování použít speciálních síťových modelů, které přímo dovolují modelovat tuto interdependenci (Robins, 2013).

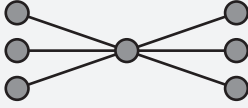
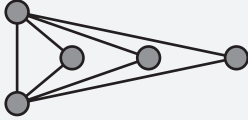
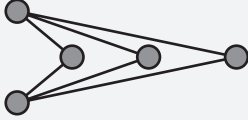

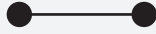

V tomto případě bylo k modelování struktury sítě z jejích mikrosociálních mechanismů využito tzv. exponenciálních modelů náhodných grafů (*exponential random graph models*, ERGM; Lusher, Koskinen, & Robins, 2013; Robins, Pattison, Kalish, & Lusher, 2007). ERGM umožňují modelovat síť pomocí tzv. konfigurací, což jsou základní stavební prvky (např. uzavřená trojice vzájemně propojených aktérů či naopak otevřená trojice s přemostujícím aktérem), jejichž vzájemným navršením, překryvem a střetem vzniká síť jako celek. Tyto konfigurace reprezentují teoretické mechanismy a tendence aktérů (např. spolupráce v uzavřených nebo naopak otevřených mikrostrukturách) a uvedené modely dokáží určit, které z těchto teoretických tendencí jsou signifikantní ve struktuře dané sítě a které nikoliv. Díky tomu lze posoudit, které z mikrosociálních tendencí jsou skutečně stavebním prvkem dané sítě a které nikoliv, a to i v případě dvou soupeřících explanací (např. tendence k vytváření uzavřených mikrostruktur versus tendence k vytváření mikrostruktur otevřených). Ačkoliv existují v prostředí kriminálních sítí dobré příklady

aplikace těchto pokročilých modelů (Grund & Densley, 2014; Smith & Papachristos, 2016), jedná se zatím o aplikaci zřídka, nicméně pro lepší porozumění kriminálním sítím nezbytnou (Campana, 2016). Tyto modely totiž dávají výzkumníkům možnost struktury kriminálních sítí nejen popisovat, nýbrž je také vysvětlovat. Tím, že ERGM modely vysvětlují makrostruktury z mikro-konfigurací, jsou navíc v souladu s přístupem analytické kriminologie (viz úvod).

Závislou proměnnou ERGM je existence či neexistence vazby v pozorované síti. Jedná se tedy o binární proměnnou, podobně jako ve standardní logistické regresi. Nezávislými proměnnými jsou již zmíněné konfigurace, které zachycují různé způsoby toho, jak na sobě mohou vazby v síti vzájemně záviset. ERGM jsou výpočetně i konceptuálně značně komplexní modely (podrobnosti lze nalézt v Lusher et al., 2013), zde nicméně postačí uvést, že odhad parametrů modelu sestává v zásadě ze dvou kroků. Nejprve probíhají simulace velkého množství sítí, jejichž cílem je vygenerovat distribuci sítí, v níž je pozorovaná síť centrální z hlediska modelovaných charakteristik (např. počtu trojúhelníků). Obzvláště v tomto momentu může být modelování velice náročné na čas a trpělivost, neboť u mnoha sítí není replikace sítě simulacemi (tzv. konvergence) okamžitá a jednoduchá (Cunningham et al., 2016). Na základě simulované distribuce sítí se model následně snaží určit, která z konfigurací je signifikantní pro strukturu dané sítě a která nikoliv. Výstupem modelu jsou hodnoty parametrů, které vyjadřují logaritmovanou šanci (opět podobně jako u logistické regrese), o níž vzroste či poklesne šance na existenci vazby v pozorované síti při nárůstu počtu odpovídající konfigurace v síti o jedna, *ceteris paribus*. Je-li výsledný parametr signifikantní a kladný, pak je korespondující konfigurace v síti přítomna více než jen náhodně a opačně v případě signifikantního a záporných parametrů. Konfigurace, které byly použity při modelování sítě lihové aféry, jsou spolu s odpovídajícími teoretickými mechanismy uvedeny v tabulce č. 1. Poté, co je model odhadnut, se ještě posuzuje jeho shoda s daty (*goodness of fit*). V případě ERGM se to provádí pomocí porovnávání simulované distribuce sítí se sítí pozorovanou v řadě síťových charakteristik (typicky frekvencí přímo nemodelovaných konfigurací a celosíťových statistik), přičemž nejsou-li rozdíly mezi simulovanými sítěmi a sítí pozorovanou statisticky významné, lze říci, že má model dobrou shodu s daty. Dodatečně lze jako míru kvality celého modelu použít Mahalanobisovu vzdálenost, která se používá pro porovnávání několika modelů vzešlých ze stejných dat. Čím je tato hodnota menší, tím méně se simulované síť liší sítí pozorované a tím tedy vykazuje model lepší shodu s daty.

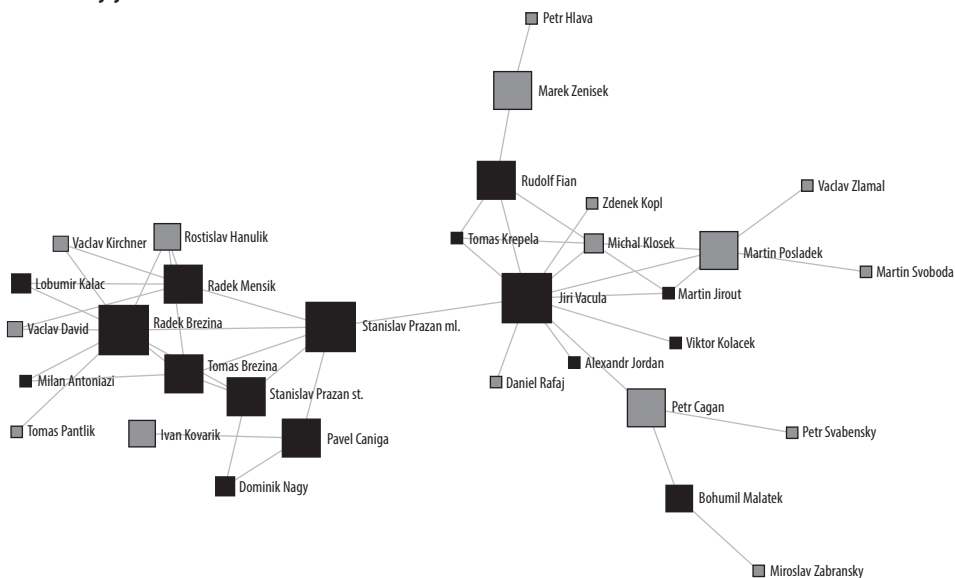
Tabulka 11: Specifikace ERGM modelu

Konfigurace	Zobrazení	Interpretace
Vazba		Sklon k vytváření vazeb (průsečík modelu)
Hvězda (alternující)		Sklon je koncentrování vazeb kolem centrálních aktérů; preferenční náklonnost
Trojúhelník (alternující)		Sklon k uzavírání propojených trojic; uzávěra
2-cesta (alternující)		Sklon k zanechávání propojených trojic otevřených; zprostředkování
Atribut – aktivita		Sklon držitelů daného atributu vytvářet vazby; generalizovaná soc. selekce
Atribut – interakce		sklon držitelů daného atributu vytvářet vazby k jiným daným atributem; homofilie
Spoluvýskyt vazeb		Sklon vytvářet vazby na základě přítomnosti jiných; translace vazeb

Konfigurace ERGM modelu, jejich grafická reprezentace a interpretace. Tři strukturální efekty mají alternující formu, která se používá za účelem lepší konvergence modelu (bližší v Robins, Snijders, Wang, Handcock, & Pattison, 2007; Snijders, Pattison, Robins, & Handcock, 2006).

Výsledky analýzy dat

Schéma 2: Sociogram sítě operačních vazeb. Černá barva značí aktéry s podnikatelskými zkušenostmi a velikost uzlů odpovídá hodnotě jejich mezilehlosti.

Sociogram (schéma 2) poskytuje celkem jasný obraz celé sítě. Na první pohled je patrné, že pro udržení struktury v jednom celku je kruciólní vazba mezi Stanislavem Pražanem mladším a Jiřím Vaculou. Bez propojení těchto dvou aktérů by se síť rozpadla na dvě vzájemně izolované komponenty, což by znemožnilo šíření jedovaté směsi mezi všemi aktéry. Tu totiž vyráběli Fian a Křepela, kteří jsou součástí Vaculovy komponenty. Vacula se posléze stal „hlavním distributorem“ takto vyráběného alkoholu, přičemž prostřednictvím jeho spolupráce s Pražanem mladším došlo k propojení této větve kauzy s druhou větví kolem Březiny, která se do té doby zaměřovala na výdělek plynoucí z nezdaněného lihu. Na první pohled se tak zdá, že se síťová perspektiva shoduje s poznatky z vyšetřování.

Tabulka 12: Deskriptivní statistiky celé sítě a míry její koheze

Statistika	Hodnota
Počet uzlů	32
Počet vazeb	52
Hustota	0,11
Centralizace stupně	0,27
Průměrný stupeň	3,25
Směrodatná odchylka	2,51
Uzávěra	0,28
Průměrná geodetická vzdálenost	3,15
Diametr	6
Počet podnikatelů	16

Pro bližší popis sítě však sociogram nestačí, proto byly spočteny deskriptivní statistiky zkoumané sítě (tabulka 12). V síti se nachází celkem 32 aktérů, kteří jsou spojeni 52 vazbami, což společně dává hustotu sítě o 0,11. V síti je tedy navázáno 11 % vazeb ze všech teoreticky možných, což se nejeví jako mnoho, nicméně jak je vidět i ze sociogramu, k propojení sítě to je postačující. Ačkoliv se síť vizuálně může jevit jako centralizovaná, je v ní vyšší počet aktérů s vysokým stupněm, takže je hodnota centralizace 0,27. Pozorovaná síť se svému maximálně centralizovanému protějšku podobá z o něco málo více než jedné čtvrtiny. To dokreslují i průměrný stupeň a jeho směrodatná odchylka – na jednoho aktéra připadá v průměru tři a čtvrt vazby, přičemž tato hodnota vykazuje nezanedbatelnou variabilitu, takže jsou v síti jak centrální, tak marginální aktéři. Obecně mezi sebou mají aktéři delší vzdálenosti, jak ukazuje hodnota průměru geodetických vzdáleností a také diametr – průměrně informace či komodita proudí mezi libovolnou dvojicí v síti přes o něco málo více než tři vazby, přičemž nejvzdálenější aktéři jsou od sebe na šest „kroků“. Konečně, v síti je z možných trojúhelníků přes čtvrtinu z nich uzavřených čili deskriptivně se síť jeví spíše jako otevřená.

Tabulka 13: Deset aktérů s nejvyššími hodnotami stupně a mezilehlosti

Míry centrality jednotlivých aktérů			
Aktér	Stupeň	Aktér	Mezilehlost
Jiří Vacula	11	Jiří Vacula	340
Radek Březina	10	Stanislav Pražan ml.	241,29
Radek Menšík	6	Radek Březina	102,33
Stanislav Pražan ml.	6	Petr Čagan	86
Tomáš Březina	6	Martin Posládek	59
Martin Posládek	5	Rudolf Fian	58
Michal Klösel	5	Radek Menšík	41,53
Stanislav Pražan st.	5	Bohumil Malátek	30
Lubomír Kalač	4	Marek Ženišek	30
Rudolf Filan	4	Tomáš Březina	27,37
Průměr	3,25	Průměr	33,34
Směrodatná odchylka	2,51	Směrodatná odchylka	73,61

Tabulka 13 zobrazuje výsledky výpočtů měr centrality. Zachyceno v ní je vždy deset aktérů s nejvyšším skóre v dané míře. Jak je patrné, nejcentrálnější aktéři z hlediska stupně i mezilehlosti se do značné míry překrývají. V obou indexech jsou vysoko Jiří Vacula coby nejaktivnější distributor a Stanislav Pražan ml. – oba již zmínění v souvislosti s tím, že vazba mezi nimi spojuje dvě jinak separované větve celé kauzy. Dalšími v obou měřácích ústředními postavami jsou Radek Březina (podle spisů hlavní organizátor výroby nezdařeného lihu), dále jeho spolupracovníci Radek Menšík s Tomášem Březinou a také výrobce jedovaté směsi Rudolf Fian. Druhý výrobce, Křepela, nefiguruje ani mezi nejvýše přímo zapojenými ani mezi nejvíce zprostředkujícími aktéry. Jediným aktérem, kterého lze označit za strategicky umístěného, tj. aktérem s nadprůměrnou mezilehlostí a podprůměrným stupněm, je Petr Čagan. Jedná se o muže, který směs alkoholu a metanolu rozšířil geograficky, zejm. do Brna, ale jinak v soudních spisech výrazně nevyčnívá. Čím je tedy specifické

jeho strategické umístění? Při pohledu do sociogramu je vidět, že se jedná o aktéra, který spojuje koncové odběratele s výrobcí a hlavními distributory. V podobné pozici „spojek“ v rámci distribučního řetězce se nacházejí i další aktéři – především Bohumil Malátek a Marek Ženíšek. Tito dva aktéři se z hlediska své centrality blíží strategickému umístění (dosahují téměř průměrné mezilehlosti a mají podprůměrný stupeň) a představují další články v distribučním řetězci. Celkově se tedy nejedná o aktéry nezbytné pro fungování skupiny celkově, jedná se však o aktéry, jejichž přítomnost a specifická pozice v síti umožnily větší rozsah distribuce a v důsledku tak i nárůst počtu obětí metanolové aféry.

Tabulka 14: Výsledky ERGM modelů s odhady parametrů a jejich směrodatnými chybami

Exponenciální modely náhodných grafů								
konfigurace	model 0		model 1		model 2		model 3	
	parametr	s. ch.	parametr	s. ch.	parametr	s. ch.	parametr	s. ch.
strukturní efekty								
vazba	- 2,14	0,14	- 3,08	0,45	- 3,18	0,48	- 1,42	1,21
hvězda (alternující)							- 0,99	0,46
trojúhelník (alternující)							0,76	0,22
2–cesta (alternující)							0,08	0,07
individuální efekty								
podnikatel – aktivita			0,86	0,5	0,83	0,51	0,82	0,56
podnikatel – homofilie			- 0,14	0,65	- 0,49	0,68	- 0,57	0,7
dyadické efekty								
předcházející vazby					1,67	0,42	1,34	0,39
Mahalanobisova vzdálenost	323		223		163		43	

Tučně jsou vyznačeny ty, které jsou statisticky významné, tj. kde je parametr alespoň dvojnásobný než jeho směrodatná chyba v absolutní hodnotě. Všechny modelované parametry konvergovaly s t-poměrem $<|0,07|$. Podobně nemodelované charakteristiky vykazují dobrou shodu s daty. Podrobnější statistiky shody modelu a dat jsou dostupné na vyžádání od autora.

Tabulka 14 ukazuje výsledky čtyř modelů ERGM. Jednotlivé modely jednak ukazují postup při modelování a zároveň také ukazují, jak se shoda modely s daty proměňuje s přidáváním konfigurací. Model 0 je ekvivalentní nulovému modelu v běžné regresní analýze, neboť obsahuje jeden jediný parametr (vazba), kterýžto je analogický k průsečíku v regresní analýze. Funguje tak jako výchozí bod pro další modely. Model 1 zahrnuje kromě průsečíku také individuální efekty, tj. efekty spojené s atributy aktérů. V podstatě by bylo možné tento model odhadnout pomocí logistické regrese, protože nikterak nezachycuje vzájemné propojení mezi aktéry a ukazuje tak, jak by mohl vypadat model při pomnutí síťové struktury. Model 2 přidává dyadickou proměnnou v podobě sítě předcházejících vazeb. Konečně, model 3 přidává i čistě strukturní efekty, čímž zahrnuje všechny teoretizované mechanismy. K interpretaci je vhodný až model 3, protože kontroluje všechny uvažované efekty. První věc, která je pozoruhodná, je statistická nevýznamnost obou individuálních

efektů. Znamená to, že strukturu sítě žádným systematickým způsobem neovlivnila aktivita aktérů s podnikatelským pozadím a že tito aktéři neprojevují významně homofilní ani heterofilní tendence. Paralela kriminálního prostředí s legálním obchodem, kterou někteří výzkumníci akcentují (Giménez Salinas-Framis, 2011; Milward & Raab, 2006), minimálně v tomto případě není zcela adekvátní.

Co však na strukturu sítě významný vliv má, je existence předcházejících vazeb. Kladná hodnota parametru u této konfigurace říká, že je-li mezi párem aktérů předcházející vazba, pak se významně zvyšuje šance na to, že mezi sebou budou mít také vazbu operační. Jinými slovy, kriminální spolupráce aktérů v této síti probíhala na půdorysu dřívější spolupráce a vztahů, což podporuje závěry z dřívějšího výzkumu (Erickson, 1981; Krebs, 2002; Smith & Papachristos, 2016). Ze strukturních efektů jsou statisticky významné dva – hvězda a trojúhelník. Hvězda, která modeluje tendenci aktérů k nerovnoměrnému navazování vazeb, v němž se kolem některých koncentruje velké množství vazeb. Zde záporná hodnota parametru značí, že aktéři v síti mají tendenci opačnou, tedy že se aktéři snaží své vazby navazovat rovnoměrně – s každou vazbou, kterou aktér má, obecně klesá šance, že další naváže. Ačkoliv takový sklon může svědčit o snaze aktérů učinit síť odolnější a stabilnější (Enders & Su, 2007; Milward & Raab, 2006; Morselli, 2010), výsledná struktura s dvěma jedinou spojnicí přepojenými komponentami dává tušit, že takové úsilí mělo do určité míry kontraproduktivní následky. Trojúhelník modeluje tendenci aktérů utvářet uzavřené struktury. Tento efekt je pozitivní, což znamená, že aktéři v síti tuto tendenci mají. Vyskytne-li se v síti trojice aktérů, mezi nimiž jsou dvě vazby, zvyšuje se šance, že přibude i vazba třetí, tudíž že vznikne trojúhelník. To bývá vysvětlováno vzájemnou podporou, spoluprací a kontrolou, kterou takové struktury podporují (DellaPosta, 2017; Ouellet et al., 2017; Robins, 2009). Celkově tedy za formaci struktury sítě stojí mechanismus uzavěry trojúhelníků, tendence proti akumulaci vazeb malým množstvím aktérů a translace vazeb předchozích ve vazby operační. Z hodnot Mahalanobisových vzdáleností je patrné, že s přidáváním prediktorů do modelu vzrůstá jeho shoda s daty, přičemž jednoznačně nejlepší shodu vykazuje model zahrnující strukturní efekty. Opominutím struktury sítě by tak došlo k vážnému oslabení explanačního potenciálu modelu.

6. 6. Diskuze a závěr

Z provedené analýzy sítě 32 aktérů, kteří aktivně participovali v rámci tzv. metanolové či lihové aféry vyplývá, že se jedná o síť se zvláštní strukturou v podobě dvou komponent spojených jedinou vazbou. Žádné další na první pohled nepřehlédnutelné strukturní znaky nevykazuje – není ani výrazně hustá, ani výrazně centralizovaná, ani výrazně uzavřená a ani nijak fragmentovaná. Vyskytují se v ní centrální aktéři, přičemž jeden z nich je strategicky umístěn a další dva k tomu mají blízko. Žádný z těchto aktérů však nebyl vyšetřováním shledán vůdčí figurou ani jako disponující zvláštním know-how. Jedná se o aktéry, kteří v síti zastávali pozice překupníků, kdy od hlavních distributorů či výrobců přebírali inkriminovanou směs a poskytovali ji dál marginálním aktérům či koncovým prodejčům, díky čemuž došlo k jejímu rychlému šíření. Z výsledků ERGM modelů vyplývá, že struktura sítě byla dominantně formována mechanismem uzavěry, proti-tendence k preferenční náklonnosti a translaci vazeb předchozích ve vazby operační.

Pro potenciální sociotechnická doporučení zde SNA nabízí několik konkrétních a empiricky podložených návrhů pro to, jak postupovat proti síti s cílem jejího narušení, což je téma, které logicky budí ve studiu kriminálních sítí velkou pozornost (Bright, 2015; Carley, Lee, & Krackhardt, 2002). Již jen díky prosté vizualizaci vztahů a interakcí mezi pachateli bylo možné odhalit Achillovu patu celé sítě – vazbu přemostující dvě jinak oddělené podskupiny. Ačkoliv simulace dopadů různých typů intervencí do struktury sítě nebyla předmětem této analýzy, je patrné, že odebráním přemostující vazby nebo alespoň jednoho z jejích tvůrců by se síť rozpadla na dvě části, mezi nimiž by již nemohla proudit smrtící směs alkoholu a metanolu. Dalšími z hlediska monitorování a eventuálního narušování sítě vhodnými cíli se ukázali aktéři, kteří zaujímali (téměř) strategické pozice. Na rozdíl od odebrání přemostujících uzlů, odebrání těchto aktérů by sice síť zásadně neochromilo, nicméně by se takto mohlo výrazně zamezit ničivým dopadům spjatým s rozsáhlou distribucí otrávených nápojů mezi spotřebitele. Jak také naznačují modely, dobrou možností, jak efektivně zacílit pátrání, by bylo zaměřením se na předcházející vazby, které by mohly vést k dalším možným pachatelům. Každý z těchto závěrů nabízí konkrétní možnost pro zásah proti této síti. Jak vizualizace, tak deskriptivní nástroje, tak i statistické modely tady jasně ukazují, že SNA nabízí možnost rozkrýt a porozumět spleti vztahů a interakcí, které utváří organizovaný zločin. Je nicméně nutné mít na paměti, že jakoukoliv intervenci je nutné dopředu pečlivě naplánovat a promyslet její možné dopady a následný vývoj. Nepromyšlené a prvoplánové narušení sítě může totiž vyvolat nezamýšlený důsledek v podobě nárůstu její koheze či snížení její zranitelnosti (Duijn, Kashirin, & Sloot, 2014).

Dalším omezením, které by také mělo být bráno v potaz při případných sociotechnických doporučeních a potažmo intervencích, je validita dat. Jedná se o problém, který vyplývá ze samotné podstaty studia skrytých a kriminálních sítí – je těžké mapovat někoho, kdo se primárně snaží jakémukoliv sledování vyhnout. Ke sběru dat se tak používá řada sekundárních zdrojů vč. mediálních informací, policejních dokumentů nebo, jako v této studii, soudních spisů (Bright et al., 2012). Kritika míří především na volně dostupná mediální sdělení coby zdroj informací, nicméně ani soudní spisy nejsou zcela bezvadné. Je třeba si uvědomit, že soudní spisy vznikají pro účely soudu a nikoliv výzkumníků, takže řada informací o aktérech či vazbách mezi nimi zkrátka není vůbec zaznamenána. Vyslýchání navíc mohou zdržovat informace ve svůj prospěch a vyšetřovatelé ani soudci je nemusí odhalit. Obsahová analýza nebo i další nové techniky sběru a zpracování dat (např. grafové databáze navrhnuté v Gutfraind & Genkin, 2017) umožňují systematicky posuzovat kvalitu, reliabilitu i validitu získaných informací, nicméně tyto informace musí být v první řadě vůbec zaznamenány a dostupné. Na druhou stranu, nespornou výhodou SNA je, že jakmile se objeví nová informace, je možné ji ihned do stávající analýzy zapracovat a přesně posoudit, jakým způsobem případně modifikuje tato nová informace výsledky. Do budoucna se tak zdá jako zásadní užší spolupráce výzkumníků a orgánů činných v trestním řízení nejen při analýze, ale i při sběru dat.

Resumé

Projekt „Organizovaný zločin na území České republiky – vývoj, možné kriminogenní faktory, vybrané aktivity a právní nástroje postihu“ řešený v letech 2016–2017 navazoval na dosavadní výzkumnou činnost Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, která již byla této oblasti věnována od začátku 90. let.

V současnosti řešený projekt pokračoval v identifikaci možných společenských vlivů, rizik a kriminogenních faktorů, které mohou ovlivňovat vznik, utváření a působení forem a aktivit organizovaného zločinu. Pokračovalo také mnohaleté expertní sledování vývoje aktivit a struktur organizovaného zločinu na území ČR. S ohledem na aktuální problém a jev současné doby, který se projevuje v Evropě – a nejen v Evropě – se projekt také zaměřil na fenomén migrace a zejména na analýzu dostupných pramenů k aktivitám organizovaného zločinu ve vztahu k nelegální migraci. Předmětem pozornosti byly rovněž dopady projevů nelegální migrace na společnost, především na názory veřejnosti a obavy z kriminality.

Jako součást projektu byla rovněž zpracována studie stavu a forem organizovaného zločinu na Ukrajině, zejména s ohledem na některé důsledky, které aktivity ukrajinského organizovaného zločinu mají i na Českou republiku. Vzhledem k mimořádné závažnosti se výzkum také věnoval tzv. metanolové aféře, kde rozsáhlá organizace pachatelů prováděla výrobu a distribuci alkoholu znečištěného metanolem. Ke zpracování této studie byla použita tzv. síťová analýza jako relativně nový přístup ke studiu organizovaných kriminálních aktivit.

K dlouhodobému sledování **základních charakteristik organizovaného zločinu** je již od roku 1993 využíváno každoroční expertní šetření, ve kterém jsou jako experti dotazováni pracovníci speciálních útvarů Policie České republiky a od roku 2012 i pracovníci Generálního ředitelství cel a Celního ředitelství Praha. Počet dotazovaných expertů v roce 2016 byl 39, v roce 2017 byl 34. Šetření je zaměřeno na stupeň rozvinutosti zločineckých skupin na území České republiky, účast externistů, žen a cizinců. Kromě toho je sledováno, jak byly nelegální činnosti organizovaných skupin v jednotlivých letech rozšířeny, které zanikaly a které nově vznikaly. Od roku 2000 jsou pravidelně sledovány i aktivity cizinců podle státní příslušnosti. Ve studii jsou prezentovány výsledky za rok 2015 a 2016 s porovnáním dlouhodobějších trendů.

Jedním ze znaků organizovaného zločinu je hierarchické uspořádání, ve kterém nejvyšší stupeň představuje vedení, vyznačující se rozhodujícími pravomocemi v oblasti, mocenské, personální a finanční a maximálním zabezpečením, druhý stupeň tvoří samostatně operující jednotky a na nejnižším stupni jsou řadoví členové. V České republice netvořily takto rozvinuté skupiny téměř nikdy většinu (s výjimkou let 2007, kdy bylo rozvinutých 54 % a 2009, kdy jich bylo 57 %). Za rok 2015 jsme zaznamenali 37 % a za rok 2016 36 % skupin s plně rozvinutou strukturou. Převažující tedy byly skupiny s nižší úrovní řízení.

V rámci organizovaných zločineckých skupin dlouhodobě působí kolem poloviny externistů, za rok 2016 se jejich podíl snížil na jednu třetinu. Externisté jsou najímáni na provedení určitého úkonu nebo služby, nic nevědí o tom, pro koho a proč něco vykonávají, nemohou tedy nic prozradit. Externisté jsou využíváni v různých oblastech. Někteří jsou najímáni na jednoduché servisní činnosti jako převoz osob a zboží, ubytovací

služby, pronájem nemovitostí, budov a prostorů, prodej zboží, ukrývání kradených věcí, i složitější servisní činnost, zajišťují zázemí, obstarání věcí důležitých pro páčání dané organizované trestné činnosti, podílejí se na vydírání, vyhrožování. Externisté zajišťují i informační poradenství, právní služby, ekonomické a daňové poradenství, tunelování evropských fondů, podílejí se na zakládání fiktivních firem, zakládání účtů, obstarávají kontakty, jednají s institucemi, mají kontakty do zahraničí.

Ve skupinách organizovaného zločinu na území České republiky se vyskytují i ženy. Odhad jejich podílu se od roku 2000 pohybuje mezi 11–20 %. V posledních letech je jejich účast nižší: 14 % v roce 2015 a 12 % v roce 2016. Dosti výrazně se mění jejich zaměření. Zatímco v první dekádě po roce 2000 bylo jejich hlavní doménou kuplířství a obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování a zabezpečování nelegální migrace, do značné míry i zajišťování organizačního zázemí a managementu a obchodování s omamnými a psychotropními látkami, ve druhé dekádě zajišťují ženy stále častěji finanční, právní, notářské a celní služby, zakládají podvodné a fiktivní firmy, organizují internetovou kriminalitu. V některých případech působí ženy jako „hlavy“ organizovaného zločinu, řídí i celý obchod s omamnými a psychotropními látkami, zajišťují jejich odbyt, podílejí se na distribuci, kontrolují podřízené distributory, jinde působí jako střední článek např. pro najímání dalších pracovníků apod.

Poměr Čechů a cizinců v rámci organizovaného zločinu je přes drobné výkyvy v podstatě stejný. Po roce 2000 jsou trvale nejvíce zastoupeni Vietnamci, Ukrajinci, Rusové a Albánci. V roce 2016 byli ve druhé skupině Srbové (proti roku 2015 vzestup), Slováci (proti 90. létům vzestup), Bulhaři (proti 90. létům pokles), Rumuni (proti 90. létům vzestup). Do třetí skupiny sestoupili Poláci (proti 90. létům pokles) a Číňané (proti 90. létům pokles), patřili do ní ještě Nigerijci.

Z činností byla v letech 2015 a 2016 opět nejrozšířenější výroba, pašování a distribuce drog. Významně byly zastoupeny aktivity související s ekonomickou kriminalitou: praní špinavých peněz, korupce, daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody. K nejrozšířenějším patřily rovněž: nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret, podvody s platebními kartami. Přes určitý ústup zůstávaly na předních místech krádeže aut a organizování prostituce a obchod se ženami. Mezi prvních deset patřilo ještě zneužití prostředků EU. Zakládání podvodných a fiktivních firem, které bylo v roce 2015 mezi nejrozšířenějšími, v roce 2016 kleslo do druhé skupiny. V ní bylo: zneužití počítače k trestné činnosti, kriminalita proti informačním a komunikačním technologiím, padělání dokumentů, celní podvody a proti roku 2015 se zvyšující hazardní hry.

Nepříliš významné byly: vymáhání dluhů na objednávku, bankovní podvody, překupnictví odcizených předmětů, padělání šeků, peněz a mincí. Stále pokračoval pokles organizování nelegální migrace. Poměrně nevýznamné byly krádeže vloupáním, mezinárodní obchod se zbraněmi, stále klesající krádeže uměleckých předmětů, vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení, obchodování s lidmi za účelem nucených prací, vraždy. Téměř zmizely aktivity jako nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů, bankovní loupeže, padělání CD a podobných nosičů.

Ve výzkumu upozornili dotázaní experti na některé nové činnosti, které by mohly v příštích letech nabýt na významu. Jde o fiktivní sňatky za účelem legalizace pobytu na území ČR, nezákonný obchod s chráněnými živočichy a planě rostoucími rostlinami, nezákonnou výrobu a obchod se zbožím porušujícím práva k ochranné známce, nezákonný obchod s léky a léčivy. Nebezpečné mohou být i extremistické trestné činy spojené s migrační krizí.

V rámci expertiz pravidelně zjišťujeme, jakými aktivitami se na území České republiky zabývají jednotlivé zahraniční skupiny. Drogová kriminalita je zastoupena u téměř dvaceti cizineckých skupin. Nejvíce ji v posledních dvou letech provozovali Vietnamci, Srbové, Nigerijci, Turci, Bulhaři, v posledním roce Slováci. U praní špinavých peněz byli Rusové, Vietnamci, Poláci, Slováci, Ukrajinci, Albánci. Korupce byla typická pro Vietnamce, Rusy, Turky, Slováky. Daňové podvody provozovali Vietnamci, Rusové, Poláci, Slováci, Bulhaři, Rumuni, úvěrové podvody Rusové. Výroba a pašování cigaret a alkoholu se týkala hlavně Vietnamců, Ukrajinců, Poláků, Slováků. Krádeže aut provozovali hlavně Ukrajinci, Poláci, Slováci, Srbové, Bulhaři, Prostituce, kuplířství, obchod se ženami byla typická aktivita Albánců, Ukrajinců, Rusů. Celní podvody prováděli Vietnamci, Číňané, Turci, Ukrajinci, u zakládání fiktivních firem byli hlavně Rusové. Zneužívání platebních karet bylo typické pro Rumuny, Bulhary, Albánce, internetové kriminalitě se věnovali Nigerijci Rusové. Hazardní hry provozovali Vietnamci. Nelegální migrace se týkala Ukrajinců, Albánců, Vietnamců. U vydírání a vybírání poplatků za ochranu byli nejčastěji Rusové, Albánci, Ukrajinci, Arméni, u násilné trestné činnosti Rusové, Ukrajinci, u obchodu se zbraněmi Ukrajinci, Rusové, Arméni, Albánci, Slováci, Čečenci. Obchod s lidmi se týká Vietnamců, Ukrajinců, nelegální zaměstnávání Ukrajinců.

V rámci expertiz z roku 2016 a 2017 byly také zjišťovány **rizikové kriminogenní faktory** ve struktuře podmínek života společnosti, jako možné zdroje, které může organizovaný zločin využívat buď k páchaní trestné činnosti, nebo získávání informací, navazování kontaktů, zajišťování beztrestnosti a ovlivňování rozhodovacích procesů, jakož i k získávání spolupracovníků nebo k vytváření poptávky po nelegálním zboží a službách. Zaměřili jsme se na rizika vyplývající pro Českou republiku z mezinárodního vývoje a na rizika spojená s vnitřním společenským vývojem v České republice v oblasti politiky, ekonomiky, práva, státní správy a samosprávy, sociální struktury a sdělovacích prostředků.

Ve všech těchto oblastech byla uvedena řada konkrétních kriminogenních faktorů. Jednotlivé uvedené faktory jsou různého rozsahu i charakteru, takže není možné je hierarchizovat podle míry jejich nebezpečnosti. Jde o faktory obecnějšího charakteru i takové, které se dotýkají ryze specifických problematik.

Z hlediska vývoje situace ve světě jsme posoudili rizikové faktory, které by mohly mít negativní vliv na poměry v České republice. V této souvislosti uváděli experti hlavně zdroje napětí a nestability, problémy globalizace, volný pohyb osob, služeb, zboží, kapitálu v rámci EU, ekonomické problémy, sociální a ekonomickou úroveň občanů ČR i EU, nedostatečné kontroly mezinárodních finančních a bankovních institucí, korupci, daňové systémy. V souvislosti s migrační krizí byla za riziko označována liberální a vstřícná migrační politika EU, absence jednotného postupu řešení migrační krize, zneužití Schengenu, nefunkčnost vnějších hranic EU, nedokonalá kontrola nad pohybem rizikových osob,

úroveň azylového řízení. Za obecný problém byla označena nedostatečná policejní a právní mezinárodní spolupráce, v mnoha oblastech nejednotná legislativa, například v oblasti praní špinavých peněz, pomalé a selektivní poskytování informací v rámci mezinárodní policejní spolupráce, málo efektivní spolupráce s Ruskem, špatné informační toky mezi institucemi, např. Europolem a mezinárodními databázemi. V oblasti mezinárodní situace je rizikem i závislost na počítačových systémech, energetických zdrojích a neregulované prostředí sítě internetu.

Pokud se týká politiky, tak jeden z nejdůležitějších kriminogenních faktorů souvisí s tím, že organizovaný zločin usiluje o napojení nebo proniknutí do veřejného života, tedy i do politiky. Jeho cílem je, kromě získávání informací, zejména ovlivňování politických rozhodnutí. Rizikové faktory jsou: nekoncepční, administrativní přístup řešící pouze aktuální situaci s absencí možnosti řešení dlouhodobých důsledků, nekomplexní zdlouhavé a složité řešení schvalování novel zákonů, nedostatek politické vůle k boji s kriminalitou, nekalé praktiky a nekorektní jednání ve veřejném prostoru, propojení moci politické s mocí ekonomickou. V roce 2016 byla jako rizikový faktor často uváděna migrační a azylová politika ČR s mnoha podrobnostmi, zatímco v roce 2017 byla pouze obecně zmíněna.

V rámci ekonomiky by měla být věnována pozornost nastavení podmínek pro kontrolu vzniku a existence firem, prokazování získání majetku a finančních prostředků na straně vlastníků, znovuzakládání obchodních společností osobami, které v minulosti již vlastnily společnosti, které skončily v konkurzu, insolvenční apod. Rizikem je korupční prostředí a tušené klientelistické vazby.

V oblasti práva je rizikem pomalá reakce legislativy na nové trendy v oblasti zločinu a kriminality, nepřehledná legislativa, neustálé novelizace, byrokracie a formalismus v trestním a správním řízení, nedostatečná právní ochrana svědků, absence zákonných mechanismů podporujících motivaci svědků, zdlouhavý systém soudnictví, nedostatečné tresty způsobující recidivu, špatná vymahatelnost práva, nevšímavost občanů spojená s obavou z případných následků. Dalším rizikem je negativní vnímání orgánů dohlížejících na dodržování zákonných předpisů a norem, kdy zákonná iniciativa ve věci prevence či potírání protiprávního jednání je vnímána jako omezování demokratických principů, překážky v podnikání či neúměrná zátěž podnikatelských subjektů ze strany byrokratického státního aparátu. Doporučuje se rozšíření oprávnění policie ve smyslu použití operativně pátracích prostředků a jejich následné využitelnosti v trestním řízení (odposlech a záznam telekomunikačního provozu, sledování osob a věcí) to vše s ohledem na bezpečnostní hrozby spojené s terorismem a nelegální migrací.

Ve státní správě je rizikem přílišné podřízení státní a veřejné správy vůli politických stran. Příliš velké množství úředníků je fakticky nominovaných politickými stranami. Rizikem může být i nedostatečná odborná připravenost pracovníků, nízká profesionalita, absence odpovědnosti, zneužívání pravomocí, zneužívání citlivých informací, opakované reorganizace. Doporučuje se zkvalitnit vzdělávání státních zaměstnanců, spolupracovat s experty, posílit IT bezpečnost, provázanost informačních systémů. Rizikové může být i negativní vnímání orgánů státní správy jako autorit dohlížejících na dodržování zákonných předpisů a norem.

Také u Policie ČR může hrozit nebezpečí pronikání organizovaného zločinu stejně jako u státní správy. Rizikem mohou být bývalí policisté. Významným rizikovým faktorem je vměšování politiky do práce Policie ČR. Nedostatkem jsou neustálé výměny ve vedení Policie ČR, rozdělení finančních prostředků, zejména na nové technologie i mzdové prostředky. Nepříznivým faktorem je ne vždy dostatečná odborná připravenost a profesionalita pracovníků v daných problematikách. Doporučuje se zvýšit počty specialistů na celorepublikových útvarech, zlepšit práci cizinecké policie při kontrole a evidování nelegálních pobytů cizinců, navýšení platů policistů, zlepšit vybavení policistů, eliminovat možnost zneužití citlivých informací, zamezit korupci. Doporučován je i přístup Policie ČR k systému bankovních převodů a posílení bezpečnostních složek, zejména tajné služby, která by měla činnost zájmových osob monitorovat, ale také dokumentovat, aby tyto výsledky bylo možné použít v trestním řízení.

U občanů může být rizikovým faktorem pokles životní úrovně, nezaměstnanost. Rizikový může být i náročný konzumní způsob života, selhání společenských hodnot, a patologické jevy jako alkoholismus, toxikomanie. Rizikem je i nedostatečná informovanost obyvatelstva o zločinu a tolerance zločinu. Doporučuje se větší míra edukace občanů o hrozbách a typech trestné činnosti.

V oblasti informačních technologií jsou rizikem osoby, využívající otevřenost internetu k páčání trestné činnosti. Doporučuje se efektivnější možnost vyžadování informací od provozovatelů internetových služeb a poskytovatelů internetového připojení.

Média představují riziko proto, že využívají zločinu ke zvýšení sledovanosti vzhledem k jeho atraktivnosti, kladou důraz nejen na zobrazování agrese a násilí, ale i prezentaci pochybného životního stylu. Kriminogenním rizikem je, když média uvádějí nepřesné a zavádějící informace ve zpravodajství, dehonestují autority, manipulují s veřejným míněním ve prospěch různých zájmových skupin, někdy neoprávněně negativně hodnotí činnost Policie ČR. V tomto směru se doporučuje, aby vedoucí pracovníci Policie ČR, v případě, že je kritika neoprávněná, prostřednictvím médií reagovali.

Migrační pohyb směrem do Evropy, k němuž dochází v posledních letech, se nám může jevit jako mimořádný, i když je jen součástí mohutných migračních pohybů v dnešním světě, které se zdaleka neomezují jen na imigraci do Evropy.

Z hlediska kriminologie se důsledky nezvládnutých migračních a integračních rizik mohou projevat v:

- d) nárůstu kriminality cizinců;
- e) vzniku a nárůstu konfliktů mezi majoritou a minoritami;
- f) nárůstu tzv. hate crimes, tedy zločinů vyplývajících z nenávisti, v tomto případě motivované odporem vůči určitým náboženstvím, kulturám či národnostem.

Význam těchto rizik odůvodňuje zájem kriminologů o kriminalitu, která se s migrací pojí, nebo může být jejím důsledkem.

Studie, zpracovaná jakou výstup z dílčí části projektu výzkumu organizovaného zločinu, se zaměřuje na současný reálný stav v ČR z hlediska imigračních či tranzitních pohybů,

které se nás týkají, kriminality spojené s cizinci a na reakce veřejnosti. Zabývá se také zapojením organizovaného zločinu do migračních pohybů, především z hlediska jeho projevů a forem na našem území.

Cílem bylo popsat a charakterizovat působení skupin a sítí organizovaného zločinu při napomáhání k nelegální migraci. Zapojení organizovaného zločinu do nelegální migrace bylo sledováno se zaměřením na Českou republiku zejména v současném období. Při popisu působení skupin organizovaného zločinu v této oblasti se pozornost zaměřila s využitím dostupných pramenů na typické způsoby jednání, mezinárodní přesah, charakteristiku sítí a odhady výše zisků s pokusem o případné historické a mezinárodní srovnání. Cílem bylo rovněž vyhodnotit odraz problematiky nelegální migrace ve veřejném mínění.

Při řešení úkolu byly použity následující metody a techniky: Expertní šetření, která zahrnuje především pracovníky Policie ČR, pracovníky Ministerstva, pracovníky Bezpečnostní informační služby a také pracovníky nevládních organizací. Expertní šetření provedené formou řízených rozhovorů bylo uskutečněno v letech 2016 a 2017.

Byla provedena sekundární analýza pramenů s využitím odborné domácí i zahraniční literatury, dokumentů OSN, případně EU, Rady Evropy, Europolu a Interpolu. Využity byly statistiky Policie ČR, zejména Cizinecké policie a data Českého statistického úřadu. Použity byly rovněž Zprávy o činnosti státního zastupitelství, Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky, Zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v příslušných letech. Jako specifický pramen k názorům veřejnosti byly využity výsledky šetření prováděných Centrem pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu Akademie věd. Analýza soudních spisů zahrnuje spisy k pravomocně ukončeným případům stíhaným a souzeným obvykle na základě ustanovení § 340 tr. zák. (organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice).

K tomu byly zpracovány vybrané případové studie.

Studie konstatuje, že nelegální migrace se území České republiky ve sledovaném období hlavní migrační vlny v letech 2014–2016 ve srovnání s jinými evropskými zeměmi dotkla jen ve velmi omezeném rozsahu. Na rozdíl od devadesátých let se ČR nenacházela na hlavních trasách migrace.

Z hlediska zapojení organizovaného zločinu nebyl výskyt velkých mezinárodních pašeráckých sítí v ČR prokázán; byly zjištěny případy převozu migrantů přes naše území, které byly ale zorganizovány mimo území ČR. Experti potvrdili, že organizátoři pašování se nenacházejí v ČR, ale vyskytují se „podél cesty“, zejména v Turecku, Řecku a domovských zemích migrantů a uprchlíků. Speciální české skupiny pokrývající část trasy na našem území nejsou ustavovány na rozdíl od situace v devadesátých letech. Organizátoři a jejich pomocníci jsou obvykle krajané migrantů; je zde silná podpůrná role rodinných svazků a často se migranti spoléhají na pomoc příbuzných, kteří už jsou usídleni v cílových zemích.

Ve zkoumané vlně migrace podle poznatků Europolu a také podle poznatků z této výzkumné studie byla organizace pašeráckých sítí podstatně volnější a flexibilnější. Rela-

tivně stabilizované skupiny nejsou ustavovány. Komunikace mezi organizátory spočívá spíše ve sdílení kontaktů a jejich předávání migrantům. Namísto osobního doprovázení migrantů po příslušném úseku trasy jsou migranti vybavováni těmito kontakty. Tento způsob organizace je ovšem umožňován takou současnou úrovní komunikačních prostředků (mobilní telefony, Internet, sociální sítě).

Tento novodobý způsob organizace se jeví jako potvrzení předpokladu postupné transformace organizovaného zločinu anebo alespoň jeho části od pevnějších a stabilizovaných struktur k volnějším a variabilnějším sítím založeným na kontaktech mezi účastníky (organizátory i migranty). Tyto variabilnější sítě jsou více adaptabilní a mohou flexibilně reagovat na situaci a příležitosti (nebo hrozby).

Pro organizátory migrace je migrační vlna velmi výdělečným byznysem, neboť migranti obvykle platí za každou část trasy zvlášť a celková suma je odhadována na desítky tisíc EUR.

Cizincům a migrantům obzvlášť bývá připisován významný podíl na spáchané kriminalitě. Z vývoje evidované kriminality je ale zřejmé (kromě celkového poklesu evidované a objasněné kriminality, který je v průběhu posledních let v ČR zřetelný), že podíl trestných činů spáchaných cizinci na celkovém počtu spáchaných a objasněných trestných činů byl v uvedeném období relativně stabilní v rozmezí cca 5,7 % až 5,9 %. Při podrobnějším pohledu na podíl trestných činů spáchaných cizinci z tzv. třetích zemí (tj. kromě občanů zemí Evropské unie) je patrné, že jejich podíl v uvedených třech letech je v podstatě minimální na úrovni cca 2,2–2,3 %.

Objevuje se zde charakteristický rys v názorech veřejnosti na migranty a imigranty – negativní postoj je v zásadě zaměřen vůči imigraci z islámského světa. Přitom podstatně silnější imigrace ve skutečnosti probíhá z Ukrajiny a Vietnamu, ale není tak silnými negativními pocity veřejnosti doprovázena. Celkově obavy z imigrace u české veřejnosti neodrážejí reálný stav imigrace ani reálný vliv cizinců na spáchanou kriminalitu. Reagují spíše na obecně vnímanou hrozbu imigrace a jejich potenciálních rizik. Lze tak vyslovit hypotézu (viz McDonald, 2002), že strach z kriminality imigrantů obdobně jako strach z kriminality obecně nemůže být interpretován spíše jako signál obecného pocitu nejistoty a obav, než jako barometr specifických postojů a zkušeností vůči imigrantům.

Ve studii k **vývoji kriminality v Ukrajině** a jejím vlivu na ČR se autor opírá o delší bezprostřední zkušenosti z Ukrajiny doplněné o konzultace s experty, ke kterým došlo mimo jiné i v rámci CEPOL Exchange Programme na Universitě Ministerstva vnitra Ukrajiny v Oděse. Samotný výzkum však probíhá již od r. 2014 na celém území Ukrajiny.

Materiál je zaměřen na celou řadu kriminálních aktivit. Nejde o jejich detailní rozbor, ale celkové shrnutí a zasazení do kontextu celkového vývoje kriminálních aktivit. Některé z nich mají na Česko zcela přímý dopad, jindy jde o dopad zprostředkovaný.

V důsledku událostí, jež následovaly po Revoluci důstojnosti, došlo k fundamentální proměně ukrajinské společnosti. To se významně projevilo také v politickém životě země. Bylo by však naivní se domnívat, že ukrajinský organizovaný zločin v důsledku revoluce zmizel. Jeho vztahy s politickým vedením země se však proměnily. Dlouhá cesta k vytvoření

standardně fungující demokratické země proto teprve začíná. Podstatnou pozitivní úlohu by přitom dle autora měla hrát aktivní občanská společnost, která ovlivňuje ukrajinskou politiku v míře dříve nevídané.

Autor konstatuje, že z kriminologického hlediska je třeba na Ukrajinu nahlížet v několika navzájem propojených kontextech. Již notoricky známým faktem je, že ukrajinské skupiny organizovaného zločinu působí i na území ČR a věnují se zde celé řadě kriminálních aktivit. Ty byly v 90. letech a na počátku 21. století především pod kontrolou tzv. brigád. V ČR jich působilo několik, ze západní Ukrajiny šlo např. o Lvovskou, Mukačevskou, Iršavskou atd., byly však přítomny i skupiny z dalších částí země, Luhaňská, Krymská, Krivojrožská atd.

Většina ukrajinských skupin se však postupně modernizovala a infiltrovala do legálního businessu. Brigády byly nahrazeny korporacemi a v době vlády V. Janukovyče převzal organizovaný zločin kontrolu nad celým ukrajinským státem. Tehdy mafie měla možnost využívat státní, oficiální krytí pro provádění svých aktivit jak v Ukrajině, tak v zahraničí. Tato centralizace byla po roce 2014 opět narušena a řada ukrajinských skupin působí opět samostatně.

Těmi dnes asi nevydělečnějšími aktivitami organizovaného zločinu je ve vztahu k ČR a EU nelegální migrace a obchodování s lidmi a pašování. Do EU i přímo do České republiky se prostřednictvím ukrajinských pašeráckých skupin dostává řada neprocleného a nelegálního materiálu.

Jedním z největších problémů ukrajinské společnosti jsou obrovské rozdíly mezi malou skupinou extrémně bohatých a zbytkem společnosti, která se v rámci různých schémat stává permanentní obětí často velmi dobře legalizovaných a latentních kriminálních struktur. Samotná kriminální činnost těmito syndikáty provozovaná již není tím největším nebezpečím, které z jejich existence pramení. Daleko větším nebezpečím je jejich mocenský potenciál, který jim dovoluje ovlivňovat ekonomiku a politiku státu.

V Ukrajinské společnosti nejde pouze o organizovaný zločin a jeho pachatele. Jde též o problém viktimizace, kdy velké skupiny osob jsou smířeny s rolí oběti anebo jsou ochotny riskovat při hledání práce v zahraničí. V rámci Ukrajiny i ukrajinských komunit v zahraničí tak dochází k viktimizaci celých skupin. Příčinou toho procesu je bezvýchodná sociální situace konkrétních jednotlivců a často extrémní komplikace spojené s vyřizováním všech povolení, která jsou pro práci v zahraničí potřebná. Ani Ukrajinci, kteří řeší svojí složitou ekonomickou situaci v rámci Ukrajiny, se však nevyhnou procesu kriminalizace nebo viktimizace. V důsledku situace, která byla naznačena v předchozí kapitole, se totiž velká část podnikatelských aktivit v Ukrajině přesunula do neoficiální tzv. šedé ekonomiky.

Kriminálně-agenturní síť, jimž je věnována tato část studie, by měly být přednostním objektem pozornosti bezpečnostních složek. Jde především o ty aspekty, kdy organizovaný zločin ohrožuje samu existenci státu a kdy již nejsou kriminální aktivity pouze pokračováním obchodu jinými prostředky, ale kdy jde o využívání organizovaných kriminálních

struktur v rámci politického boje i v rámci širší vojenské strategie. V tomto ohledu může mít kriminologický výzkum zásadní přínos pro bezpečnost státu a kriminologická analýza může být vhodným indikátorem možných ohrožení bezpečnosti státu.

Závěrečná část studie se věnuje tzv. **metanolové aféře v ČR** a možnostem aplikace metody síťové analýzy; má tedy širší metodologický přesah. Autor se zabývá charakterem a možnostmi využití této metody v kriminologii, které prezentuje prostřednictvím konkrétní aplikace na síť aktérů zapletených v tzv. lihové či metanolové aféře, která v druhé polovině roku 2012 svými následky silně poznamenala celou Českou republiku.

V textu jsou nejprve představena relevantní teoretická východiska pro analýzu kriminálních sítí, a to zejména týkající se klíčových aktérů, jejich vlastností, struktury kriminálních sítí a role předchozích vazeb. U všech těchto aspektů jsou také uvedeny mechanismy, které stojí za jejich vznikem či fungováním. Následně je popsán kontext metanolové aféry, postup sběru dat a metod jejich analýzy, přičemž je věnována pozornost deskriptivním technikám a zvláštním síťovým modelům.

Autor se zabývá identifikací klíčových aktérů zapojených v kriminálních sítích a vlastnostmi těchto aktérů. Upozorňuje, že zásadním prvkem celé síťové perspektivy je možnost podívat se na strukturu sítě jako na celek. Je zjevné, že čím vyšší je centralizace sítě, tím snazší je její koordinace, neboť aktér, kolem něž jsou vazby koncentrovány, dokáže přímo řídit ostatní a interagovat s nimi. Na druhou stranu ale se tím síť stává zranitelnou, poněvadž odstranění či jakékoliv jiné zneškodnění takového aktéra dokáže jednorázově rozložit celou síť.

Předchozí vazby, tj. vazby vzniklé před samotnou trestnou činností mnohdy jako vazby legální či legitimní (např. příbuzenství, přátelství, sdílené zaměstnání, sdílené sociální zázemí apod.), jsou považovány za podloží interpersonální důvěry mezi pachateli, což je v kriminálním prostředí zásadní, neboť nedůvěra může mít v takovém prostředí fatální následky. Druhým důvodem je, že představují jeden z definičních znaků organizovaného zločinu – jeho propojení se světem legálního podnikání a legitimních sociálních vztahů.

K metanolové aféře autor uvádí, že lze v celé kauze v podstatě rozlišit dvě větve. První z nich se odehrávala v okolí Zlína a zahrnovala dlouhodobě fungující zločineckou skupinu. V této skupině fungovala organizovaná dělba práce, legální podnikání poskytovalo zástěrku pro ilegální činnost, a především vůdčí postavy ve skupině nezřídka sahaly po zavraždění, vydírání či fyzické konfrontaci za účelem ochrany nelegálních zisků. Tyto zisky plynuly zejména z daňových úniků prostřednictvím výroby a distribuce nezdaněného lihu. Druhá větev se odehrávala v Ostravě a okolí a dominantně zahrnovala distribuci smrtící směsi alkoholu a metanolu.

Jako zdroj dat posloužilo celkem 19 soudních spisů o souhrnné délce téměř jednoho tisíce stran. Při kódování dat byla použita obsahová analýza, která se ukazuje jako vhodná pro kódování textových dat o kriminálních sítích, neboť umožňuje systematicky zpracovávat materiál, který může být zatížen subjektivitou nebo chybovostí.

V tomto případě bylo k modelování struktury sítě z jejích mikrosociálních mechanismů využito tzv. exponenciálních modelů náhodných grafů. Na strukturu sítě měla významný vliv existence předcházejících vazeb. Kriminální spolupráce aktérů v této síti probíhala na půdorysu dřívější spolupráce a vztahů, což podporuje závěry z dřívějších výzkumů.

Z provedené analýzy sítě 32 aktérů, kteří aktivně participovali v rámci tzv. metanolové či lihové aféry vyplývá, že se jedná o síť se zvláštní strukturou v podobě dvou komponent spojených jedinou vazbou. Žádné další na první pohled nepřehlédnutelné strukturální znaky nevykazuje – není ani výrazně hustá, ani výrazně centralizovaná, ani výrazně uzavřená a ani nijak fragmentovaná. Vyskytují se v ní centrální aktéři, přičemž jeden z nich je strategicky umístěný a další dva k tomu mají blízko. Žádný z těchto aktérů však nebyl vyšetřováním shledán vůdčí figuroou ani jako disponující zvláštním know-how.

Pro potenciální sociotechnická doporučení studie nabízí několik konkrétních a empiricky podložených návrhů pro to, jak postupovat proti síti s cílem jejího narušení, což je téma, které logicky budí ve studiu kriminálních sítí velkou pozornost. Již jen díky prosté vizualizaci vztahů a interakcí mezi pachateli bylo možné odhalit Achillovu patu celé sítě – vazbu přemosťující dvě jinak oddělené podskupiny. Ačkoliv simulace dopadů různých typů intervencí do struktury sítě nebyla předmětem této analýzy, je patrné, že odebráním přemosťující vazby nebo alespoň jednoho z jejích tvůrců by se síť rozpadla na dvě části, mezi nimiž by již nemohla proudit směs alkoholu a metanolu. Dalšími z hlediska monitorování a eventuálního narušování sítě vhodnými cíli se ukázali aktéři, kteří zaujímali (téměř) strategické pozice.

Summary

Scheinost, M.: Trends in the Development of Organised Crime and its Selected Forms

The research project “Organised Crime in the Czech Republic – Development, Possible Criminogenic Factors, Selected Activities and Legal Sanctions” conducted in 2016–2017, followed on previous research activity carried out by the Institute of Criminology and Social Prevention in this field since the beginning of the 1990 s.

The current project continued the identification of possible societal influences, risks and criminogenic factors that could have an impact on the genesis, development and effects of different forms of organised criminal activities, together with the long-term expert monitoring of developments in the structure of organised crime and associated activities in the Czech Republic. In view of the current problem and phenomenon emerging in not just Europe, the project also focused on the issue of migration and in particular, an analysis of available sources on organised crime related to illegal migration. The study examined the impact of illegal migration on society, especially public opinion and the fear of crime.

As part of the project, a study of the current state and forms of organised crime in Ukraine was carried out, chiefly in relation to some of the consequences Ukrainian organised crime has on the Czech Republic. Given its extreme seriousness, research also focused on the methanol affair, in which a large criminal group was responsible for the production and distribution of alcohol contaminated with methanol. The study was carried out using network analysis as a relatively new approach to the study of organised criminal activities.

To monitor the **basic characteristics of organised crime**, an annual expert inquiry has been conducted since 1993, in which the employees of specialised departments of the Police Force of the Czech Republic are interviewed as experts, including employees from the General Directorate of Customs and Customs Office in Prague since 2012. Researchers interviewed 39 experts in 2016 and 34 in 2017. The inquiry focused on the degree to which criminal groups in the Czech Republic have developed and the participation of external associates, women and foreign nationals in these groups. In addition, the study monitored the prevalence of illegal activities by organised groups in individual years, which groups had disappeared and which were newly created. The activities of foreign nationals have been regularly monitored according to their nationality since 2000. The study presents the results for 2015 and 2016 with a comparison of longer-term trends.

One of the features of organised crime is a hierarchical structure, with the leadership/ bosses at highest level as supreme authority in decision-making, personnel and finances matters with maximum security; the second level consists of independently operating units and the lowest level are ordinary members. Such fully developed groups never prevailed in the Czech Republic (with the exception of 2007 when 54% were fully developed and 57% in 2009). In contrast, 37% of groups had a fully developed structure in 2015 and 36% in 2016. Therefore, groups with a lower-level management structure predominated.

External associates form approximately half the members of organised criminal groups long-term; in 2016, this dropped to one-third. External associates are hired to perform certain tasks or services, they know nothing about who they are working for or why they

are doing something, so they can't reveal any details. External associates are used in various areas. Some are hired for simple services such transporting people or goods, accommodation services, renting property, buildings and space, selling goods, hiding stolen goods, more complex services, providing facilities, obtaining items required to commit organised criminal activities, participation in extortion or threats. External associates also provide information, consulting, legal services, economic and tax consultancy, misappropriate European funds, participate in the creation of fictitious companies, open accounts, establish contacts, deal with institutions or have contacts abroad.

Organised criminal groups in the Czech Republic also include women. The proportion of women has been estimated at between 11–20% since 2000. In recent years, their participation has been lower: 14% in 2015 and 12% in 2016. Their focus has also changed significantly. While in the first decade after 2000, their main domain was procurement and human trafficking for the purpose of sexual exploitation, handling illegal migration, and to a large extent providing facilities, management and trafficking narcotic and psychotropic substances; in the following decade, women increasingly handled financial, legal, notary and customs services, established fraudulent and fictitious companies and organised internet criminality. In some cases, women act as the “heads” of organised crime groups, manage all trade in narcotic and psychotropic substances, handling their sale and distribution, controlling subordinate distributors, or acting as an intermediary in, for example, hiring other employees, etc.

The ratio of Czechs and foreign nationals in organised crime, despite minor fluctuations, has remained virtually unchanged. After 2000, the Vietnamese, Ukrainians, Russians and Albanians were represented most heavily. In 2016, the second group included Serbs (an increase compared to 2015), Slovaks (an increase compared to the 1990 s), Bulgarians (a decrease compared to the 1990 s) and Romanians (an increase compared to the 1990 s). The Poles and the Chinese fell into the third group (a decrease compared to the 1990 s), which also included the Nigerians.

Once again, the most widespread activity in 2015 and 2016 was the production, smuggling and distribution of drugs. Activities relating to economic crime such as money laundering, corruption, tax, credit, insurance and currency fraud were similarly heavily represented. Widespread activities also included the illegal production and smuggling of alcohol and cigarettes and credit card fraud. Despite a certain decline, car theft, the organisation of prostitution and trafficking in women remained at the forefront. The top ten activities also included misappropriation of EU funds. The establishment of fraudulent and fictitious companies, which was among the most widespread activities in 2015, fell into the second group in 2016. This included the misuse of computers for crime, crime against information and communication technologies, forgery of documents, customs fraud, and increased gambling compared to 2015.

Less significant were: strong-arm debt collection, bank fraud, trafficking in stolen goods, counterfeiting cheques, money and coins. The organisation of illegal migration also continued to decline. Burglaries, the international arms trade, the steadily declining theft of art objects, luring money with the promise of high returns, human trafficking for

forced labour, and murder were relatively insignificant. Activities that virtually disappeared included the illegal import and export of hazardous waste, bank robbery, counterfeiting CDs and similar media.

Experts participating in the research pointed out certain new activities, which could become significant in the years to come. These include fictitious marriages for the legalisation of residency in the Czech Republic, illegal trade in protected animals and wild plants, illegal production and trade in goods infringing trademark rights and illegal trade in medicines and pharmaceuticals. Extremist crimes associated with the migration crisis also pose a risk.

As part of the study, we regularly ascertain what activities are carried out by individual ethnic groups in the Czech Republic. Drug crime is represented in nearly twenty ethnic groups. This was most often the province of the Vietnamese, Serbs, Nigerians, Turks, Bulgarians over the last two years, and Slovaks in the last year. Money laundering was the domain of the Russians, Vietnamese, Poles, Slovaks, Ukrainians and Albanians. Corruption was typical for the Vietnamese, Russians, Turks and Slovaks. Tax frauds were run by the Vietnamese, Russians, Poles, Slovaks, Bulgarians, Romanians and credit fraud by the Russians. The production and smuggling of cigarettes and alcohol mainly concerned the Vietnamese, Ukrainians, Poles, and Slovaks. Car thefts were mainly run by Ukrainians, Poles, Slovaks, Serbs and Bulgarians. Prostitution, procurement, trafficking in women was the typical activity of Albanians, Ukrainians and Russians. Customs fraud was typical for the Vietnamese, Chinese, Turks and Ukrainians, while Russians were the main founders of fictitious companies. The misuse of payment/credit cards was the domain of the Romanians, Bulgarians and Albanians, while the Nigerians and Russians focused on internet/cybercrime. Gambling was run by the Vietnamese. Illegal migration related to the Ukrainians, Albanians and Vietnamese. The Russians, Albanians, Ukrainians and Armenians were largely responsible for extortion and protection rackets, the Russians and Ukrainians for violent crime, and the Ukrainians, Russians, Armenians, Albanians, Slovaks and Chechens in trading arms. Human trafficking concerned the Vietnamese, while the Ukrainians handled the illegal employment of their fellow compatriots.

As part of the study in 2016 and 2017, **risk criminogenic factors** in the structure of society's living conditions were identified as possible sources that could be exploited by organised crime to either commit crime or obtain information, establish contacts, secure impunity and influence decision-making processes, as well as to acquire accomplices or to create demand for illegal goods and services. We focused on the risks posed to the Czech Republic by international developments and the risks associated with internal social development in the fields of politics, economics, law, state and local administration, social structure and the media.

A number of specific criminogenic factors were identified in all these areas. These factors are of varying nature and scope, so they cannot be hierarchised according to their degree of danger. They are factors of both a general nature and those that touch on very specific issues.

We assessed the risk factors that could have a negative impact on conditions in the Czech Republic in terms of the developing situation in the world. In this context, experts chiefly mentioned sources of tension and instability, the problems of globalisation, free movement of persons, services, goods and capital within the EU, economic problems, the social and economic standard of Czech and EU citizens, insufficient control of international financial and banking institutions, corruption and tax systems. In terms of the migration crisis, the EU's liberal and open migration policy, the lack of a uniform approach to tackling the migration crisis, the misuse of Schengen, the EU's ineffective external borders, flawed control of the movement of persons, and level of asylum procedures were presented as risks. The general problem was a lack of international police and legal cooperation, inconsistent legislation in many areas, such as the area of money laundering, the slow and selective provision of information within the framework of international police cooperation, inefficient cooperation with Russia, poor information flow between national institutions, Europol and international databases. In terms of the international situation, a risk was also the dependence on computer systems, energy sources and the unregulated internet environment.

In politics, one of the most serious criminogenic factors was that organised crime seeks to make contacts or infiltrate public life, including politics. Its goal, in addition to gathering information, is to, above all, influence policy decisions. The risk factors are: a non-conceptual administrative approach addressing only the current situation with no ability to address longer-term consequences; the inadequate, lengthy and non-complex approval of legislative amendments; a lack of political will to fight crime; unfair practices and conduct in the public arena; a link between political and economic powers. In 2016, the Czech Republic's migration and asylum policy was often cited as a risk factor with many details, whereas it was only mentioned in general terms in 2017.

Attention in the economy should be given to establishing conditions for controlling the establishment and existence of companies, demonstrating the source of assets and financial resources by owners, the establishment of companies by individuals who have previously owned companies that have gone bankrupt or become insolvent, etc. The risk is a corrupt environment and suspected clientelism.

In terms of law, the risk is the slow response of legislation to new trends in crime and criminality, unclear legislation, constant amendments, bureaucracy and formalism in criminal and administrative proceedings, a lack of legal protection for witnesses, the absence of legal mechanisms to encourage witness testimonies, a lengthy judicial system, inadequate sanctions resulting in recidivism, poor enforcement of the law, and a lack of public cooperation linked to a fear of possible consequences. Another risk is the negative perception of law enforcement authorities, where legitimate initiatives to prevent or combat criminal activity are perceived as a restriction of democratic principles, obstacles to business or a disproportionate burden on business subjects by the bureaucratic state apparatus. It is recommended that police be given extended powers in terms of the use of operational investigative resources and their subsequent use in criminal proceedings (wiretapping, recording telecommunication traffic, surveillance of persons and property), with regard to the security threats associated with terrorism and illegal migration.

In state administration, the risk is the over-subordination of state and public administration to the will of political parties, as too many officials are currently nominated by political parties. Further risks may also be the inadequate professional qualifications of employees, low professionalism, a lack of accountability, abuse of powers, misuse of sensitive information and repeated reorganisations. Recommendations include the improvement of state employees' training, working with experts, strengthening IT security and the interconnection of information systems. The negative perception of state administration authorities as supervisors of compliance with legal regulations and standards may also pose a risk.

As with state administration, the danger of infiltration by organised crime is also a risk for the Police Force of the Czech Republic, which may come from former police officers. A major risk factor is also the interference of politicians in the work of the Czech Police. Constant changes in the leadership of the Police Force of the Czech Republic and the distribution or lack of funds, especially on new technologies and wages are further drawbacks. An adverse factor is sometimes the lack of professional qualifications and professionalism on given issues. It is recommended that the number of specialists in national units be increased, to improve the work of the Alien and Border Police in the control and registration of illegal foreign nationals, to increase police salaries, improve police equipment, eliminate the possibility of misusing sensitive information and prevent corruption. It is also recommended that the Czech Police have access to the system of bank transfers and to strengthen security forces, especially the secret service, which should monitor and document the activity of persons of interest, so that this information can be used in criminal proceedings.

For citizens/the public, a risk factor could be a drop in living standards and unemployment. The demanding consumer way of life, a failure in social values, and pathological phenomena such as alcoholism and toxicomania can also be risk factors. Similarly, there is the risk of inadequate public awareness and tolerance of crime. A higher level of public education about the threats and types of crime is recommended.

In the area of information technology, there is the risk of individuals using the internet to commit crimes. A more effective way to request information from internet service providers and providers of internet connectivity is recommended.

The media poses a risk because they use crime to increase their audience numbers due to its attractiveness; they put emphasis on not only the depiction of aggression and violence, but also on the presentation of a dubious lifestyle. A criminogenic risk arises when the media presents inaccurate and misleading information in the news, vilify authorities, manipulate public opinion in favour of various interest groups and sometimes wrongly judge the activities of the Police Force of the Czech Republic. In this respect, it is recommended that where such criticism is unfounded, senior members of the Czech Police should respond through the media.

The **wave of migration** to Europe, which has taken place in recent years, may seem to be an extraordinary phenomenon, though it is only part of massive migratory movements in today's world, which are far from confined to Europe.

In terms of criminology, the consequences of unmanaged migration and integration risks can be reflected in:

- a) an increase in crime by foreign nationals;
- b) the emergence and rise of conflicts between the majority and minorities;
- c) an increase in hate crimes, i.e. crimes motivated by antipathy to certain religions, cultures or nationalities.

The significance of these risks explains the interest of criminologists in crimes linked to migration or that could be a consequence thereof.

The study, undertaken as part of the research project on organised crime, focuses on the current situation in the Czech Republic in terms of migration or transit movements affecting us, crimes associated with foreign nationals and the public response. It also deals with the involvement of organised crime in migration movements, especially in terms of its manifestations and forms in the Czech Republic.

The aim was to describe and characterise the operation of groups and organised crime networks in aiding illegal migration. The involvement of organised crime in illegal migration was monitored with a focus on the Czech Republic, especially in the current period. In describing the impact of organised crime in this area, attention was focused on typical conduct, international crossover, the characteristics of criminal networks, and estimated profits with an attempt at possible historical and international comparisons using available sources. The aim was also to evaluate how the issue of illegal migration has been reflected in public opinion.

The following methods and techniques were used to address the task: expert inquiry, which mainly included members of the Police Force of the Czech Republic, Ministry of Interior and Security Information Service employees and the staff of non-governmental organisations. An expert inquiry was conducted in the form of managed interviews in 2016 and 2017.

A secondary analysis of sources was carried out using national and international literature and UN, EU, Council of Europe, Europol and Interpol documents. The statistics of the Police Force of the Czech Republic, especially the Alien and Border Police and data from the Czech Statistical Office were used. Reports on the Activities of the Public Prosecutor's Office, Reports on Internal Security and Public Order in the Czech Republic and Status Reports on Migration and the Integration of Foreigners in the Czech Republic for the respective years were also used. The results of an inquiry conducted by the Public Opinion Research Centre attached to the Institute of Sociology of the Academy of Sciences were used as a specific source of public opinion. An analysis of court files included files on legitimately terminated cases, usually based on the provisions of Section 340 of the Criminal Code (organising and facilitating unauthorised crossing of the state border). Selected case studies were prepared in this context.

The study noted that illegal migration affected the Czech Republic to a very limited extent during the reference period of the main migratory wave in 2014–2016 compared to other European countries. Unlike the 1990 s, the Czech Republic was not on the main migration routes.

With regard to the involvement of organised crime, the presence of large international smuggling networks in the Czech Republic was not proven. Although cases of migrants being smuggled through our country were detected, these were organised outside the Czech Republic. Experts confirmed that the organisers of these smuggling operations were not based in the Czech Republic, but “along the route”, especially in Turkey, Greece and the home countries of migrants and refugees. Special Czech groups covering part of the route through the Czech Republic were not established unlike the situation in the 1990 s. Organisers and their accomplices were usually the compatriots of the migrants; there is a strong supportive role of family ties here and migrants often relied on the help of relatives who were already settled in the target countries.

According to the findings of Europol and this research study, the organisation of smuggling networks in the studied wave of migration was considerably looser and more flexible. Relatively stabilised groups were not established. Communication between the organisers consisted more of sharing contacts and passing these onto migrants. Instead of personally accompanying migrants along the relevant section of the route, migrants were provided with these contacts. However, this manner of organisation was only made possible by the current level of communication devices (mobile phones, internet, social networks).

This modern form of organisation appears to confirm the gradual transformation of organised crime or at least its part from more rigid and stabilised structures to looser and more flexible networks based on contacts between participants (organisers and migrants). These more flexible networks are more adaptable and can respond more flexibly to situations and opportunities (or threats). Migratory waves are a very profitable business for the organisers, as migrants usually pay for each part of the route separately and the total is estimated at tens of thousands of EUR.

Although a significant proportion of committed crimes is attributed to foreign nationals and migrants, it is clear from trends in recorded crime (aside from the overall decrease in recorded and solved crimes that is evident in the Czech Republic in recent years) that the share of crimes committed by foreign nationals to the total number of crimes committed and solved was relatively stable over the reference period at approx. 5.7% – 5.9%. Looking at the share of crimes committed by foreigners from third countries (i.e. excluding citizens of EU Member States) in more detail, it is obvious that their share is basically minimal in the three years in question at about 2.2 – 2.3%.

A characteristic feature of public views on migrants and immigrants manifests here – with negative views essentially directed towards migrants from the Islamic world. Yet substantially stronger migration actually comes from Ukraine and Vietnam, which is not accompanied by such strong negative feelings from the public. Overall, concerns about migration by the Czech public do not reflect the real state of migration or the real impact of foreign nationals on committed crimes. The response is based more on the generally perceived threat of migration and its potential risks. Thus, the hypothesis can be posed (see McDonald, 2002) that the fear of migrant criminality, like the fear of crime in general, should be interpreted as a general feeling of uncertainty and concern, rather than a barometer of specific attitudes and experience relating to migrants.

In a study on the **development of crime in Ukraine** and its impact on the Czech Republic, the author relies on direct longer-term experience from Ukraine, supplemented by consultations with experts, which took place as part of, among others, the CEPOL Exchange Programme at the University of the Ministry of the Interior of Ukraine in Odessa. However, the research itself has been underway throughout Ukraine since 2014.

The material focuses on a variety of criminal activities. It is not a detailed analysis, but an overall summary and placement of the overall development of criminal activities into context. Some of these have a direct impact on the Czech Republic, while others have an indirect impact.

As a result of the events following the Revolution of Dignity, there was a fundamental transformation of Ukrainian society. This was also strongly reflected in the political life of the country. However, it would be naive to assume that Ukrainian organised crime disappeared as a result of the revolution, although its relationship with the political leadership of the country has changed. The long path to building a democratically functioning country is therefore just beginning. A strong positive role, according to the author, should be played by an active civil society, which influences Ukrainian policy to an unprecedented level.

The author notes that from a criminological perspective, Ukraine must be seen in several interconnected contexts. It is already a notoriously known fact that Ukrainian organised crime groups are active in the Czech Republic and engaged in a wide range of criminal activities here. These were mostly under the control of so-called brigades in the 1990s and early 21st century. There were several operating in the Czech Republic, such as the Lvovskaia brigade, Mukatchevskaia brigade, Irshavskaia brigade, etc., but also groups from other parts of the country, Luhanskaia, Krymskaia, Krivirovskaia, etc.

Most Ukrainian groups, however, gradually modernised and infiltrated into legal business. The brigades were replaced by corporations, and during V. Yanukovych's term of office, organised crime took control of the entire Ukrainian state. The mafia thus had the opportunity to use official state cover to carry out its activities both in Ukraine and abroad. This centralisation was disrupted again after 2014, and many Ukrainian groups began operating independently once again.

The most profitable activities for organised crime today in relation to the Czech Republic and the EU are illegal migration, human trafficking and people smuggling. Ukrainian smuggling groups also import a variety of undeclared and illegal material to the EU and directly to the Czech Republic.

One of the biggest problems of Ukrainian society is the huge differences between a small group of extremely wealthy individuals and the rest of society, which, under various schemes, has become a permanent victim of often well-legalised and latent criminal structures. The criminal activity of these syndicates is no longer the greatest threat of their existence. Far more dangerous is their power potential, which allows them to influence the economy and state policy.

In Ukrainian society, it's not just about organised crime and its perpetrators. The problem is also victimisation, with large groups of people willing to take risks in seeking work abroad. Whole groups are thus being victimised within Ukraine and Ukrainian communities abroad. The root of this process is the hopeless social situation of specific individuals and often the extreme complications associated with acquiring all the permits required to work abroad. However, even Ukrainians addressing their difficult economic situation within Ukraine are subject to the process of criminalisation or victimisation. This is because a large part of the business activities in Ukraine have moved into the unofficial grey economy as a result of the situation outlined above.

The criminal-agency networks which are the subject of this part of the study, should be the primary focus of security forces. This particularly concerns those aspects where organised crime threatens the very existence of the state, and where criminal activities are no longer merely continued trade by other means, but where organised criminal structures are used in the framework of the political struggle and wider military strategy. In this respect, criminological research can be a vital asset to state security and criminological analysis an appropriate indicator of potential threats to state security.

The final part of the study focuses on the **methanol affair in the Czech Republic** and the possibilities of applying the network analysis method; it therefore has a broader methodological context. The author examines the nature and possibilities of using this method in criminology, which he presents through its specific application to a network of players involved in the alcohol or methanol affair, whose consequences scarred the Czech Republic in the second half of 2012.

The text first presents the relevant theoretical basis for the analysis of criminal networks, particularly in relation to the key players, their characteristics, the structure of criminal networks and role of previous ties. The mechanisms behind the creation or operation of all these aspects are also listed. Subsequently, the author describes the context of the methanol affair, the data collection process and methods of its analysis, with a focus on descriptive techniques and special network models.

The author deals with the identification of the key players involved in criminal networks and characteristics of these players. He points out that the essential element of the entire network perspective is the ability to look at the structure of the network as a whole. It is evident that the higher the centralisation of the network, the easier it is to coordinate, as the player around whom these ties are concentrated can directly manage and interact with others. On the other hand, however, the network becomes vulnerable, because the removal or elimination of such a player can destroy the entire network.

Previous ties, i.e. ties established before criminal activity, often as legal or legitimate ties (e.g. kinship, friendship, shared employment, shared social background, etc.), are considered to be the basis of interpersonal trust among offenders, which is crucial in the criminal environment, as distrust can have fatal consequences in such an environment. The second reason is that they represent one of the defining features of organised crime – its connection to the world of legal business and legitimate social relations.

In relation to the methanol affair, the author notes that two branches can be distinguished in this case. The first was centred around Zlín and included a long-established criminal group. This group had an organised division of labour; legal business provided a cover for illegal activity and, above all, senior members of the group often used intimidation, extortion or physical confrontation to protect their illegal profits. These profits largely stemmed from tax evasion through the production and distribution of untaxed alcohol. The second branch was based in Ostrava and surrounding area, and dominated the distribution of a lethal mix of alcohol and methanol.

The source of data was a total of 19 court files. When encoding this data, a content analysis was used that proved suitable for encoding textual data on criminal networks, as it allows the systematic processing of material that may be subjective or prone to error.

In this case, exponential random graph models were used to model the network structure from its microsocial mechanisms. The existence of previous ties had a significant impact on the structure of the network. Criminal cooperation between the players in this network took place on the grounds of earlier cooperation and relations, which supports the conclusions of previous research.

An analysis of the network of 32 players who actively participated in the methanol or alcohol affair showed that this was a network with a special structure in the form of two components connected by a single link. No other immediately visible structural features were evident – it was neither extensive nor highly centralised, closed or fragmented. There were central players, one of whom was strategically placed and two others in close positions. None of these players, however, was found to be a leading figure or to have special know-how.

In terms of potential socio-technical recommendations, the study offers several concrete and empirically grounded proposals on how to proceed against criminal networks with the aim of their disruption, a topic that logically draws particular attention in the study of criminal networks. By simply visualising relationships and interactions between the offenders, it was possible to uncover the Achilles' heel of the entire network – a link bridging two otherwise separate subgroups. Although a simulation of the impact of different types of interventions on the network structure was not the subject of this analysis, it is clear that removing the bridging link or at least one of its creators would have resulted in the disintegration of the network into two parts, between which the mixture of alcohol and methanol could no longer flow. Other suitable targets in terms of monitoring and the eventual disruption of the network were players who held (virtually) strategic positions.

Translated by: Presto

Použité prameny

- A short introduction to migrant smuggling. Issue paper. (2010). UNODC, <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/smuggling-of-migrants.html>
- Albanese, J. S., & Reichel, P. L. (Eds.). (2013). *Transnational Organized Crime: An Overview from Six Continents*. Los Angeles: SAGE Publications, Inc.
- Arquilla, J., & Ronfeldt, D. (2001). *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Audit národní bezpečnosti (2016). Praha.
- Baňacká, I. (2016). Uprchlíctví a migrace v České republice. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Barabási, A.-L., & Albert, R. (1999). Emergence of Scaling in Random Networks. *Science*, 286(5439), 509–512. <https://doi.org/10.1126/science.286.5439.509>
- Borgatti, S. (2005). Centrality and network flow. *Social Networks*, 27(1). Retrieved from <https://works.bepress.com/steveborgatti/3/>
- Borgatti, S. P., Everett, M. G., & Johnson, J. C. (2013). *Analyzing Social Networks*. SAGE publications.
- Bright, D., Hughes, C., & Chalmers, J. (2012). Illuminating dark networks: a social network analysis of an Australian drug trafficking syndicate. *Crime, Law & Social Change*, 57(2), 151–176. <https://doi.org/10.1007/s10611-011-9336-z>
- Bright, D.A., Greenhill, C., Ritter, A., & Morselli, C. (2015). Networks within networks: using multiple link types to examine network structure and identify key actors in a drug trafficking operation. *Global Crime*, 16(3), 219–237. <https://doi.org/10.1080/17440572.2015.1039164>
- Bright, David A. (2015). Disrupting and Dismantling Dark Networks. In L. M. Gerdes (Ed.), *Illuminating Dark Networks: The Study of Clandestine Groups and Organizations* (pp. 39–52). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bright, David A., Greenhill, C., Reynolds, M., Ritter, A., & Morselli, C. (2015). The Use of Actor-Level Attributes and Centrality Measures to Identify Key Actors: A Case Study of an Australian Drug Trafficking Network. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 31(3), 262–278. <https://doi.org/10.1177/1043986214553378>
- Budka, I. (2017). Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu. Praha: IKSP.
- Burt, R. S. (1995). *Structural Holes: The Social Structure of Competition* (1st Paperback Edition edition). Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Burt, R. S. (2005). *Brokerage and Closure: An Introduction to Social Capital*. Oxford University Press.
- Calderoni, F. (2012). The structure of drug trafficking mafias: the 'Ndrangheta and cocaine. *Crime, Law & Social Change*, 58(3), 321–349. <https://doi.org/10.1007/s10611-012-9387-9>
- Campana, P. (2016). Explaining criminal networks: Strategies and potential pitfalls. *Methodological Innovations*, 9, 2059799115622748. <https://doi.org/10.1177/2059799115622748>
- Campana, P., & Varese, F. (2012). Listening to the wire: criteria and techniques for the quantitative analysis of phone intercepts. *Trends in Organized Crime*, 15(1), 13–30. <https://doi.org/10.1007/s12117-011-9131-3>
- Carley, K. M., Lee, J.-S., & Krackhardt, D. (2002). Destabilizing Networks. *Connections*, 24(3), 79–92.
- Carrington, P. J. (2011). Crime and Social Network Analysis. In *The SAGE Handbook of Social Network Analysis* (Vol. 2011, pp. 236–255).
- Cejp, M. (2016). XXIII. expertiza k vývoji forem organizovaného zločinu v ČR. Praha: IKSP.

- Cejp, M. (2018). Základní charakteristiky organizovaných zločineckých skupin v ČR v roce 2015 a 2016. In Scheinost, M., Cejp, M., Diviák, T., Pojman, P. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*. Praha: IKSP.
- Cohen, A. K. (1955). *Delinquent Boys: Culture of the Gang*. The Free Press.
- Coleman, J. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge, MA: Belnap Press.
- Cunningham, D., Everton, S., & Murphy, P. (2016). *Understanding Dark Networks: A Strategic Framework for the Use of Social Network Analysis* (Reprint edition). Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Černík, J. (2005). Klientský system jako quasi-feudalismus v Česku. <http://www.migraceonline.cz>
- Černík, J. (2009). Co znamená organizovaný zločin v prostředí pracovní migrace v České republice. Sociopolis <http://www.sociopolis.cz/clanky/>
- Český statistický úřad, http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_pocet_cizincu#cr
- Danics, Š. (2016). Pegida – bezpečnostní hrozba či výzva pro EU? *Bezpečnostní teorie a praxe* 2016(2), 63–80.
- DellaPosta, D. (2017). Network closure and integration in the mid-20th century American mafia. *Social Networks*. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2016.11.005>
- DiPrete, T. A., & Eirich, G. M. (2006). Cumulative Advantage as a Mechanism for Inequality: A Review of Theoretical and Empirical Developments. *Annual Review of Sociology*, 32(1), 271–297. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.32.061604.123127>
- Duijn, P. A. C., Kashirin, V., & Sloot, P., M.A. (2014). The Relative Ineffectiveness of Criminal Network Disruption. *Scientific Reports*, 4. <https://doi.org/10.1038/srep04238>
- Düinkel, F. (2015). The refugee problem and what criminologists should say to it. *Newsletter of the European Society of Criminology*, 2015(3).
- Enders, W., & Su, X. (2007). Rational Terrorists and Optimal Network Structure. *Journal of Conflict Resolution*, 51(1), 33–57. <https://doi.org/10.1177/0022002706296155>
- Erickson, B. H. (1981). Secret Societies and Social Structure. *Social Forces*, 60(1), 188–210.
- European Commission (2016) Seventh report on relocation and resettlement. COM(2016) 720 final. Brussels, 9. 11. 2016. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20161109/seventh_report_on_relocation_and_resettlement_en.pdf Accessed 7 Feb 2017
- Felson, M. (2006). The Ecosystem for Organized Crime. HEUNI 25th Anniversary Lecture. Retrieved from <http://www.heuni.fi>
- Freeman, L. C. (1978). Centrality in social networks conceptual clarification. *Social Networks*, 1(3), 215–239. [https://doi.org/10.1016/0378-8733\(78\)90021-7](https://doi.org/10.1016/0378-8733(78)90021-7)
- Gerdes, L. M. (2015). *Illuminating Dark Networks: The Study of Clandestine Groups and Organizations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giménez Salinas-Framis, A. (2011). Illegal networks or criminal organizations: Power, roles and facilitators in four cocaine trafficking structures. *Universidad Autónoma de Madrid*.
- Ginneken van, J. (2013). *Stranger danger and the Epidemic of Fear*. Haag: Eleven International Publishing, str. ix
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380. <https://doi.org/10.1086/225469>

- Grund, T. U., & Densley, J. A. (2014). Ethnic Homophily and Triad Closure: Mapping Internal Gang Structure Using Exponential Random Graph Models. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 1043986214553377. <https://doi.org/10.1177/1043986214553377>
- Gřivna, T., Scheinost, M., Zoubková, I. (2014). Kriminologie, 4. aktualizované vydání, kap. Organizovaná kriminalita.
- Gutfraind, A. & Genkin, M. (2017). A graph database framework for covert network analysis: An application to the Islamic State network in Europe. *Social Networks*. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2016.10.004>
- Hedström, P. (2005). *Dissecting the Social: On the Principles of Analytical Sociology* (1st edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hedström, P. & Bearman, P. (Eds.). (2011). *The Oxford Handbook of Analytical Sociology* (1 edition). Oxford; New York: Oxford University Press.
- Helfstein, S. & Wright, D. (2011). Covert or Convenient? Evolution of Terror Attack Networks. *Journal of Conflict Resolution*. <https://doi.org/10.1177/0022002710393919>
- Hofmann, D. C., & Gallupe, O. (2015). Leadership protection in drug-trafficking networks. *Global Crime*, 16(2), 123–138. <https://doi.org/10.1080/17440572.2015.1008627>
- Ilič, A. (2017). The problem of refugees in Serbia – challenges and possible solutions. *Referát na Cross-border crime colloquium*. Bratislava.
- Karabec, Z., Budka, I. (2010). Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě a možnosti jejich zlepšení (použití agenta). Praha: IKSP.
- Kenney, D. J., Finckenaue, J. O., (1995). Organized Crime in America. An Alliance of Politicians, Gamblers, and Gangsters, Wadsworth 1995, str. 76–78.
- Klaus, W., Lévy, M., Rzeplińska, I., Scheinost, M. (2018). Refugees and asylum seekers in Central-European Countries – reality, politics and the creation of fear in societies. In Kury, H., Redo, S. (eds.) *Refugees and Migrants in Law And Policy. Challenges and opportunities for global civil education*. Springer, 457–494.
- Konvence OSN a další dokumenty k organizovanému zločinu (2001). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Krebs, V. (2002). Uncloaking Terrorist Networks. *First Monday*, 7(4). Retrieved from <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/941>
- Krippendorff, K. (2012). *Content Analysis: An Introduction To Its Methodology* (3 edition). Los Angeles; London: Sage Publications, Inc.
- Kuchta, J., Válková H., a kol. (2005). *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, s. 97–99.
- Le, V. (2012). Organised Crime Typologies: Structure, Activities and Conditions. *International Journal of Criminology and Sociology*, 1(0), 121–131.
- Lusher, D., Koskinen, J. & Robins, G. (Eds.). (2013). *Exponential random graph models for social networks: theory, methods, and applications*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Manzo, G. (Ed.). (2014). *Analytical Sociology: Actions and Networks* (1 edition). Hoboken: Wiley.
- McDonald, W. F. (2002). Immigrant Criminality: In the Eye of the Beholder? Referát na konferenci Evropské kriminologické společnosti, Toledo 2002.
- McIlwain, J. S. (1999). Organized crime: A social network approach. *Crime, Law & Social Change*, 32, 301–323.
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of a Feather: Homophily in Social Networks. *Annual Review of Sociology*, 27, 415–444. <https://doi.org/10.2307/2678628>

- Migrant smuggling networks. Executive summary. (2016). *Joint Europol-INTERPOL Report 2016*.
- Migration and Crime. A Framework for Discussion (1995). Milano: ISPAC.
- Milward, H. B., & Raab, J. (2006). Dark Networks as Organizational Problems: Elements of a Theory. *International Public Management Journal*, 9(3), 333–360. <https://doi.org/10.1080/10967490600899747>
- Morselli, C. (2010). Assessing Vulnerable and Strategic Positions in a Criminal Network. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 26(4), 382–392. <https://doi.org/10.1177/1043986210377105>
- Morselli, Carlo. (2009). *Inside Criminal Networks* (Vol. 8). New York, NY: Springer New York.
- Morselli, Carlo. (2014). *Crime and Networks*. New York: Routledge.
- Morselli, Carlo, Giguère, C., & Petit, K. (2007). The efficiency/security trade-off in criminal networks. *Social Networks*, 29(1), 143–153. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2006.05.001>
- Morselli, Carlo, & Roy, J. (2008). Brokerage Qualifications in Ringing Operations. *Criminology*, 46(1), 71–98. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2008.00103.x>
- Natarajan, M. (2006). Understanding the Structure of a Large Heroin Distribution Network: A Quantitative Analysis of Qualitative Data. *Journal of Quantitative Criminology*, 22(2), 171–192. <https://doi.org/10.1007/s10940-006-9007-x>
- Nekorjak, M. (2006). Klientický systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky. *Sociální studia* 2006(1).
- Nožina, M. (2003). Mezinárodní organizovaný zločin v ČR. Praha: Themis.
- Nožina, M., Kraus, F. (2009) Kriminální síť ve vietnamské diaspoře. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- Nykonorov, O. (2017). Aktéři rusko-ukrajinské války. Kolaboranti, separatisté, ruští kurátoři a další, Institut pro politiku a společnost, Policy Paper/červen.
- Nykonorov, O. (2017). Ukrajina v roce 2016. Na trnitě cestě z minulosti a stále ve válce. Policy Paper/leden, www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2017/01/Nykonorov_Pojman-Ukrajina-v-roce-2016.pdf.
- Oliver, K., Crossley, N., Everett, M. G., Edwards, G., & Koskinen, J. (2014). Covert networks: structures, processes and types. The Mitchell Center for Social Network Analysis working paper. Retrieved from http://www.socialsciences.manchester.ac.uk/medialibrary/research/mitchell/covertnetworks/wp/working_paper1.pdf
- Ouellet, M., Bouchard, M., & Hart, M. (2017). Criminal collaboration and risk: The drivers of Al Qaeda's network structure before and after 9/11. *Social Networks*. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2017.01.005>
- Paoli, L. (Ed.). (2014). *The Oxford Handbook of Organized Crime* (1 edition). Oxford: Oxford University Press.
- Pikna, B. (2016). Současná evropská imigrační krize – právní a bezpečnostní náhled. *Bezpečnostní teorie a praxe* 2016(3).
- Prell, C. (2011). *Social Network Analysis* (1 edition). Los Angeles; London: SAGE Publications Ltd.
- Robins, G. (2009). Understanding individual behaviors within covert networks: the interplay of individual qualities, psychological predispositions, and network effects. *Trends in Organized Crime*, 12(2), 166–187. <https://doi.org/10.1007/s12117-008-9059-4>

- Robins, G. (2013). A tutorial on methods for the modeling and analysis of social network data. *Journal of Mathematical Psychology*, 57(6), 261–274. <https://doi.org/10.1016/j.jmp.2013.02.001>
- Robins, G. (2015). *Doing Social Network Research*. London: SAGE publications.
- Robins, G., Pattison, P., Kalish, Y., & Lusher, D. (2007). An introduction to exponential random graph (p*) models for social networks. *Social Networks*, 29(2), 173–191. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2006.08.002>
- Robins, G., Pattison, P., & Woolcock, J. (2005). Small and Other Worlds: Global Network Structures from Local Processes. *American Journal of Sociology*, 110(4).
- Robins, G., Snijders, T., Wang, P., Handcock, M., & Pattison, P. (2007). Recent developments in exponential random graph (p*) models for social networks. *Social Networks*, 29(2), 192–215. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2006.08.003>
- Rušenko, I. (2017). Была ли неизбежной российско-украинская война?, www.ostrovok.lg.ua/statti/strana/byla-li-neizbezhnoy-rossiysko-ukrainskaya-voyna, 1. 4. 2017.
- Scheinost, M. (1995). Nelegální migrace a převaděčství jako jedna z aktivit organizovaného zločinu. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
- Scheinost, M. (2011). Organised Crime, the Media and the Sentiments of the Public. In Antonopoulos G. et al. (eds.) *Usual and unusual organising criminals in Europe and beyond. Profitable crimes, from underworld to upper world*. Maklu, Appeldorn, 207–214.
- Scheinost, M. (ed.) (1997). Výzkum struktury, forem a možností postihu organizovaného zločinu v České republice. Praha: IKSP.
- Scott, J., & Carrington, P. J. (2011). *The SAGE Handbook of Social Network Analysis*. SAGE.
- Siegel, D., de Wildt (eds.) (2016). *Ethical Concerns in Research of Human Trafficking*. Springer.
- Smith, C. M., & Papachristos, A. V. (2016). Trust Thy Crooked Neighbor Multiplexity in Chicago Organized Crime Networks. *American Sociological Review*, 0003122416650149. <https://doi.org/10.1177/0003122416650149>
- Snijders, T. A. B. (1981). The degree variance: An index of graph heterogeneity. *Social Networks*, 3(3), 163–174. [https://doi.org/10.1016/0378-8733\(81\)90014-9](https://doi.org/10.1016/0378-8733(81)90014-9)
- Snijders, T. A. B. (2011, July 8). Statistical Models for Social Networks [review-article]. Retrieved December 10, 2016, from <http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.soc.012809.102709>
- Snijders, T. A. B., Pattison, P. E., Robins, G. L., & Handcock, M. S. (2006). New Specifications for Exponential Random Graph Models. *Sociological Methodology*, 36(1), 99–153. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9531.2006.00176.x>
- Soukup, O. (2017) „České“ cigarety v trafikách na Donbase. V separatistické republice vyrábějí pašeráci kuřivo pro český trh, 19. 10. 2017.
- Sparrow, M. K. (1991). The application of network analysis to criminal intelligence: An assessment of the prospects. *Social Networks*, 13(3), 251–274. [https://doi.org/10.1016/0378-8733\(91\)90008-H](https://doi.org/10.1016/0378-8733(91)90008-H)
- Statistická informace o nelegální migraci v České republice 1. 1.–31. 12. 2016. (2017). Ředitelství služby Cizinecké policie ČR.
- Statistiky ředitelství Cizinecké policie.
- Statistiky Vězeňské služby ČR.
- Strategie migrační politiky ČR (2015). Ministerstvo vnitra České republiky.
- Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020. Usnesení vlády č. 66 ze dne 25. 1. 2016.

- Strnad, Š. (2017). Sociální profil azylantů a žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice z hlediska konceptu sociální radikalizace. *Bezpečnostní teorie a praxe 1/2017*.
- Šír, J. a kol. (2017). Ruská agrese proti Ukrajině. Praha: Karolinum, str. 7.
- Tomášek J. (2010). Úvod do kriminologie. Praha: IKSP.
- Trafficking in persons and smuggling of migrants: successes and challenges in criminalization, in mutual legal assistance and in effective protection of witnesses and trafficking victims. Thirteenth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, A/CONF. 222/11.
- Ukrajinský velvyslanec hrozí: Za cestu na Krym až tři roky. *Právo*, 20. 2. 2018.
- van der Hulst, R. C. (2009). Introduction to Social Network Analysis (SNA) as an investigative tool. *Trends in Organized Crime*, 12(2), 101–121. <https://doi.org/10.1007/s12117-008-9057-6>
- van der Woude, M., Barker, V., van der Leun, J. (2017). *Crimmigration in Europe*. *European Journal of Criminology* 2017(1).
- von Lampe, K. (2009). Human capital and social capital in criminal networks: introduction to the special issue on the 7th Blankensee Colloquium. *Trends in Organized Crime*, 12(2), 93–100. <https://doi.org/10.1007/s12117-009-9067-z>
- von Lampe, K., & Ole Johansen, P. (2004). Organized Crime and Trust: On the conceptualization and empirical relevance of trust in the context of criminal networks. *Global Crime*, 6(2), 159–184. <https://doi.org/10.1080/17440570500096734>
- von Mastrigt, S. B., & Carrington, P. J. (2014). Sex and Age Homophily in Co-Offending Networks: Opportunity or Preference? In Carlo Morselli (Ed.), *Crime and Networks* (pp. 28–51). New York: Routledge.
- Walburg, Ch. (2017). Cizinci a kriminalita v Německu, Institut kriminologie Univerzity v Münsteru.
- Wald, A. (2014). Triangulation and Validity of Network Data. In S. Domínguez & B. Hollstein (Eds.), *Mixed Methods Social Networks Research* (pp. 65–89). Cambridge: Cambridge University Press.
- Wasserman, S., & Faust, K. (1994). *Social Network Analysis: Methods and Applications* (1 edition). Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Wikström, P. -O. H., & Sampson, R. J. (Eds.). (2006). *The Explanation of Crime: Context, Mechanisms and Development*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511489341>
- Wood, G. (2017). The structure and vulnerability of a drug trafficking collaboration network. *Social Networks*, 48, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2016.07.001>.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zeman, P. a kol. (2011) Veřejnost a trestní politika. Praha: IKSP.
- Zpráva „Kriminalita v kontextu imigrace“ (2017). Bundeskriminalamt.
- Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2015, <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti/1716-zprava-o-innosti-2015>.
- Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2015, Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2016. Ministerstvo vnitra ČR 2016, 2017.
- Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2014, 2015, 2017. MV ČR.
- Zprávy o migraci a integraci za rok 2015, 2016.
- Zprávy Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR (2015, 2016) <http://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy>.

<http://www.ok.cz/iksp/docs/425.pdf>; https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_kriminalita
<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>;
https://cs.wikipedia.org/wiki/Pablo_Escobar
https://ekonomika.idnes.cz/cesko-pocet-turistu-20160br/ekonomika.aspx?c=A170412_141127_ekonomika_pas
<http://www.mvcr.cz/cthh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>

Спецоперація на закарпатті, що відомо про „екс-короля контрабанди“, який володів приватним кордоном, tsn.ua/ukrayina/specoperaciya-zakarpatti-scho-vidomo-pro-korolya-kontrabandi-yakiy-volodiv-privatnim-kordonom-1042265.html, 19. 11. 2018.

Угорець привласнив прикордонні ділянки на Закарпатті та налагодив транзит контрабанди, ТСН https://youtu.be/LVeGW_jkNOs

Як „Докі“ зміг приватизувати ділянку на кордоні, – ЗМІ, goloskarpat.info/bundles/5a11ce3756d25/?utm_content=031, 19. 11. 2017.

Житлові субсидії перетворили у чергову корупційну схему, jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/zhitlov-subsidji-peretvorili-u-chergovu-korupcynu-skhemu-42469, 11. 5. 2015.

Lenta.ru, Янукович, Виктор, <http://lenta.ru/lib/14159876/>, nahlíženo 20. 2. 2013.

Рущенко, И. (2017). Была ли неизбежной российско-украинская война?, www.ostrovok.lg.ua/statti/strana/byla-li-neizbezhnoy-rossiysko-ukrainskaya-voyna, 1. 4. 2017.

Přehled titulů vydaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2012

Ediční řada Studie:

2017

- 440 Zeman, P. (ed.) *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic (selected results of research activities of IKSP in the years 2012–2015)*.
- 441 Tomášek, J., Faridová, P., Kostelníková, Z., Přesličková, H., Rozum, J. & Zhřivalová, P. *Zaměstnání jako faktor desistence*.
- 444 Budka, I. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu*.
- 445 Diblíková, S., Hulmáková, J., Večerka, K., Scheinost, M., Karban, M., Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016*.

2016

- 431 Blatníková, Š., Faridová, P., Vranka, M. *Kriminální styly myšlení: Inventář PICT-cz*.
- 432 Marešová, A., Biedermanová, E., Rozum, J., Tamchyna, M. & Zhřivalová, P. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*.
- 433 Blatníková, Š. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí*.
- 435 Holas, J., Krulichová, E., Háková, L., Scheinost, M. *Regionální kriminalita a její odraz v kvalitě života obyvatel*.
- 437 Diblíková, S., Cejp, M., Štefunková, M., Smejkal, V. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*.
- 438 Tomášek, J., Diblíková, S. & Scheinost, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*.
- 439 Rozum, J., Tomášek, J., Vlach, J. & Háková, L. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*.

2015

- 423 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.)*.
- 424 Marešová, A., Havel, R., Martinková, M. & Tamchyna, M. *Násilná kriminalita v nejisté době*.
- 425 Marešová, A., Biedermanová, E., Diblíková, S., Požár, J. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2014*.
- 426 Zeman, P., Štefunková, M. & Trávníčková, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*.
- 427 Večerka, K. & Štěchová, M. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí*.
- 428 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*.
- 429 Scheinost, M., Válková, H., (eds.) *Sankční politika a její uplatňování. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.)*.
- 430 Cejp, M., Blatníková, Š., Háková, L., Holas, J., Trávníčková, I. & Vlach, J. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*.
- 422 Škvain, P. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav*.

2014

- 414 Martinková, M., Slavětínský, V. & Vlach, J. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR.*
- 415 Štěchová, M. & Večerka, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže.*
- 417 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Rozum, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.*
- 418 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost.*
- 419 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Sankční politika pohledem praxe. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí II.).*

2013

- 403 Košťál, J. *Vybrané metody vícerozměrné statistiky. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 4).*
- 404 Pojman, P. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin.*
- 405 Tomášek, J. *Self-reportové studie kriminálního chování. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 5).*
- 406 Holas, J. *Politický radikalismus a mládež.*
- 408 Zeman, P., Diblíková, S., Slavětínský, V. & Štefunková, M. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity.*
- 410 Scheinost, M., a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.).*
- 411 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M. & Scheinost, M. *Analýza trendů kriminality v roce 2012.*
- 412 Holas, J. & Večerka, K. *Stát a občan v prevenci kriminality.*

2012

- 397 Cejp, M. (ed.) *Selected Results of Research Activities of ICSP in the Years 2008–2011.*
- 398 Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J. & Zeman, P. *Crime in the Czech Republic in 2010.*
- 399 Večerka, K. *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti.*
- 402 Marešová, A., Biedermanová, E., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Tomášek, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2011.*

Ediční řada Prameny:

2017

- 442 *Mezinárodní klasifikace trestných činů pro statistické účely.*
- 443 Karabec, Z., Hulmáková, J., Vlach, J., Diblíková, S., Zeman, P. *Criminal Justice System in the Czech Republic. 3rd amended and revised edition.*

2016

- 434 Heiskanen, M., Aebi, M. E., van der Brugge, W., Jehle, J.–M. *Evidence alternativních trestů a zjišťování míry atrice. Metodologická studie komparativních dat v Evropě.*

436 13. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Dauhá, Katar, 12.–19. dubna 2015

2015

420 Francis, B., Humphreys, L., Kirby, S. & Soothill, K. *Kriminální kariéra v organizovaném zločinu.*

421 Mendel, R. A. *Mládeži nepřístupno. Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých.*

2014

416 Benes, M. & Astbury, B. (eds.) *Problémy trestního soudnictví: evaluace programů, prevence kriminality, strach z kriminality a recidiva – pohledem australských kriminologů.*

2013

407 United Nations Office on Drugs and Crime *Odhad nezákonných finančních toků plynoucích z obchodu s drogami a jiného nadnárodního organizovaného zločinu.*

409 United Nations Office on Drugs and Crime *Světová zpráva o obchodování s lidmi 2012.*

413 European Forum for Urban Security *Pouliční násilí v EU: Skupiny mladistvých a násilí na veřejnosti.*

2012

395 Cejp, M. (ed.) *Britské strategické dokumenty k prevenci a potírání závažné trestné činnosti.*

396 Goodey, J. & Aromaa, K. (eds.) *Trestné činy z nenávisti (příspěvky ze Stockholmského kriminologického symposia 2006 a 2007).*

400 Marešová, A. (ed.) *Trendy kriminality ve světě a nové problémy a reakce v oblasti prevence kriminality a trestní justice.*

401 Diblíková, S. (ed.) *Rada Evropy a International Juvenile Justice Observatory k soudnictví nad mládeží.*

Plné texty všech titulů, publikovaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2000, jsou volně dostupné na webu IKSP www.kriminologie.cz v sekci Publikace.

Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem

Autoři: Miroslav Scheinost
Martin Cejp
Petr Pojman
Tomáš Diviák

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Design: addnoise.org

Sazba: Lukáš Pracný, sazbaknih.cz

Tisk: Reprocentrum, a. s., Blansko

Dáno do tisku: říjen 2018

Vydání: první

Náklad: 200 ks

www.kriminologie.cz

ISBN 978-80-7338-171-4

